

Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej. Nr 15

**Funkcjonowanie i integracja aglomeracji
poznańskiej w opinii mieszkańców
i polityków lokalnych**

Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej

Numer 15

Redaktor serii:

Tomasz Kaczmarek Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Rada redakcyjna:

Wojciech Bonenberg Politechnika Poznańska

Wanda M. Gaczek Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Roman Jaszczak Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Andrzej Mizgajski Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Łukasz Mikuła

**Funkcjonowanie i integracja
aglomeracji poznańskiej
w opinii mieszkańców
i polityków lokalnych**

Bogucki Wydawnictwo Naukowe • Poznań 2011

Autor:
Łukasz Mikuła

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

Recenzent: dr Roman Matykowski

Fotografie na okładce: Archiwum Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina,
Archiwum Starostwa Powiatowego w Poznaniu, Dominika Dębińska, Życie Uniwersyteckie,
Tomasz Kaczmarek

Seria wydawnicza
Centrum Badań Metropolitalnych UAM
ul. Dziegiełowa 27, 61-680 Poznań
tel./fax 61 829 63 36
cbm@amu.edu.pl
www.cbm.amu.edu.pl

Sekretarz redakcji: Michał Wójcicki

Publikacja finansowana ze środków Rady Aglomeracji Poznańskiej
(Miasta Poznania, Powiatu Poznańskiego, miast i gmin: Buk, Czerwonak,
Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina,
Murowana Goślina, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Skoki,
Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Śrem, Tarnowo Podgórne)

Copyright © CBM UAM, Poznań 2011

ISBN 978-83-62662-63-0

Przygotowanie do druku:
Bogucki Wydawnictwo Naukowe
ul. Górna Wilda 90, 61-576 Poznań
tel. +48 61 8336580
e-mail: bogucki@bogucki.com.pl
www.bogucki.com.pl

Druk:
Zakład Graficzny UAM
ul. Wieniawskiego 1, 61-712 Poznań

Spis treści

1. Wprowadzenie	7
1.1. Przesłanki i cel badań	7
1.2. Zakres i metody badań	8
2. Funkcjonowanie i integracja aglomeracji poznańskiej w opinii mieszkańców	14
2.1. Powiązania funkcjonalne mieszkańców w ramach aglomeracji	14
2.2. Rozwój aglomeracji i problemy zarządzania	23
2.3. Władze i jednostki samorządowe aglomeracji w identyfikacji społecznej	31
2.4. Perspektywy integracji aglomeracyjnej	38
3. Funkcjonowanie i integracja aglomeracji poznańskiej w opinii polityków	49
3.1. Zarządzanie terytorialne a suburbanizacja i konkurencja samorządów	49
3.2. Ocena dotychczasowych mechanizmów zarządzania terytorialnego w aglomeracji	52
3.3. Perspektywy integracji aglomeracyjnej	58
4. Społeczne i polityczne aspekty integracji aglomeracji poznańskiej – analiza SWOT i wnioski	64
Literatura	66
Załącznik: wzory formularzy ankiet	67

1. Wprowadzenie

1.1. Przesłanki i cel badań

Doświadczenia krajów zachodnich (por. szerzej: Kaczmarek, Miłkuła 2007) wskazują, że istnienie przesłanek integracji aglomeracyjnej nie oznacza, iż proces ten realnie następuje. Adaptacja struktur terytorialno-administracyjnych i mechanizmów zarządzania do przemian społeczno-gospodarczych w aglomeracji nie jest procesem automatycznym, lecz zależy przede wszystkim od dwóch istotnych czynników:

- politycznej woli zmian,
- poparcia społecznego dla ich przeprowadzenia.

Znaczenie tych uwarunkowań dla wszelkich inicjatyw integracji aglomeracyjnej jest podkreślane w pracach naukowych. Problemy obszarów silnie zurbanizowanych z reguły narastają stopniowo i potrzeba czasu, żeby stały się powszechnie dostrzegane. Wprowadzenie projektów reformy metropolitalnej zależy od specyficznych miejscowych konstelacji społecznych i politycznych, a we wszystkich dyskusjach nad nią kluczowy jest problem relacji miasto–gminy podmiejskie (Brenner 2002). Znaczenie poparcia społecznego dla wszelkich inicjatyw integracji aglomeracyjnej najtrafniej ujął Hamilton (2000). Jego zdaniem, wszelkiego rodzaju studia i raporty eksperckie będą ignorowane, dopóki nie zaistnieje prawdziwie uświadomiona potrzeba działań na rzecz integracji, powodująca realne zainteresowanie opinii publicznej, a w konsekwencji także liderów politycznych.

Właściwa diagnoza problemów zarządzania terytorialnego w aglomeracjach miejskich oraz określenie perspektyw integracji wymaga więc zbadania postaw społecznych oraz nastawienia liderów politycznych do omawianych zagadnień. Nelson i Foster (1999) wskazują, iż badania ankietowe wśród mieszkańców oraz wywiady z przedstawicielami władz różnego szczebla przynoszą często znacznie więcej interesujących informacji niż analizy ograniczone tylko do danych statystycznych.

Do tej pory badania tego typu były bardzo rzadko przeprowadzane w Polsce. W 2007 r. Pentor Research International wykonał na zlecenie Starostwa Powiatowego w Poznaniu sondaż telefoniczny wśród mieszkańców powiatu poznańskiego (850 osób) dotyczący aglomeracji poznańskiej. Jego wyniki dostarczyły interesujących informacji, jednak nie obejmowały mieszkańców samego miasta Poznania. Największe jak do tej pory badania w omawianej dziedzinie przeprowadził w 2007 r. CBOS na zlecenie Stowarzyszenia Metropolia Warszawa – ankietowanych było 1900 osób z Warszawy oraz 17 powiatów ziemskich wokół stolicy. Należy jednak przypomnieć, iż tak duża liczba ankiet odnosiła się do niezwykle rozległego obszaru, zamieszkanego przez około 3,5 mln mieszkańców.

1.2. Zakres i metody badań

Zagadnienia dotyczące postaw społecznych wobec kluczowych aspektów integracji zarządzania w aglomeracji poznańskiej opracowano na podstawie źródeł pierwotnych, tj. wyników własnych badań ankietowych, które objęły 1147 mieszkańców miasta Poznania i gmin wchodzących w skład Rady Aglomeracji Poznańskiej. Z uwagi na znacznie większą powierzchnię strefy podmiejskiej oraz fakt, iż tworzy ją aż 20 gmin o różnym charakterze, dystrybucja ankiet pomiędzy miasto Poznań a pozostałe jednostki terytorialne aglomeracji była odwrotna niż wynikałoby to z proporcji ludnościowych¹. Na strefę podmiejską przypadło 795 ankiet (69%), natomiast na miasto Poznań – 352 (31%). W przypadku badań strefy podmiejskiej – w celu zapewnienia większej reprezentatywności wyników – część ankiet przydzielono kwotowo pomiędzy poszczególne gminy według dwóch zasad:

- 1) na każdą gminę musi przypaść co najmniej 10 ankiet na 10 tys. mieszkańców,
- 2) w każdej gminie musi zostać przeprowadzone, niezależnie od liczby mieszkańców, co najmniej 15 badań ankietowych.

Rozkład przestrzenny badań ankietowych w gminach aglomeracji przedstawiono na rycinie 1.

Jeśli chodzi o zakres przedmiotowy ankiety, to w 23 pytaniach poruszane były przede wszystkim kwestie:

- preferowanej nazwy dla łącznego określenia miasta centralnego i związanych z nim gmin podmiejskich,
- oceny poziomu infrastruktury i usług publicznych w wymiarze miasto–przedmieścia,
- oceny aktualnych procesów społeczno-gospodarczych w aglomeracji,
- kluczowych obszarów współpracy samorządowej w skali aglomeracji,
- legitymizacji społecznej władz samorządowych poszczególnych szczebli,
- znajomości dotychczasowych form i inicjatyw integracji aglomeracyjnej,
- preferowanych kierunków integracji aglomeracyjnej.

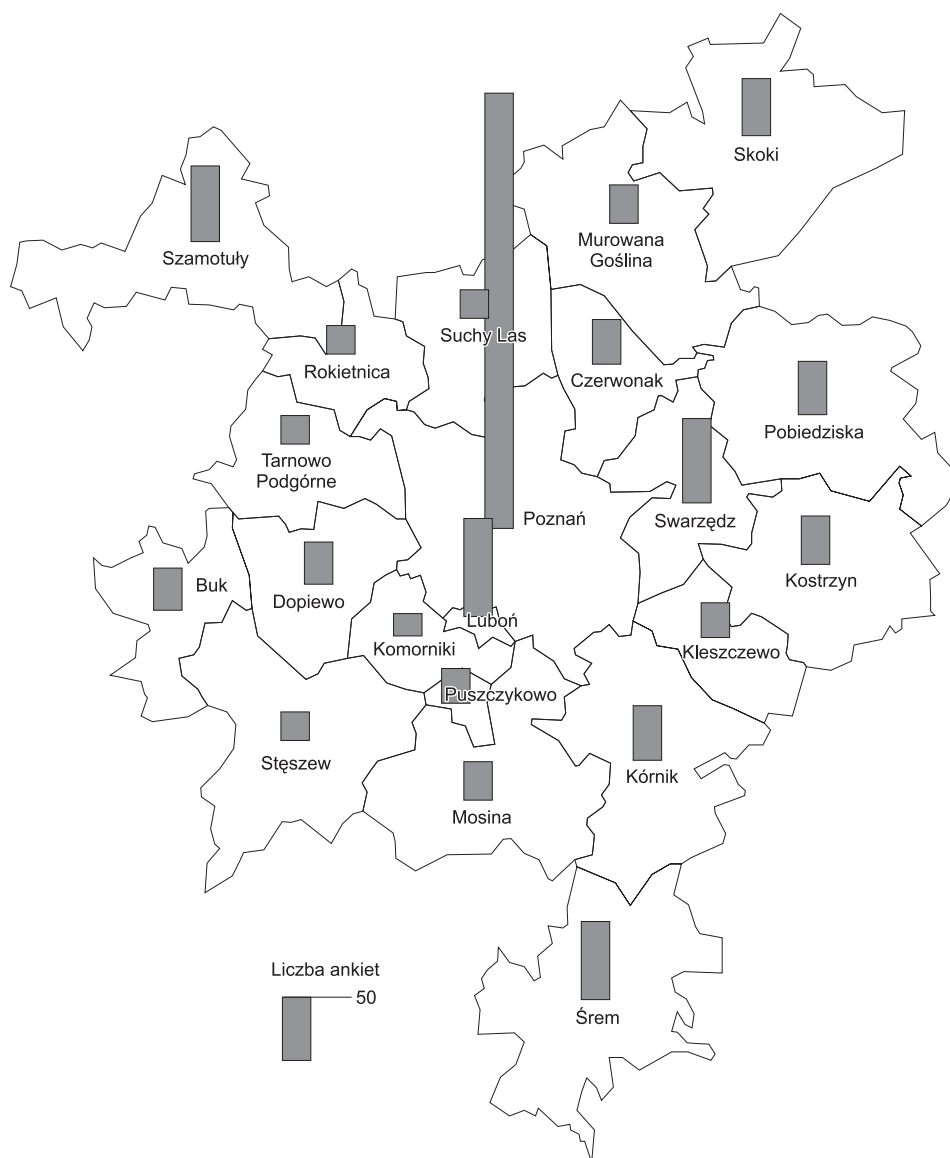
Forma pytań była zróżnicowana – pojawiały się zarówno pytania zamknięte, jak i otwarte. Formularze ankiet dla mieszkańców miasta Poznania i powiatu poznańskiego zostały zamieszczone w załącznikach do niniejszego opracowania. Podstawowe dane dotyczące samych respondentów zawiera tabela 1.

Ankiety dla mieszkańców gmin Skoki, Szamotuły i Śrem miały nieco odmienną konstrukcję (dobór pytań, możliwości odpowiedzi w pytaniach zamkniętych) od pozostałych, z uwagi na fakt, iż gminy te nie należą do powiatu poznańskiego. Głównym celem badań w tych jednostkach było przede wszystkim ustalenie ich powiązań z Poznaniem i resztą aglomeracji. Przykładowy formularz dla jednej z tych gmin również został umieszczony jako załącznik na końcu pracy.

Rozpoznanie problemów integracji zarządzania w aglomeracji nie jest możliwe bez odwołania się do opinii osób zajmujących się tymi kwestiami w praktyce, czyli przede wszystkim reprezentantów władz samorządowych szczebla lokalnego. Ich

¹ Miasto Poznań – 557 tys. (59% ludności obszaru Rady Aglomeracji), strefa podmiejska – 389 tys. (41%), w tym powiat poznański ziemski – 311 tys. (33%). Dane z 2009 r.

znaczenie jest kluczowe zwłaszcza przy oddolnych formach integracji aglomeracyjnej. Istotną rolę odgrywają także postawy polityków funkcjonujących na wyższych szczeblach politycznych: wojewódzkim oraz krajowym. Mają oni często ambicje przejścia pozycji politycznego lidera aglomeracji lub też pełnią funkcję wspierającą – mediatora pomiędzy władzami lokalnymi i pośrednika w kontaktach z administracją rządową. Podstawową metodą w zakresie badań postaw liderów politycz-

Ryc. 1. Gminy objęte badaniami ankietowymi
Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1. Podstawowe charakterystyki respondentów ankiet

Kategoria	Miasto Poznań	Strefa podmiejska	Razem
łączna liczba ankiet	352	795	1147
płeć [w %]:			
kobiety	53,3	54,0	53,8
mężczyźni	46,7	46,0	46,3
wykształcenie [w %]:			
wyższe	37,0	24,8	29,1
średnie	52,8	53,6	53,3
zawodowe	8,7	17,8	14,6
podstawowe	1,5	3,9	3,0
staż zamieszkania w gminie [w %]:			
od urodzenia	55,3	54,4	54,7
powyżej 10 lat	26,8	28,5	27,9
5–10 lat	6,5	7,6	7,2
1–4 lata	10,0	7,1	8,1
poniżej 1 roku	1,5	2,4	2,1
zameldowanie [w %]			
w miejscu faktycznego zamieszkania	85,8	95,5	91,9
w innej gminie	14,2	4,5	8,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

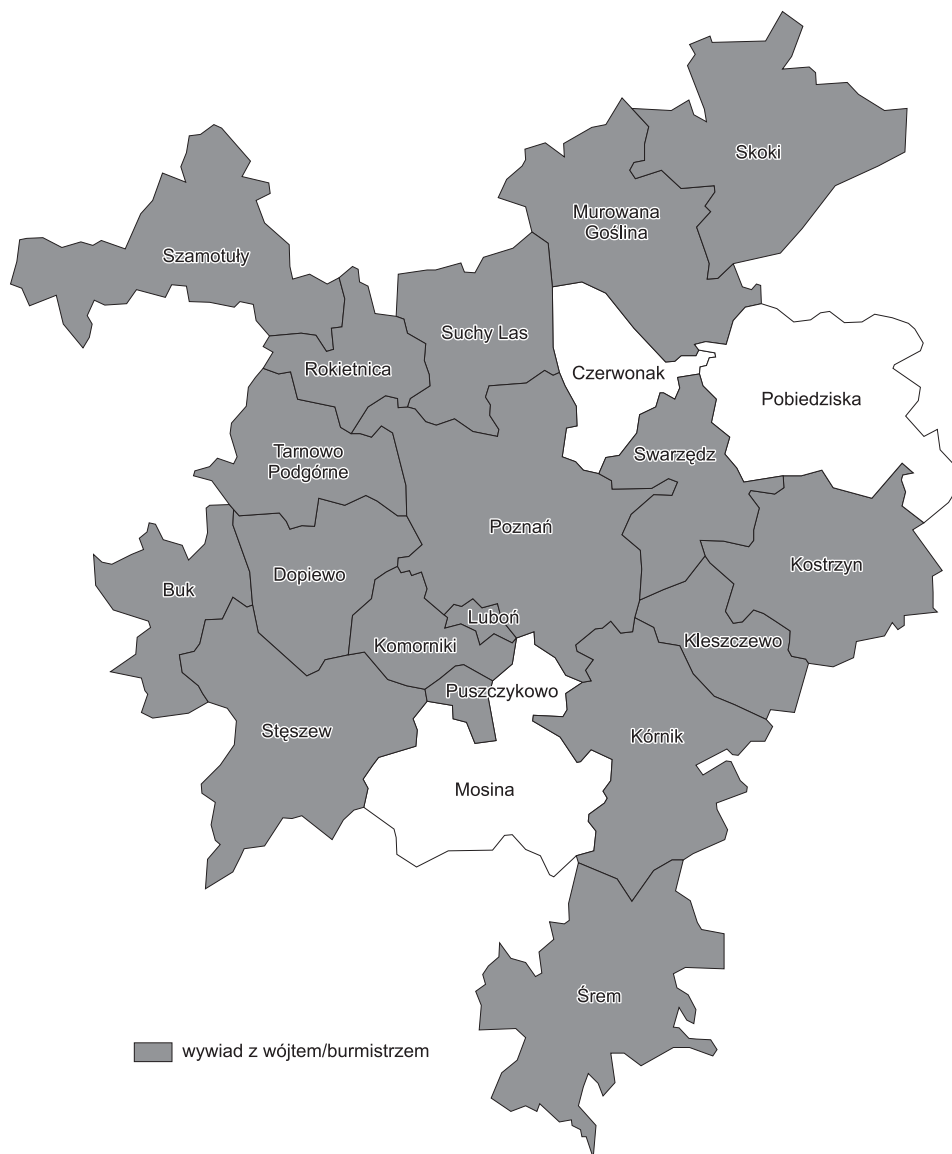
nych wobec integracji aglomeracyjnej była technika pogłębionego wywiadu bezpośredniego, szeroko stosowana także w analizach zagranicznych (m.in. Gainsborough 2001, Norris 2001, Reese 2004).

Przeprowadzono 24 bezpośrednie rozmowy z osobami najsilniej zaangażowanymi w problematykę zarządzania terytorialnego w aglomeracji poznańskiej. Drobór rozmówców przeprowadzony został w taki sposób, aby znaleźli się wśród nich reprezentanci wszystkich szczebli politycznych: od samorządu gminnego po Sejm i Senat. W przypadku strefy podmiejskiej podjęto wielokrotne próby dotarcia do wójtów i burmistrzów wszystkich 20 gmin Rady Aglomeracji Poznańskiej. Ostatecznie pozytywnie na prośbę o wywiad odpowiedziało 16 z nich (ryc. 2). Reprezentują oni wszystkie rodzaje gmin z uwagi na kryterium statusu administracyjnego (miejskie, miejsko-wiejskie, wiejskie) oraz położenie względem miasta Poznania (gminy bezpośrednio sąsiadujące i gminy drugiego pierścienia). Pełną listę osób, z którymi przeprowadzone zostały wywiady, zawiera tabela 2.

Każdy rozmówca odpowiadał na te same pytania według następującej listy:

1. Jaka jest, Pana/Pani zdaniem, najlepsza nazwa dla łącznego określenia miasta Poznania i strefy podmiejskiej (aglomeracja, metropolia, obszar metropolitalny, inna)?
2. Jak ocenia Pan/Pani proces suburbanizacji w strefie podmiejskiej Poznania i jego konsekwencje dla sfery zarządzania terytorialnego?

3. Czy dostrzega Pan/Pani konkurencję pomiędzy miastem Poznaniem a gminami podmiejskimi powiatu poznańskiego? Jeżeli tak, to jakie są jej najważniejsze efekty?
4. Jakie, Pana/Pani zdaniem, są w tej chwili najważniejsze problemy, które powinny być rozwiązywane wspólnie dla miasta Poznania i gmin podmiejskich?

Ryc. 2. Gminy objęte wywiadami z wójtami i burmistrzami
Źródło: opracowanie własne.

5. W jaki sposób scharakteryzowałby Pan/Pani dotychczasowe relacje współpracy pomiędzy miastem Poznaniem a samorządami strefy podmiejskiej? Jakie są w chwili obecnej główne problemy i bariery współpracy jednostek samorządo-

Tabela 2. Lokalni i regionalni liderzy polityczni aglomeracji poznańskiej, z którymi przeprowadzono wywiady na temat problemów zarządzania metropolitalnego

Kategoria rozmówców	Imię i nazwisko	Funkcja	
Samorząd miasta Poznania	Ryszard Grobelny	prezydent miasta Poznania	
	Grzegorz Ganowicz	przewodniczący Rady Miasta Poznania	
	Wojciech Majchrzycki	przewodniczący Komisji Budżetu, Finansów i Rozwoju Gospodarczego Rady Miasta Poznania	
Samorząd powiatu poznańskiego	Jan Grabkowski	starosta poznański	
	Tomasz Łubiński	wicestarosta poznański	
Wójtowie i burmistrzowie gmin aglomeracji poznańskiej	Jan Broda	wójt gminy Komorniki	
	Tadeusz Czajka	wójt gminy Tarnowo Podgórne	
	Bartosz Derech	wójt gminy Rokietnica	
	Stanisław Filipiak	burmistrz miasta i gminy Buk	
	Paweł Iwański	burmistrz miasta i gminy Kostrzyn	
	Bogdan Kemnitz	wójt gminy Kleszczewo	
	Tadeusz Kłos	burmistrz miasta i gminy Skoki	
	Jerzy Lechnerowski	burmistrz miasta i gminy Kórnik	
	Włodzimierz Pinczak	burmistrz miasta i gminy Stęszew	
	Adam Lewandowski	burmistrz miasta i gminy Śrem	
	Tomasz Łęcki	burmistrz miasta i gminy Murowana Goślina	
	Małgorzata Ornoch-Tabędzka	burmistrz miasta Puszczykowo	
	Andrzej Strażyński	wójt gminy Dopiewo	
	Dariusz Szmyt	burmistrz miasta Lubonia	
	Anna Tomicka	burmistrz miasta i gminy Swarzędz	
	Parlamentarzyści z okręgu poznańskiego	Marek Ziółkowski	wicemarszałek Senatu RP, patron porozumienia o współpracy pomiędzy samorządami aglomeracji poznańskiej
		Waldy Dzikowski	poseł na Sejm RP, wójt gminy Tarnowo Podgórne w latach 1990–2001
Dariusz Lipiński		poseł na Sejm RP, przewodniczący i wiceprzewodniczący Rady Miasta Poznania w latach 1998–2005	
Samorząd województwa wielkopolskiego	Leszek Wojtasiak	wicemarszałek województwa wielkopolskiego	

Źródło: zestawienie własne.

- wych w aglomeracji? Czy istnieje możliwość, aby zostały one przełamane w aktualnych uwarunkowaniach prawnych?
6. Czy podział kompetencji pomiędzy gminę i powiat w strefie podmiejskiej sprzyja koordynacji zarządzania czy też ją utrudnia? Jak ocenia Pan/Pani relacje pomiędzy powiatem poznańskim jako jednostką samorządową a tworzącymi go gminami?
 7. Jak ocenia Pan/Pani rezultaty zawartego w maju 2007 r. porozumienia o współpracy samorządów aglomeracji poznańskiej i efekty działania powołanej wówczas Rady Aglomeracji Poznańskiej?
 8. Czy widzi Pan/Pani w najbliższej przyszłości realną możliwość rozszerzenia granic administracyjnych miasta Poznania?
 9. Jak powinien wyglądać docelowy model zarządzania aglomeracją poznańską? Czy istnieje potrzeba tworzenia dla tego celu nowych instytucji i organów?
 10. Jaka powinna być rola samorządu województwa w zarządzaniu aglomeracją poznańską?
 11. Kto, Pana/Pani zdaniem, powinien być głównym liderem współpracy samorządowej w aglomeracji?
 12. Czy zna Pan/Pani krajowe i zagraniczne modele zarządzania aglomeracją? Jeśli tak, to który z nich ocenia Pan/Pani jako najlepszy dla Poznania i jego najbliższego otoczenia?
 13. Jak ocenia Pan/Pani dotychczas prezentowane projekty tzw. ustawy metropolitalnej?
 14. Jaki zasięg powinna mieć aglomeracja poznańska lub ewentualny poznański obszar metropolitalny?
- Forma pytań otwartych umożliwiła rozmówcom dużą swobodę wypowiedzi i możliwość szerszego wyjaśnienia poszczególnych zagadnień.

2. Funkcjonowanie i integracja aglomeracji poznańskiej w opinii mieszkańców

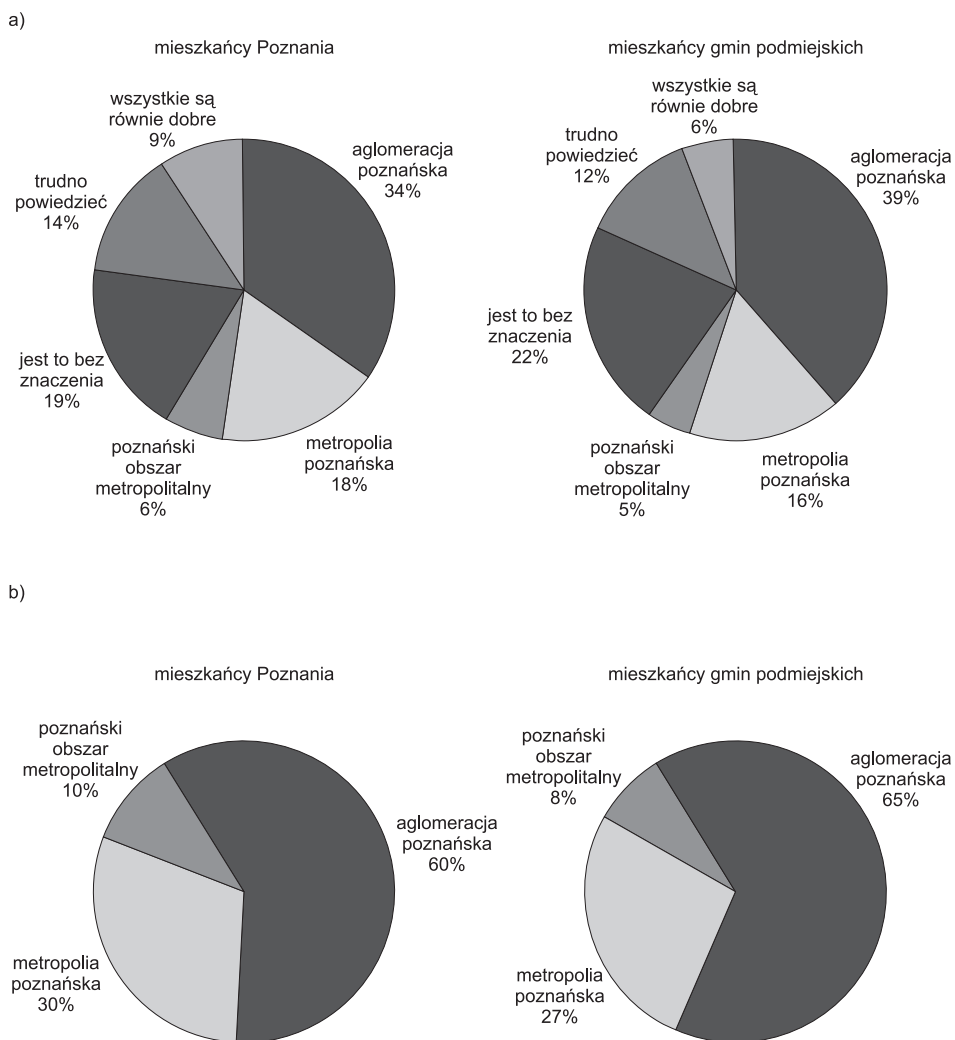
Odpowiedź na pytanie dotyczące nazwy dla łącznego określenia miasta Poznania i powiatu poznańskiego (ryc. 3) miała istotne znaczenie dla dalszego przebiegu ankiety. Przy okazji kolejnych pytań ankietier używał terminu preferowanego przez respondenta. W świetle poważnych kontrowersji w literaturze naukowej wokół terminologii związanej z wielkomiejskimi układami osadniczymi opinia ankietowanych mieszkańców wydaje się interesująca. Zdecydowanie najpopularniejszym wyborem okazał się termin „aglomeracja poznańska”, który wskazało odpowiednio 34% i 39% ankietowanych. Mniejszą popularnością cieszyły się pojęcia „metropolia poznańska” i „poznański obszar metropolitalny”. Znaczna część osób (42% – miasto, 40% – powiat) nie wskazała jednak w sposób zdecydowany jednej z trzech możliwości, wybierając odpowiedzi „trudno powiedzieć”, „jest to bez znaczenia” i „wszystkie są równie dobre”. Jeżeli pod uwagę weźmie się tylko odpowiedzi wskazujące jedną z trzech sugerowanych nazw (wariant b na ryc. 3), to okazuje się, iż termin „aglomeracja” preferuje odpowiednio 60 i 65% „zdecydowanych” ankietowanych.

2.1. Powiązania funkcjonalne mieszkańców w ramach aglomeracji

Pierwsza część ankiety oraz dane z metryczki posłużyły do zbadania powiązań funkcjonalnych ankietowanych mieszkańców w ramach aglomeracji, przy czym kluczowym elementem analizy były relacje miasto Poznań–powiat poznański. W wyniku badań zgromadzone zostały informacje o 978 respondentach z obszaru miasta Poznania i powiatu poznańskiego oraz o 1325 członkach ich rodzin, mieszkających w tym samym gospodarstwie domowym.

Podstawowe znaczenie w ramach relacji funkcjonalnych w aglomeracji mają codzienne dojazdy do pracy. Spośród 2303 osób, o których zebrano informacje, konieczne okazało się wydzielenie grupy osób aktywnych na rynku pracy. Struktura respondentów według tego kryterium została przedstawiona na rycinie 4. Wyselekcjonowana grupa ludzi aktywnych na rynku pracy liczyła łącznie 1460 osób. Informacje o dojazdach do pracy (miejsce pracy, średni czas dojazdu, środek komunikacji) zebrane zostały zarówno dla ankietowanych, jak i członków ich rodzin. Bardziej szczegółowe dane osobowe (m.in. wykształcenie, staż zamieszkania w gminie, poprzednie miejsce zamieszkania) dostępne są tylko dla samych osób ankietowanych. Ich szczegółowa analiza została zawarta w pracy Kaczmarek i Mikuły (2010).

Podstawową informacją dotyczącą mobilności na rynku pracy możliwą do uzyskania na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych jest określenie co-

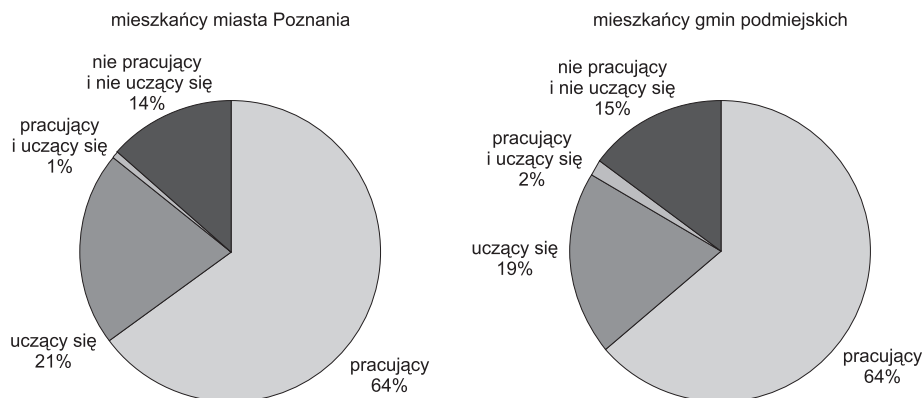
Ryc. 3. Wskazania najlepszej nazwy dla łącznego określenia miasta Poznania i gmin podmiejskich powiatu poznańskiego: a) wszystkie odpowiedzi, b) tylko odpowiedzi wskazujące jedną z trzech zasugerowanych nazw

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

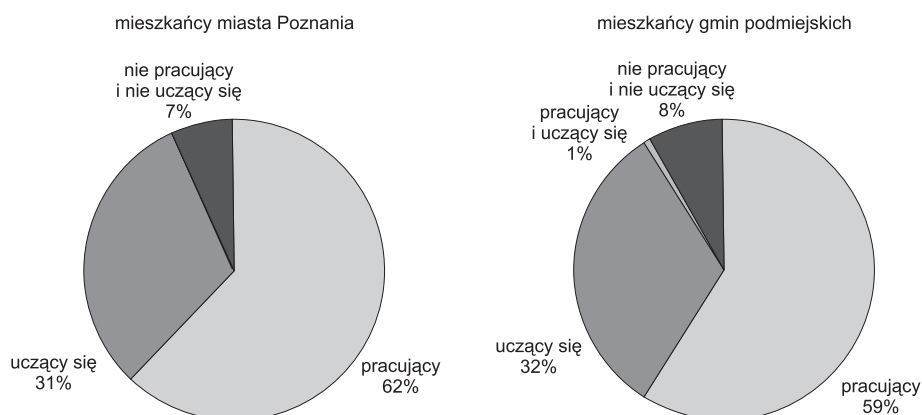
dziennych przepływów pomiędzy miastem Poznaniem a powiatem poznańskim. Udziały osób dojeżdżających do pracy w ogólnej liczbie pracujących przedstawiono na rycinie 5.

Należy dodać, iż udział dojazdów do miejsca pracy znajdującego się poza aglomeracją (tj. poza zewnętrzną granicą powiatu poznańskiego) był marginalny i wynosił zarówno dla Poznania, jak i dla powiatu poznańskiego poniżej 1%. Stosunkowo niewielkie były również przepływy pomiędzy gminami powiatu poznańskiego, które dotyczyły 5% osób pracujących w powiecie. Przedstawione na rycinie 5 liczby

a) ankietowani

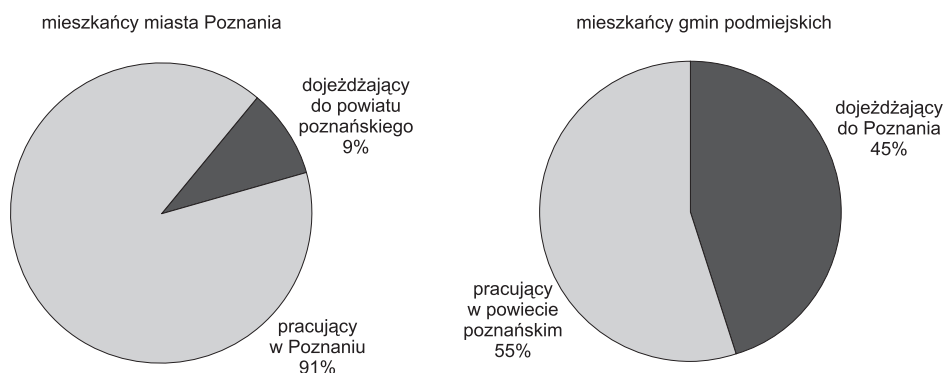

b) członkowie rodzin

Ryc. 4. Struktura osób ankietowanych i członków ich rodzin według aktywności na rynku pracy

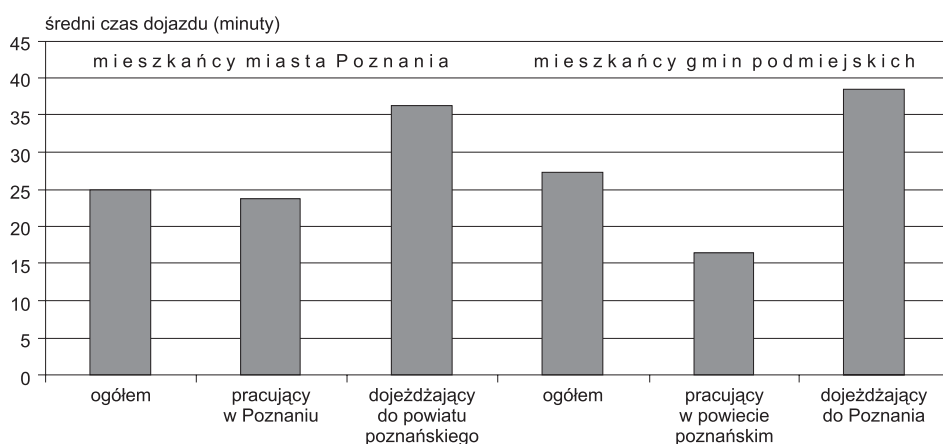
wyraźnie wskazują na zróżnicowanie roli dojazdów międzygminnych (a w zasadzie międzypowiatowych) na rynku pracy dla mieszkańców miasta Poznania i powiatu poznańskiego. Codzienne dojazdy do pracy w innej gminie (w tym w zdecydowanej większości – do Poznania) dotyczą około połowy pracujących mieszkańców powiatu, natomiast w przypadku Poznania udział ten jest mniej więcej 5-krotnie niższy. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż w liczbach bezwzględnych dysproporcja ta jest odpowiednio mniejsza. Biorąc pod uwagę liczbę osób w wieku produkcyjnym dla miasta Poznania (371 tys. w 2008 r.) i powiatu poznańskiego (207 tys.) oraz wykorzystując dane zebrane w badaniach ankietowych, można oszacować podstawową relację przepływów pomiędzy powiatem a miastem jako zbliżoną do 3:1, tj. na 1 pracownika dojeżdżającego z Poznania do powiatu ziemskiego przypada 3 pracowników dojeżdżających w przeciwnym kierunku.

Ryc. 5. Struktura pracujących w Poznaniu i powiecie poznańskim według dojazdów do pracy w sąsiednim powiecie
Źródło: wyniki badań ankietowych.

Informacje z badań ankietowych pozwoliły również na pozyskanie danych dotyczących zachowań komunikacyjnych: średniego czasu dojazdu do pracy (ryc. 6) oraz używanego w tym celu środka komunikacji (ryc. 7). Są to dane ważne z punktu widzenia dalszych odpowiedzi ankietowanych, wskazujących na istotną rolę integracji transportu dla sprawnego funkcjonowania aglomeracji.

Średni czas dojazdu do pracy jest zbliżony dla mieszkańców miasta Poznania i powiatu poznańskiego i wynosi około 25–27 min. Istotne różnice występują natomiast pomiędzy dojazdami w układzie miasto centralne–powiat ziemski a dojazdami wewnątrzmijskimi i wewnątrzpowiatowymi. W tym pierwszym przypadku średni czas dojazdu wynosi 36–38 min (znowy brak większych różnic między miastem a powiatem). Istnieje natomiast wyraźne zróżnicowanie pomiędzy przeciętnym czasem dojazdu do pracy wewnątrz miasta Poznania (24 min) i wewnątrz powiatu ziemskiego (16 min). Z punktu widzenia mieszkańców powiatu poznań-

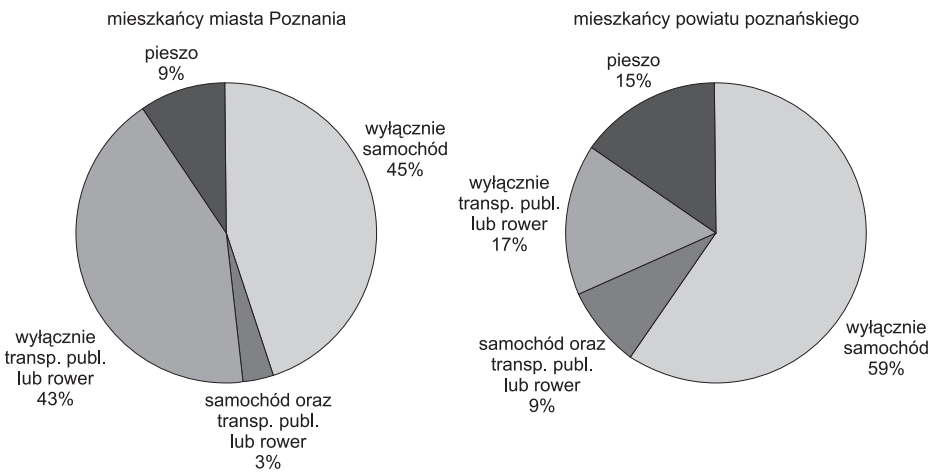

Ryc. 6. Średni czas dojazdów do pracy w aglomeracji poznańskiej
Źródło: wyniki badań ankietowych.

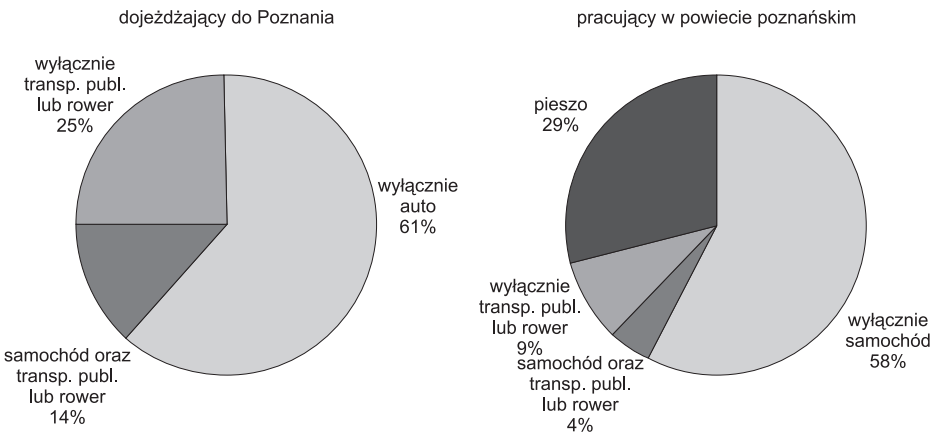
skiego dojazd do pracy w Poznaniu jest średnio ponad dwukrotnie dłuższy niż w przypadku, gdy miejsce pracy znajduje się w strefie podmiejskiej.

Wyraźne różnice pomiędzy Poznaniem a strefą podmiejską występują w strukturze dojazdów według środka komunikacji. W powiecie poznańskim zdecydowanie dominuje indywidualny transport samochodowy, podczas gdy w mieście jest on równoważony przez duży udział transportu publicznego. Co wydaje się istotne, wysoki udział transportu samochodowego w strefie podmiejskiej nie zależy od kierunku dojazdów do pracy. Jest on mniej więcej na tym samym poziomie (ok. 60%) zarówno w przypadku dojazdów do Poznania, jak i dojazdów do miejsc pracy zlokalizowanych w powiecie poznańskim.

a) ogółem

b) tylko mieszkańcy powiatu poznańskiego

Ryc. 7. Dojazdy do pracy w aglomeracji poznańskiej – środki komunikacji
Źródło: wyniki badań ankietowych.

Pozostałymi analizowanymi formami powiązań funkcjonalnych ankietowanych osób w ramach aglomeracji były dojazdy związane z:

- 1) zakupami,
- 2) biznesem, działalnością gospodarczą,
- 3) kulturą (np. kino, teatr, muzyka, wystawy itp.),
- 4) rozrywką (np. pub, restauracja, spotkania towarzyskie itp.),
- 5) wypoczynkiem, rekreacją, sportem, turystyką,
- 6) edukacją (np. studia, kursy, szkolenia),
- 7) usługami zdrowotnymi (lekarz, dentysta itp.),
- 8) dowozem dzieci na zajęcia pozalekcyjne,
- 9) wizytami u rodziny.

Ankietowani odpowiadali przede wszystkim na pytania dotyczące częstości wyjazdów do sąsiedniego powiatu (mieszkańcy Poznania do powiatu ziemskiego i odwrotnie) związanych z wyżej wymienionymi przyczynami. Zbiorcze zestawienie ich odpowiedzi zawarto w tabelach 3 i 4. Z uwagi na stosunkowo dużą korelację przypadków braku odpowiedzi i odpowiedzi „nigdy” w poszczególnych kategoriach, w ostatniej kolumnie podano obie te wartości łącznie.

Analiza przedstawionych wyników wskazuje, podobnie jak w przypadku dojazdów do pracy, na wyraźną asymetrię relacji funkcjonalnych pomiędzy Poznaniem a powiatem poznańskim. Mieszkańcy miasta generalnie rzadko wyjeżdżają do gmin podmiejskich. Najczęściej ma to związek z wypoczynkiem, turystyką i rekreacją (66% osób – po kilka razy w roku lub częściej, tylko 23% – nigdy). Na drugim miejscu, w miarę równorzędnie, znajdują się wyjazdy zakupowe i wizyty u rodziny. Zauważalne są także wyjazdy w celach rozrywkowych. Pozostałe kategorie usługowe (zdrowie, edukacja, kultura), jak również cele biznesowe oraz dowozy dzieci na zajęcia mają znaczenie marginalne jako przyczyny wyjazdów poznaniaków do gmin powiatu poznańskiego.

Natężenie dojazdów z powiatu poznańskiego do Poznania jest wielokrotnie silniejsze niż w drugą stronę. Wyjazdy zakupowe do miasta częściej niż raz w roku odbywa ponad 90% ankietowanych mieszkańców powiatu i jest to najczęstszy typ dojazdów po usługi. Jeśli chodzi o dojazdy regularne (codzienne lub po kilka razy w tygodniu) zbliżone wskaźniki (ok. 20%) odnotować można dla wyjazdów w celach edukacji, jednak w innych przedziałach częstotliwości ich natężenie jest znacznie mniejsze. Duże znaczenie mają wyjazdy kulturalne i rozrywkowe (ok. 70% dla częstotliwości od raz w tygodniu do kilka razy w roku), a także wyjazdy w celach skorzystania z usług zdrowotnych, choć w tej ostatniej sytuacji dominuje częstotliwość po kilka razy w roku. Jedyne przypadki, w których wskaźniki dojazdów dla miasta i powiatu ziemskiego są w miarę zbliżone stanowią wizyty u rodziny. Wyjazdy do Poznania w celach rekreacyjnych, turystycznych i sportowych mają wyraźnie mniejsze znaczenie niż wyjazdy w przeciwnym kierunku. Wyjazdy biznesowe i związane z dowozem dzieci dotyczą stosunkowo niewielkiej części ankietowanych mieszkańców gmin podmiejskich, choć i tak wskaźniki te są większe niż w przypadku miasta Poznania, a przy działalności gospodarczej odznaczają się dużym udziałem dojazdów o wysokiej częstotliwości.

Tabela 3. Częstotliwość dojazdów ankietowanych z Poznania do powiatu poznańskiego według przyczyny dojazdu

Przyczyny dojazdów	Częstotliwość (odpowiedzi w %)										
	codziennie	kilka razy w tygodniu	raz na tydzień	raz na 2 tygodnie	raz na miesiąc	kilka razy w roku	raz w roku	rzadziej	nigdy	brak odp.	nigdy + brak odp.
Zakupy	0,3	2,0	4,5	4,8	13,1	23,6	5,1	9,7	36,6	0,3	36,9
Biznes	1,7	1,4	1,1	0,9	0,0	2,8	0,9	1,1	83,8	6,3	90,1
Kultura	0,0	0,0	0,3	1,1	2,0	4,8	2,0	2,8	85,2	1,7	86,9
Rozrywka	0,0	0,0	2,3	2,8	6,0	18,5	4,3	3,7	61,9	0,6	62,5
Wypoczynek	0,3	2,6	6,3	9,9	13,4	33,8	6,5	4,5	22,7	0,0	22,7
Edukacja	0,3	0,6	0,0	1,4	0,6	1,4	1,4	1,4	89,8	3,1	92,9
Zdrowie	0,0	0,0	0,3	0,0	1,7	4,0	1,7	2,3	87,2	2,8	90,1
Dowóz dzieci	0,3	0,3	0,0	0,0	0,3	0,3	0,0	1,1	92,0	5,7	97,7
Wizyty u rodziny	0,3	2,0	1,7	6,3	13,6	30,1	3,1	0,9	38,9	3,1	42,0

Źródło: wyniki badań ankietowych.

Tabela 4. Częstotliwość dojazdów ankietowanych z powiatu poznańskiego do Poznania według przyczyny dojazdu

Przyczyny dojazdów	Częstotliwość (odpowiedzi w %)										
	codziennie	kilka razy w tygodniu	raz na tydzień	raz na 2 tygodnie	raz na miesiąc	kilka razy w roku	raz w roku	rzadziej	nigdy	brak odp.	nigdy + brak odp.
Zakupy	7,0	16,5	18,7	16,1	17,6	14,5	2,1	0,6	6,2	0,6	6,9
Biznes	5,9	3,8	1,6	2,9	2,7	3,7	0,6	2,2	56,9	19,6	76,5
Kultura	0,5	3,2	7,2	11,8	20,8	32,1	5,8	5,4	10,9	2,4	13,3
Rozrywka	0,6	5,3	13,9	13,6	12,6	26,4	4,2	6,4	13,1	4,0	17,1
Wypoczynek	0,6	3,2	6,9	4,8	8,5	17,1	3,7	7,8	34,8	12,6	47,4
Edukacja	12,9	7,2	1,9	6,9	2,1	7,8	2,6	3,0	47,0	8,6	55,6
Zdrowie	0,0	0,8	0,8	1,6	9,1	53,0	7,5	8,3	14,4	4,5	18,8
Dowóz dzieci	1,0	2,9	2,6	0,6	0,6	2,1	0,2	1,3	70,1	18,7	88,8
Wizyty u rodziny	0,6	2,6	6,4	8,1	12,0	29,7	5,3	5,1	23,5	6,7	30,2

Źródło: wyniki badań ankietowych.

Z punktu widzenia mieszkańców Poznania powiat ziemski zachowuje więc w zasadzie swoją tradycyjną funkcję zaplecza rekreacyjnego i turystycznego. Istotne znaczenie ma też wyraźny rozwój podmiejskich obiektów handlowych w ostatnich latach. Z kolei procesy migracyjne pomiędzy miastem a powiatem, zarówno te sprzed kilku dekad, jak i najnowsze, spowodowały, iż istnieją silne powiązania rodzinne w ramach aglomeracji. Dla mieszkańców strefy podmiejskiej Poznań pozostaje (poza funkcją miejsca pracy) dominującym ośrodkiem handlu, kultury, rozrywki i wyspecjalizowanych usług medycznych, a dla młodszego pokolenia – miejscem nauki.

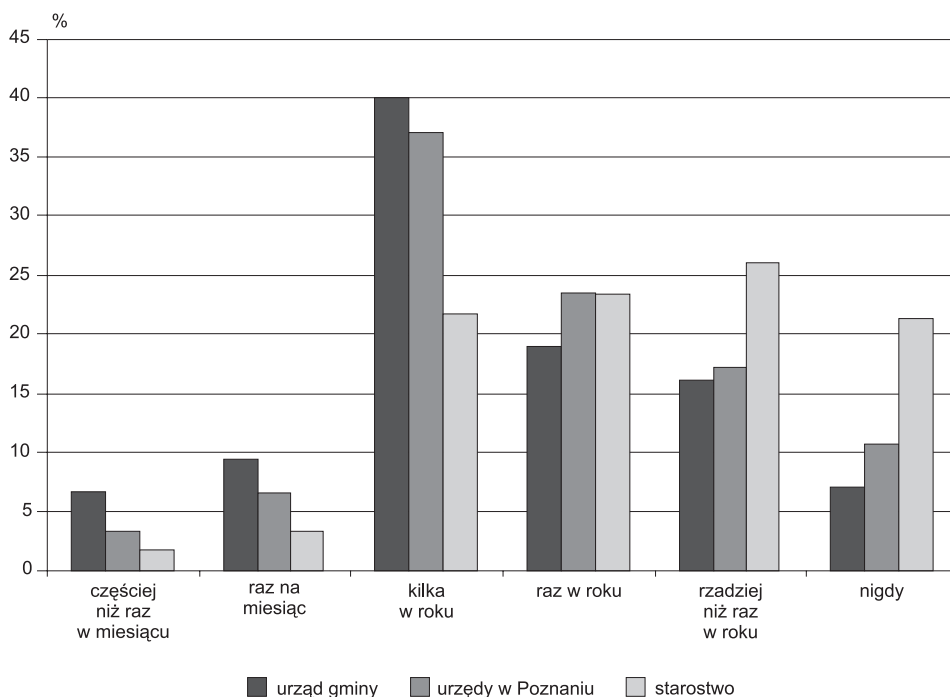
Z uwagi na cel badań przeprowadzono bardziej szczegółową analizę powiązań funkcjonalnych dotyczących załatwiania przez mieszkańców spraw administracyjnych. W powiecie poznańskim ankietowani odpowiadali na pytania dotyczące częstości korzystania z usług administracyjnych w 3 kategoriach instytucji:

- 1) urzędzie swojej gminy,
- 2) urzędach w Poznaniu (ogólnie),
- 3) starostwie powiatowym w Poznaniu.

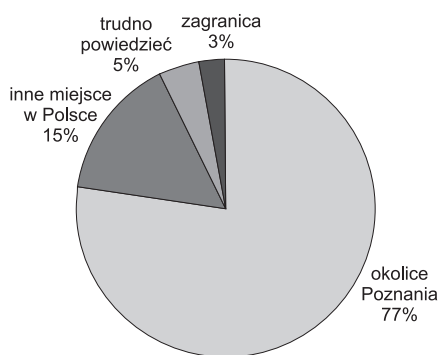
Odpowiedzi na pytania przedstawiono na rycinie 8.

Jak wynika z rezultatów badań, mieszkańcy powiatu poznańskiego najczęściej sprawy administracyjne załatwiają w urzędzie swojej gminy. Przynajmniej raz w roku odwiedza go aż 75% ankietowanych, a tylko 7% nie miało tam nigdy sprawy do załatwienia. Również Poznań spełnia dla mieszkańców gmin podmiejskich istotną funkcję administracyjną (odpowiednie wskaźniki wynoszą 70 i 11%), przy czym nie ogranicza się ona jedynie do bycia siedzibą starostwa. W samym starostwie swoje sprawy załatwia przynajmniej raz w roku około połowy ankietowanych, przy czym z drugiej strony aż 21% respondentów nigdy nie miało takiej potrzeby. Pytanie otwarte pozwoliło ustalić w ramach ogólnej kategorii „urzędów w Poznaniu” najbardziej istotne czyli najczęściej odwiedzane przez mieszkańców powiatu instytucje. Na pierwszym miejscu pojawiło się wśród nich starostwo powiatowe (36%), ale niewiele mniej osób wskazało urząd skarbowy (33%), niezwiązany z administracją samorządową. Dużo niższe, lecz nadal warte odnotowania, znaczenie miały instytucje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (11%) i Urząd Miasta Poznania (6%). Pozostałe urzędy pojawiały się w odpowiedziach ankietowanych sporadycznie (m.in. agencje rolne, urząd marszałkowski i wojewódzki). Pytanie o powiązania administracyjne mieszkańców Poznania z powiatem poznańskim nie było tak uszczegółowione. Zaledwie 6% ankietowanych z miasta kiedykolwiek załatwiało jakąś sprawę urzędową w gminach podmiejskich. Może to dotyczyć formalności związanych np. z planowaną budową domu lub nabyciem działki i ten właśnie aspekt podlegał bardziej szczegółowym badaniom.

Jedną z najsilniejszych relacji pomiędzy miastem Poznaniem a powiatem ziemskim jest w ostatnich latach niezwykle silny trend suburbanizacyjny, który przejawia się m.in. w bardzo dużym natężeniu stałych migracji z Poznania do gmin podmiejskich (szczegóły por. Łodyga 2011). Stąd też w ankiecie znalazło się pytanie do mieszkańców miasta: „Czy w najbliższym czasie chciałby/chciałaby Pan/Pani wyjechać z miasta Poznania (jeżeli kwestie finansowe nie stanowiłyby przeszkody)?”. Twierdząco odpowiedziało na nie aż 31,5% ankietowanych, co dla mia-

Ryc. 8. Częstotliwość korzystania z usług administracyjnych przez ankietowanych mieszkańców powiatu poznańskiego
Źródło: wyniki badań ankietowych.

Ryc. 9. Odpowiedzi na pytania dotyczące preferowanego miejsca wyprowadzki z Poznania
Źródło: wyniki badań ankietowych.

sta może być przedmiotem niepokoju. Spośród nich aż 77% wskazało, iż preferowanym miejscem wyprowadzki byłyby najbliższe okolice Poznania (ryc. 9). Osobom tym zadano także pytanie, czy realnie planują tego rodzaju zmianę miejsca zamieszkania. Twierdząco odpowiedziało na nie 37% ankietowanych, jasnego zdania nie miało 32%, a zaprzeczyło 31%. Osoby, które realnie planują wyprowadzkę z Poznania do strefy podmiejskiej, stanowiły więc 9% ankietowanych. Odnosząc tę liczbę do wszystkich mieszkańców miasta, można oszacować grupę poznaniaków przygotowujących się do migracji na przedmieścia na około 50 tys. osób.

2.2. Rozwój aglomeracji i problemy zarządzania

Analizę postrzegania procesów społeczno-gospodarczych w aglomeracji przez jej mieszkańców rozpoczęto od pytania dotyczącego rozwoju miasta Poznania i gmin podmiejskich oraz ich wzajemnej konkurencji (ryc. 10). Składało się ono z następujących pytań szczegółowych, na które ankietowani mogli odpowiedzieć „zdecydowanie tak” (+2), „raczej tak” (+1), „raczej nie” (-1), „zdecydowanie nie” (-2) i „brak zdania” (0):

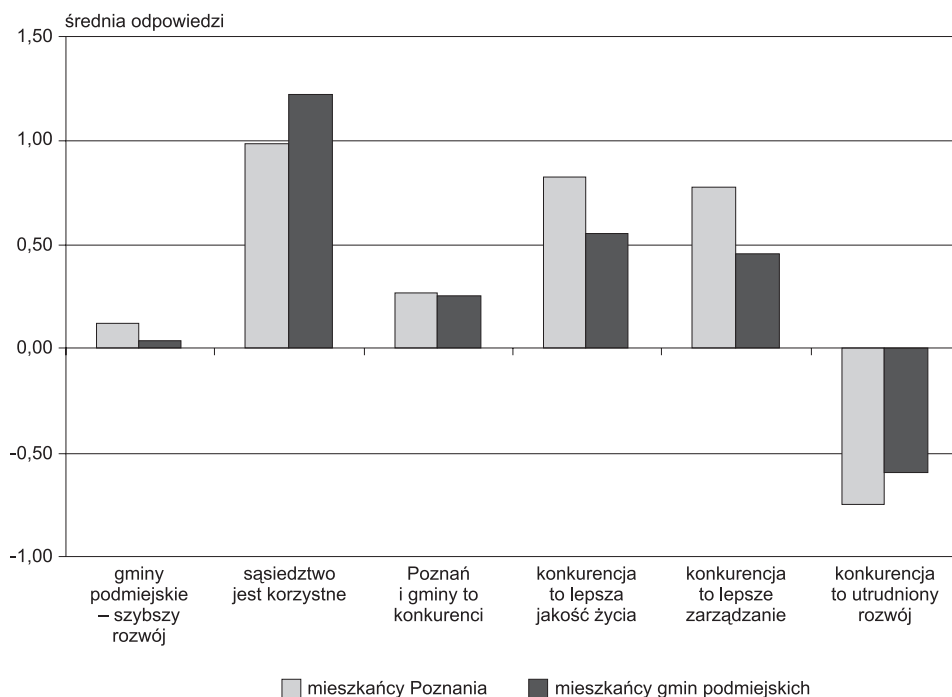
- 1) Czy stwierdzenie, że w ostatnich latach gminy podpoznańskie rozwijają się szybciej od samego miasta Poznania, jest prawdziwe?
- 2) Czy sąsiedztwo miasta Poznania jest dla Pana/Pani gminy korzystne? (w wersji dla miasta Poznania: czy szybki rozwój gmin wokół miasta jest korzystny dla samego Poznania?).
- 3) Czy miasto Poznań i gminy powiatu poznańskiego są dla siebie konkurentami w walce o nowych mieszkańców i nowe inwestycje?
- 4) Czy konkurencja między miastem Poznaniem a gminami podmiejskimi:
 - a) sprzyja podniesieniu jakości życia mieszkańców?
 - b) wymusza na władzach samorządowych lepszą jakość zarządzania?
 - c) utrudnia rozwój aglomeracji/metropolii/obszaru metropolitalnego?

Najbardziej podzielone zdania dotyczyły porównania dynamiki rozwoju miasta Poznania i gmin podmiejskich. Zarówno w Poznaniu, jak i w powiecie poznańskim przewaga opinii wskazujących na szybszy rozwój strefy podmiejskiej była wyjątkowo nieduża (0,04 i 0,13)². Mieszkańcy miasta i powiatu byli zgodni w ocenie istnienia wzajemnej konkurencji Poznania i gmin podmiejskich, przy czym przewaga opinii potwierdzających takie zjawisko była stosunkowo niewielka (0,26 i 0,27). Zdecydowane poparcie otrzymało natomiast stwierdzenie, iż wzajemne sąsiedztwo miasta i jednostek podmiejskich jest dla nich korzystne (1,23 i 0,99). Interesujące mogą wydawać się również oceny rezultatów konkurencji Poznania i sąsiednich gmin. Ankietowani wskazują, iż sprzyja ona podniesieniu jakości życia mieszkańców i wymusza na władzach samorządowych lepszą jakość zarządzania, natomiast nie utrudnia rozwoju aglomeracji jako całości. Tego rodzaju postawa wydaje się zgodna z perspektywą teoretyczną wyboru publicznego, zakładającą wzrost efektywności zarządzania w wyniku konkurencji samorządów lokalnych. Uwidaczniają się także lepsze oceny rezultatów konkurencji przez mieszkańców miasta Poznania w stosunku do ankietowanych ze strefy podmiejskiej.

Diagnoza funkcjonowania systemu zarządzania terytorialnego w aglomeracji została istotnie wzbogacona o oceny mieszkańców dotyczące zarówno funkcjonowania władz, jak i poziomu infrastruktury i usług publicznych w wymiarze miastostrefa podmiejska. Do oceny przedstawiono następujące dziedziny:

- 1) aktywność władz samorządowych,
- 2) wpływ mieszkańców na działania władz samorządowych,

² W analizie wyników odpowiedzi na to i niektóre z następnych pytań odpowiedzi zostały uśrednione za pomocą wspomnianych już wyżej przeliczników. Ich wartość może więc wahać się w przedziale od -2 do +2.

Ryc. 10. Odpowiedzi ankietowanych na pytania dotyczące rozwoju miasta Poznania i gmin podmiejskich oraz ich wzajemnej konkurencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

- 3) odporność władz samorządowych na korupcję i nieformalne naciski,
- 4) uczciwość i przejrzystość działania władz samorządowych,
- 5) warunki życia mieszkańców,
- 6) rozwój budownictwa mieszkaniowego,
- 7) rozwój gospodarczy (napływ inwestycji, powstawanie nowych przedsiębiorstw),
- 8) rozwój infrastruktury technicznej (wodociąg, kanalizacja, energetyka, gaz, telekomunikacja),
- 9) stan dróg lokalnych,
- 10) stan środowiska przyrodniczego,
- 11) poziom edukacji,
- 12) poziom służby zdrowia,
- 13) poziom dochodów budżetu gminy,
- 14) przeciętny poziom zamożności mieszkańców.

We wszystkich przypadkach ankietowani mogli odpowiedzieć (w zależności od tego, czy byli mieszkańcami gminy podmiejskiej czy miasta Poznania) „zdecydowanie lepiej w mojej gminie/gminach podmiejskich”, „raczej lepiej w mojej gminie/gminach podmiejskich”, „raczej lepiej w Poznaniu”, „zdecydowanie lepiej w Poznaniu” oraz „na tym samym poziomie”. Odpowiedzi „brak zdania” nie były brane pod uwagę przy opracowywaniu wyników.

Analiza udzielonych odpowiedzi (ryc. 11) pozwala sformułować następujące wnioski:

- 1) Poznań jest postrzegany jako jednostka znacznie lepsza pod względem infrastruktury technicznej i usług publicznych zarówno przez mieszkańców samego miasta, jak i strefy podmiejskiej. Gminy podmiejskie są równie bezdyskusyjnie oceniane korzystniej niż miasto Poznań w sferze jakości środowiska przyrodniczego.
- 2) Strefa podmiejska uzyskuje lepszy oceny niż miasto centralne w zakresie funkcjonowania władz publicznych, szczególnie w takich kategoriach, jak wpływ na nie mieszkańców i uczciwość. Jest to zgodne z przewidywaniami koncepcji wyboru publicznego, która zakłada bardziej bezpośrednie oddziaływanie mieszkańców na funkcjonowanie władz w mniejszych jednostkach.
- 3) Największe różnice ocen pomiędzy ankietowanymi z miasta i ze strefy podmiejskiej występują w odniesieniu do warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego. Respondenci z gmin podmiejskich oceniają rozwój gospodarczy Poznania wyżej niż sami jego mieszkańcy. Ci ostatni z kolei lepiej oceniają warunki życia w mieście.

W kontekście silnych w ostatnich latach procesów suburbanizacji interesująco przedstawiają się opinie ankietowanych na temat celów rozwojowych miast i gmin aglomeracji poznańskiej. Mieszkańcom Poznania zadano 3 pytania, na które mogli odpowiedzieć według skali pięciostopniowej od „zdecydowanie tak” do „zdecydowanie nie”. Wszystkie pytania zaczynały się od sformułowania: „Czy, Pana/Pani zdaniem, jednym z głównych celów polityki władz miasta Poznania powinno być...:

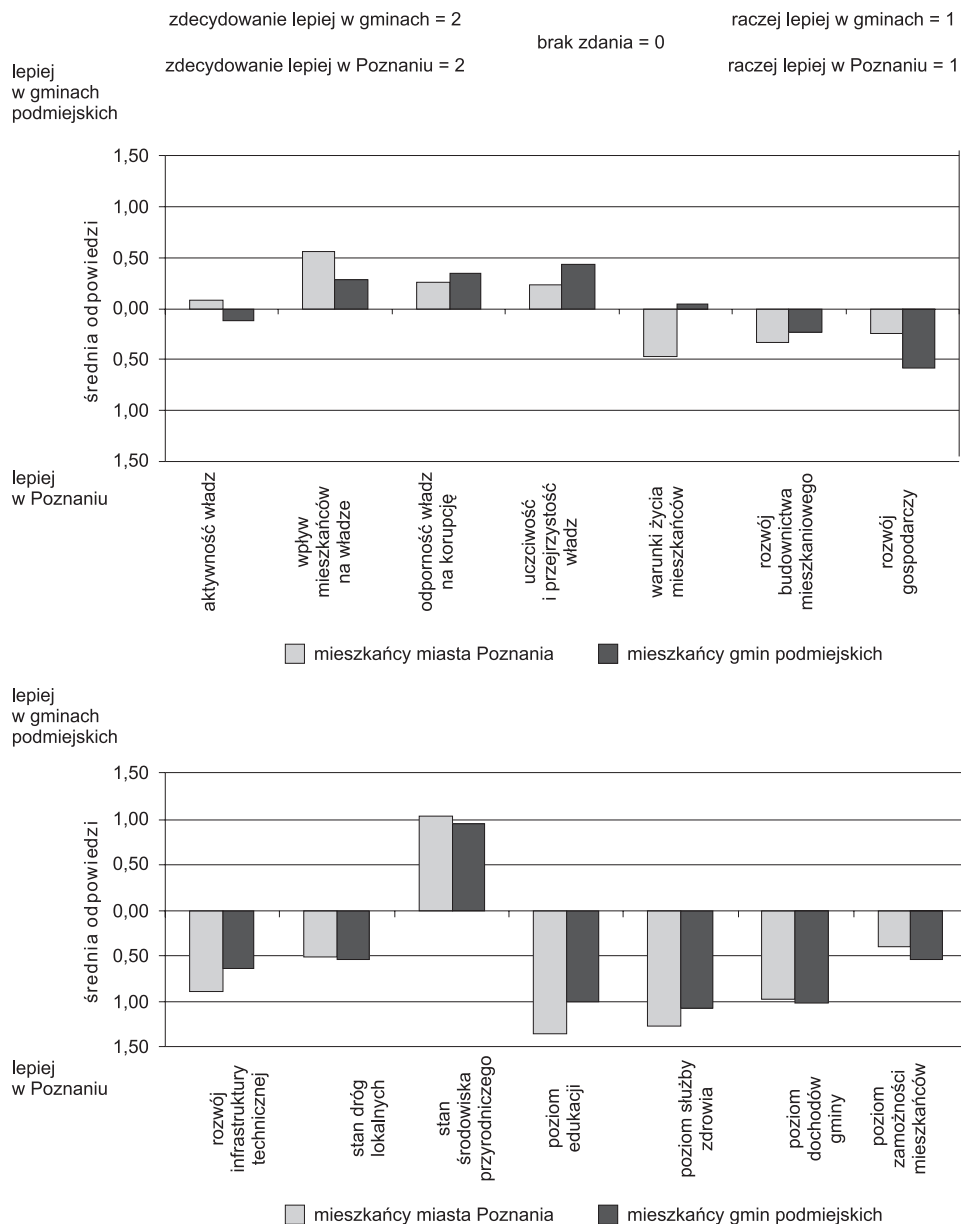
- 1) dążenie do utrzymania jak największej liczby dotychczasowych mieszkańców i ograniczenia ich migracji do gmin podmiejskich?
- 2) przyciąganie jak największej liczby nowych inwestycji w sferze gospodarczej, nawet kosztem gmin podpoznańskich?
- 3) ograniczenie przeznaczania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i ochrona terenów otwartych (zielonych, rekreacyjnych itd.)?”

Pytania dla mieszkańców gmin podmiejskich były podobne, choć nie identyczne, co wiąże się z pewną odmiennością ich sytuacji demograficznej i przestrzennej. Zaczynały się od sformułowania: „Czy, Pana/Pani zdaniem, jednym z głównych celów polityki władz Pana/Pani gminy powinno być...:

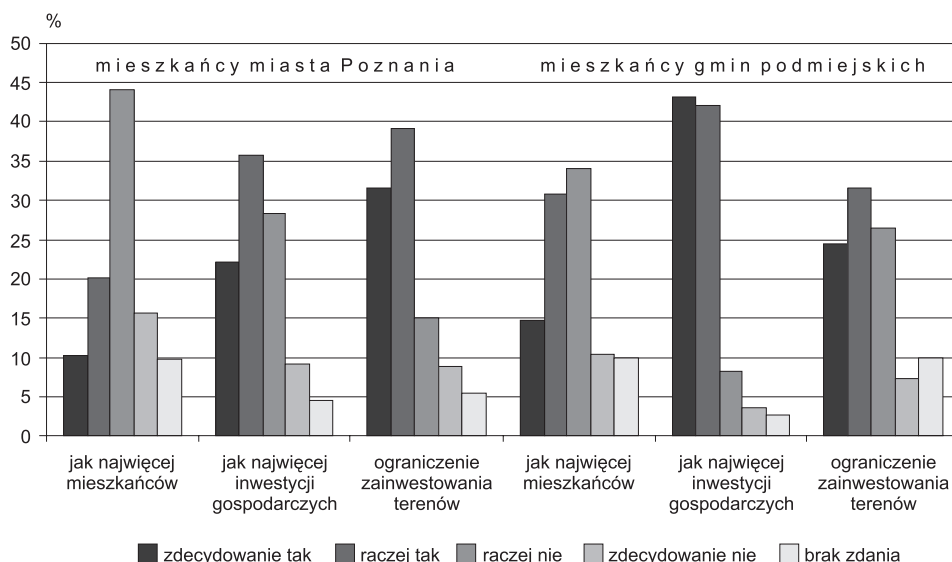
- 1) przyciąganie jak największej liczby nowych mieszkańców?
- 2) przyciąganie jak największej liczby nowych inwestycji w sferze gospodarczej?
- 3) ograniczenie przeznaczania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i ochrona krajobrazu naturalnego?”

Odpowiedzi na pytania w tym punkcie przedstawiono na rycinie 12 oraz w tabeli 5. Najistotniejszym wnioskiem wypływającym z ich analizy jest zauważalne przesunięcie akcentów pomiędzy opiniami ankietowanych mieszkańców Poznania i gmin podmiejskich. Respondenci ze strefy podmiejskiej wykazują nastawienie generalnie bardziej proinwestycyjne we wszystkich trzech badanych ujęciach. Średnia ważona ich odpowiedzi na pytanie dotyczące rozwoju inwestycji mieszkaniowych jest bliska zeru, jednak w przypadku miasta Poznania przyjmuje wartości

ujemne, co oznacza, iż więcej jest opinii negatywnych niż pozytywnych. Również w sferze inwestycji gospodarczych nastawienie mieszkańców strefy podmiejskiej jest bardziej przychylne niż wśród samych poznaniaków, choć w obu badanych grupach przeważają opinie pozytywne. Ostatnie z pytań (o ograniczanie terenów pod

Ryc. 11. Porównanie sytuacji miasta Poznania i gmin podmiejskich przez ankietowanych
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ryc. 12. Odpowiedzi ankietowanych na pytania dotyczące celów rozwojowych ich miast i gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

budownictwo mieszkaniowe i ochronę terenów otwartych/naturalnych), o charakterze w dużej mierze kontrolnym, miało posłużyć jako weryfikacja pytania pierwszego. Pod tym względem spełniło ono swoją rolę, gdyż uzyskane odpowiedzi stanowiły niejako „negatyw” odpowiedzi na pytanie pierwsze. Tym razem to

Tabela 5. Opinie na temat celów rozwojowych miast i gmin – wskaźnik syntetyczny

Grupa ankietowanych	Cel rozwojowy miasta/gminy	Średnia ważona odpowiedzi*
Mieszkańcy Poznania	dążenie do utrzymania jak największej liczby dotychczasowych mieszkańców i ograniczenia ich migracji do gmin podmiejskich	-0,35
	przyciąganie jak największej liczby nowych inwestycji w sferze gospodarczej, nawet kosztem gmin podpoznańskich	0,34
	ograniczenie przeznaczania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i ochrona terenów otwartych (zielonych, rekreacyjnych, itd.)	0,70
Mieszkańcy gmin powiatu poznańskiego	przyciąganie jak największej liczby nowych mieszkańców	0,05
	przyciąganie jak największej liczby nowych inwestycji w sferze gospodarczej	1,13
	ograniczenie przeznaczania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i ochrona krajobrazu naturalnego	0,39

*zdecydowanie tak = 2, raczej tak = 1, brak zdania = 0, raczej nie = -1 zdecydowanie nie = -2

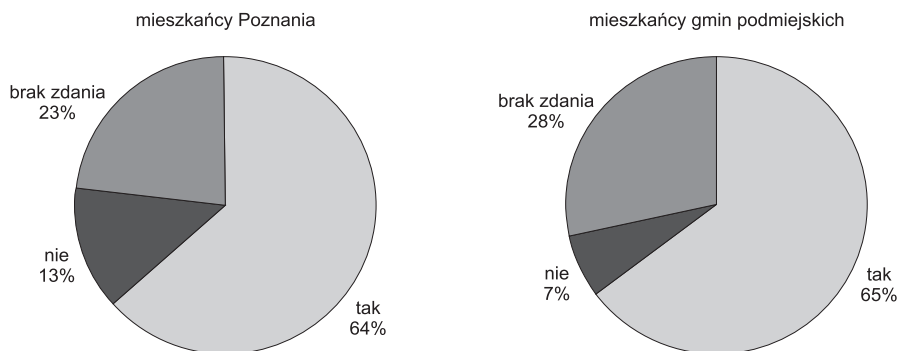
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

mieszkańcy Poznania w większym stopniu zgadzali się z postawioną tezą, a różnica w stosunku do respondentów ze strefy podmiejskiej mniej więcej odpowiada różnicy w odpowiedziach na pytanie pierwsze.

Jednym z centralnych zagadnień integracji metropolitalnej jest kwestia świadomości istnienia problemów wymagających rozwiązania w skali całej aglomeracji. Wynikający z ujawniających się potrzeb nacisk na władze samorządowe ze strony mieszkańców jest w stanie wymusić podjęcie działań w zakresie koordynacji niektórych dziedzin (por. Hamilton 2000). Ankietowani mieszkańcy miasta Poznania i powiatu poznańskiego w zdecydowanej większości dostrzegają tego rodzaju problemy i w podobnym stopniu dotyczy to obu grup respondentów (ryc. 13). Duża zgodność między nimi panuje także przy ocenie najważniejszych dziedzin wymagających nawiązania silnej współpracy miasta Poznania i gmin podmiejskich. W przypadku pytania na ten temat o charakterze otwartym ponad 80% udzielonych spontanicznych odpowiedzi (w obu grupach) wskazywało na problemy transportu³.

W celu większej systematyzacji uzyskanych danych druga część pytania miała charakter zamknięty (ryc. 14). Respondenci mieli za zadanie wskazać najważniejsze dziedziny współpracy (maksymalnie 3) z poniższej listy:

- 1) szkolnictwo (np. ustalanie sieci szkół ponadgimnazjalnych),
- 2) komunikacja publiczna (np. koordynacja rozkładów i taryf, wspólny bilet),
- 3) infrastruktura drogowa (budowa i utrzymanie dróg),
- 4) budowa infrastruktury technicznej (sieci podziemne),
- 5) służba zdrowia, ratownictwo medyczne,
- 6) bezpieczeństwo publiczne (np. policja, straż pożarna),

Ryc. 13. Odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy istnieją problemy, które powinny być rozwiązywane wspólnie dla miasta Poznania i gmin podmiejskich?”

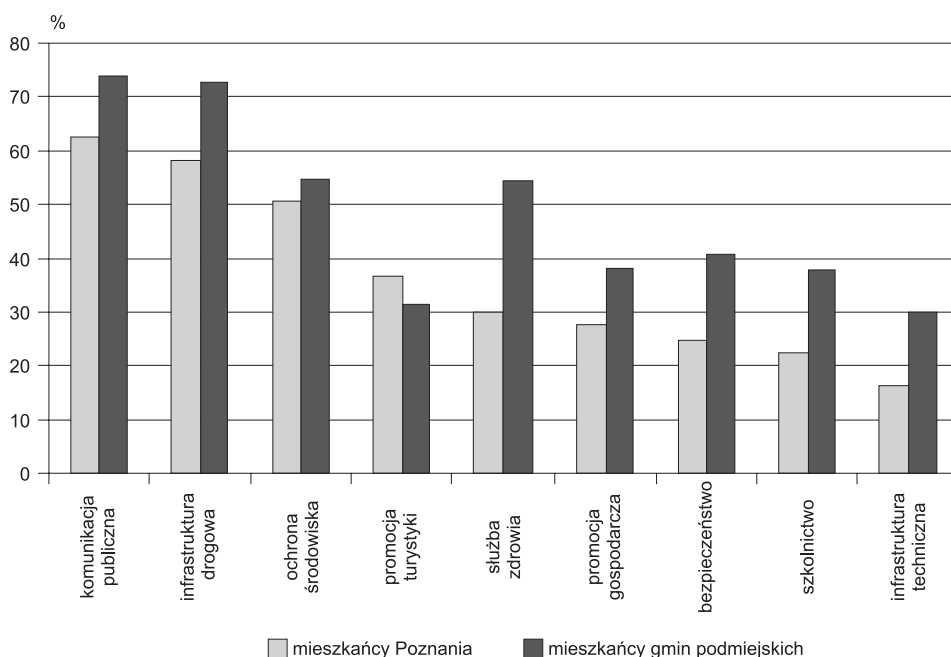
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

³ Z wypełnionych formularzy ankiet nie zawsze wynikało czy chodzi zarówno o komunikację publiczną jak i infrastrukturę drogową czy tylko o jedną z tych dwóch dziedzin. Jednoznaczne wskazania tylko jednej z tych dwóch dziedzin stanowiły odpowiednio 20% i 30% wszystkich odpowiedzi.

- 7) promocja gospodarcza, wspieranie inwestycji,
- 8) promocja i rozwój turystyki,
- 9) ochrona środowiska (np. oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami).

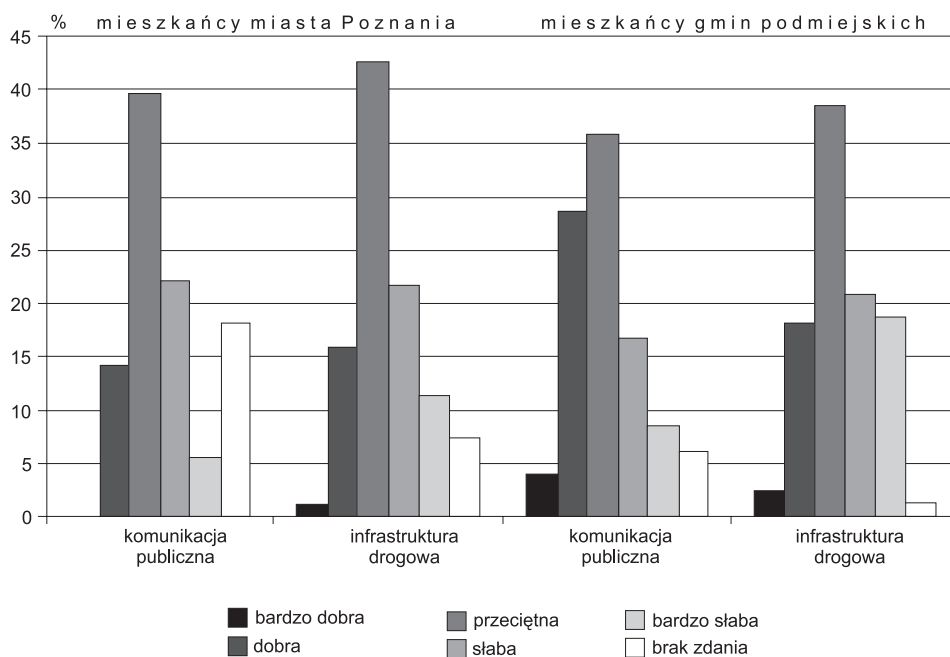
Wybór przez ankietowanych dwóch dziedzin, które otrzymały najwyższą liczbę wskazań (komunikacja publiczna i drogownictwo) pokrywa się z odpowiedziami na pytanie otwarte. Ponad połowa ankietowanych dostrzega również potrzebę współpracy w zakresie ochrony środowiska. W wymiarze zróżnicowań miasto centralne – strefa podmiejska zwracają uwagę generalnie wyższe wyniki dla większości kategorii uzyskane wśród mieszkańców powiatu poznańskiego. Oznacza to, iż częściej niż mieszkańcy Poznania zaznaczali oni więcej niż jedną dziedzinę współpracy. Jedyne wyraźne zróżnicowanie preferencji między ankietowanymi z miasta centralnego i ze strefy podmiejskiej dotyczy potrzeby współdziałania w dziedzinie służby zdrowia i ratownictwa medycznego, która jest znacznie mocniej akcentowana przez mieszkańców powiatu poznańskiego. Koresponduje to z odpowiedziami udzielonymi na jedno z poprzednich pytań, wskazującymi znacznie wyższy poziom usług medycznych w mieście centralnym niż w gminach podmiejskich.

Ponieważ współpraca w zakresie transportu jest jednoznacznie wskazywana jako najważniejsze pole integracji zarządzania w aglomeracji poznańskiej, interesujące wydaje się poznanie opinii ankietowanych na temat aktualnej jakości zarów-

Ryc. 14. Dziedziny wymagające w opinii respondentów nawiązania silnej współpracy miasta Poznania i gmin podmiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ryc. 15. Ocena powiązań transportowych Poznania i strefy podmiejskiej wg ankietowanych
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

no infrastruktury drogowej łączącej gminy podmiejskie z Poznaniem, jak i kursującej na tych trasach komunikacji publicznej (ryc. 15 i tab. 6).

Z przedstawionych rezultatów badań wynika, iż w większości przypadków dominuje ocena przeciętna, a ocen słabych i bardzo słabych jest więcej niż dobrych i bardzo dobrych. Zwraca uwagę stosunkowo niezła na tle pozostałych ocena komunikacji publicznej między Poznaniem a gminami podmiejskimi, wyrażona przez mieszkańców tych ostatnich. Duża liczba ankietowanych z samego Poznania nie miała natomiast w ogóle zdania na temat transportu publicznego między miastem a strefą podmiejską, co może świadczyć o ich małej orientacji na temat tej formy przemieszczania się w ramach aglomeracji.

Tabela 6. Ocena powiązań transportowych Poznania i strefy podmiejskiej według ankietowanych

Grupa ankietowanych	Oceniane zagadnienie	Średnia ważona odpowiedzi*
Mieszkańcy Poznania	komunikacja publiczna	-0,19
	infrastruktura drogowa	-0,26
Mieszkańcy gmin podmiejskich	komunikacja publiczna	0,03
	infrastruktura drogowa	-0,35

* bardzo dobra = 2, dobra = 1, przeciętna = 0, słaba = -1, bardzo słaba = -2

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

2.3. Władze i jednostki samorządowe aglomeracji w identyfikacji społecznej

Celem dużej części pytań w ankiecie było określenie legitymizacji społecznej władz samorządowych poszczególnych szczebli w aglomeracji. Oddziałuje ona bezpośrednio na zarządzanie terytorialne w dwojaki sposób:

- 1) jednostki samorządowe silnie zakorzenione społecznie są bardziej odporne na próby zmiany ich kształtu ustrojowego i terytorialnego oraz próby ewentualnej likwidacji,
- 2) mocna legitymizacja społeczna przekłada się na poparcie polityczne niezbędne do skutecznego działania na rzecz rozwiązywania problemów zarządzania terytorialnego.

Określenie pozycji poszczególnych władz samorządowych w świadomości społecznej dokonane zostało na podstawie 5 pytań dotyczących:

- 1) zainteresowania pracami władz danej jednostki samorządowej,
- 2) znajomości nazwisk liderów poszczególnych jednostek,
- 3) osobistej znajomości radnych poszczególnych jednostek,
- 4) subiektywnej identyfikacji ankietowanych z określonym szczeblem samorządu,
- 5) oceny wpływu poszczególnych władz, instytucji i podmiotów na rozwój i zarządzanie aglomeracją.

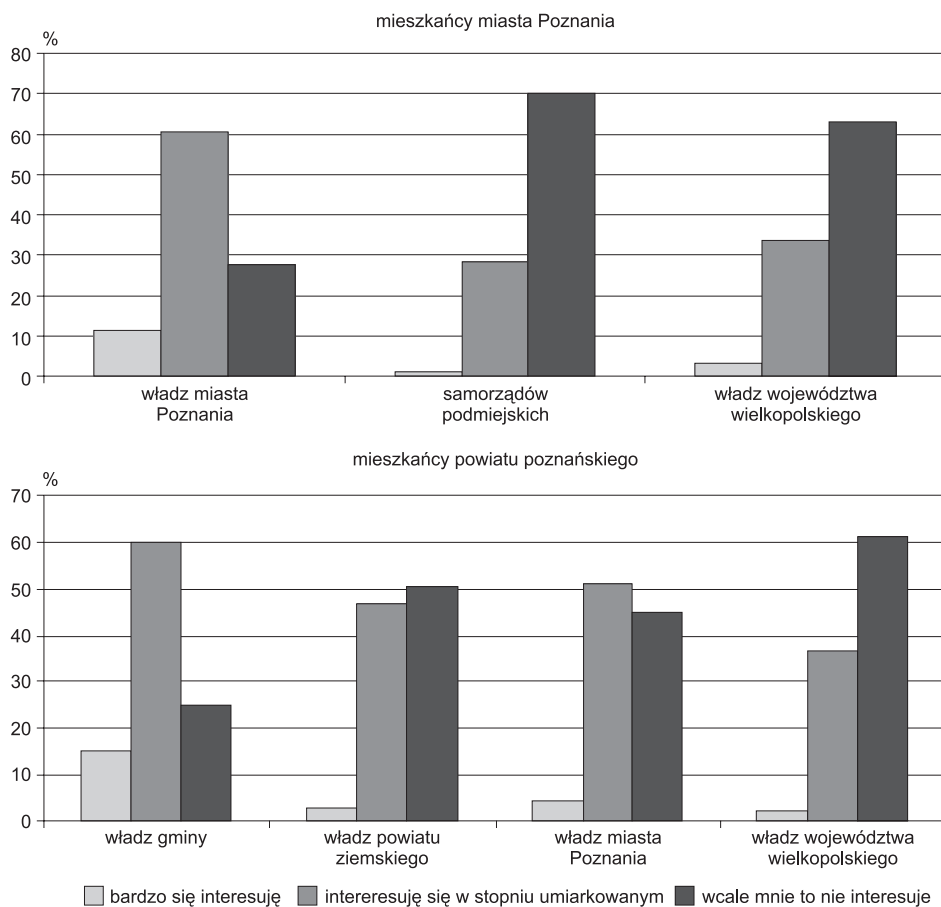
Dodatkowo zadane zostało także pytanie o udział w wyborach samorządowych w 2006 r. (badania przeprowadzono przed kolejnymi wyborami w 2010 r.).

Zainteresowanie ankietowanych działalnością władz samorządowych poszczególnych szczebli jest generalnie bardzo umiarkowane (ryc. 16, tab. 7). Niemniej jednak wskazać można w tym zakresie wyraźnie zarysowane prawidłowości:

- 1) zdecydowanie największym zainteresowaniem mieszkańców cieszy się działalność władz jednostek samorządowych szczebla podstawowego związanych z ich miejscem zamieszkania,
- 2) zakres zainteresowania pracami samorządowych władz województwa jest identyczny w mieście i w strefie podmiejskiej i kształtuje się na bardzo niewysokim poziomie,
- 3) mieszkańcy strefy podmiejskiej bardziej interesują się działalnością samorządu miasta Poznania niż władz powiatu ziemskiego, ale relacja ta nie jest dwukierunkowa – respondenci z Poznania przywiązują małą wagę do prac samorządów podmiejskich.

Dla zbadania rzeczywistej aktywności politycznej ankietowanych zapytano ich również o to, czy brali udział w wyborach samorządowych w 2006 r. Udzielone odpowiedzi porównano z rzeczywistą frekwencją zanotowaną w tych wyborach. Wyniki zestawienia zaprezentowano na rycinie 17.

Wyniki mogą wskazywać zarówno na wyższą niż wśród ogółu społeczeństwa aktywność obywatelską ankietowanych bądź też na świadome („wstyd” przed ankietorem – zjawisko znane ze wszystkich sondaży wyborczych) lub nieświadome (ankietowani nie pamiętali, czy brali udział lub pomylili wybory samorządowe z innymi) udzielenie nieprawdziwej odpowiedzi. Warto zauważyć, iż skala różnicy jest w zasa-

Ryc. 16. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: „Czy interesuje się Pan/Pani pracami...?”
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 7. Poziom zainteresowania ankietowanych działalnością władz samorządowych poszczególnych szczebli – wskaźnik syntetyczny

Kategoria respondentów	Czy interesuje się Pan/Pani pracami:	Średnia ważona odpowiedzi*
Mieszkańcy powiatu poznańskiego	władz gminy	0,90
	władz powiatu ziemskiego	0,52
	władz miasta Poznania	0,59
	władz województwa wielkopolskiego	0,41
Mieszkańcy miasta Poznania	władz miasta Poznania	0,84
	samorządów podmiejskich	0,31
	władz województwa wielkopolskiego	0,40

*bardzo = 2, umiarkowanie = 1, wcale=0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

dzie identyczna w przypadku miasta Poznania i powiatu poznańskiego, wynosząc około 20 punktów procentowych.

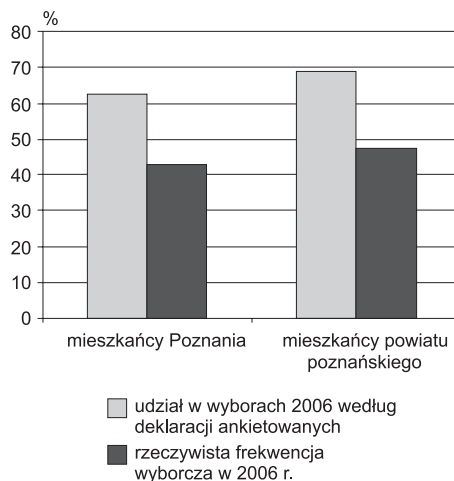
Jednym z najsilniej podkreślanych elementów współczesnego zarządzania terytorialnego jest konieczność zapewnienia silnego przywództwa (por. Jouve, Lefèvre 2002, Heinelt, Kübler 2005). Wynika ono najczęściej z osobistego autorytetu lokalnych i regionalnych polityków oraz poparcia społecznego, jakim się oni cieszą. Stąd bardzo istotną kwestią jest ustalenie, na ile samorządowi liderzy polityczni w aglomeracji poznańskiej są postaciami rozpoznawalnymi wśród społeczeństwa. W ramach ankiety poproszono respondentów o podanie nazwisk następujących polityków:

- 1) wójta lub burmistrza swojej gminy (pytanie nie dotyczyło mieszkańców Poznania),
- 2) prezydenta miasta Poznania,
- 3) starosty powiatu poznańskiego,
- 4) marszałka województwa wielkopolskiego.

Pytanie miało charakter otwarty – nie wskazano żadnych odpowiedzi do wyboru. Wyniki badań (ryc. 18) pozwoliły sformułować następujące wnioski:

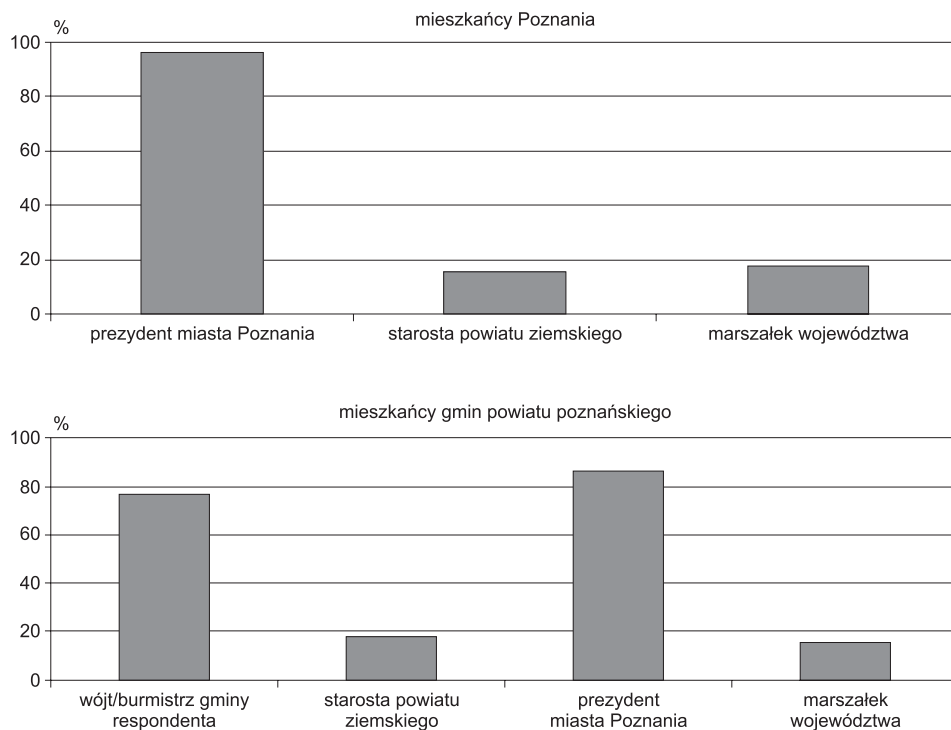
- 1) najbardziej rozpoznawalnym politykiem samorządowym w aglomeracji poznańskiej jest prezydent miasta Poznania i dotyczy to zarówno samego miasta, jak i strefy podmiejskiej,
- 2) wójtowie i burmistrzowie gmin podmiejskich są powszechnie znani swoim mieszkańcom,
- 3) postacie starosty powiatu poznańskiego i marszałka województwa pozostają w odbiorze społecznym stosunkowo anonimowe, przy czym zaskakująco może wydawać się zbliżony wynik starosty zarówno w mieście Poznaniu, jak i powiecie ziemskim.

Jednym z argumentów wysuwanych przez zwolenników koncepcji wyboru publicznego (por. Mikuła 2011) na rzecz istnienia małych jednostek samorządu lokalnego jest bezpośredni kontakt mieszkańców z wybieranymi przez siebie przedstawicielami władz. Analiza odpowiedzi na jedno z poprzednich pytań wskazała, iż faktycznie gminy podmiejskie są postrzegane (i to zarówno przez swoich mieszkańców, jak i respondentów z Poznania) jako jednostki, w których wpływ obywateli na działania władz jest większy niż w wielkim mieście. W celu dodatkowej weryfikacji tej tezy ankietowanym zadano pytanie o osobistą znajomość radnych samorządu lokalnego (ryc. 19).

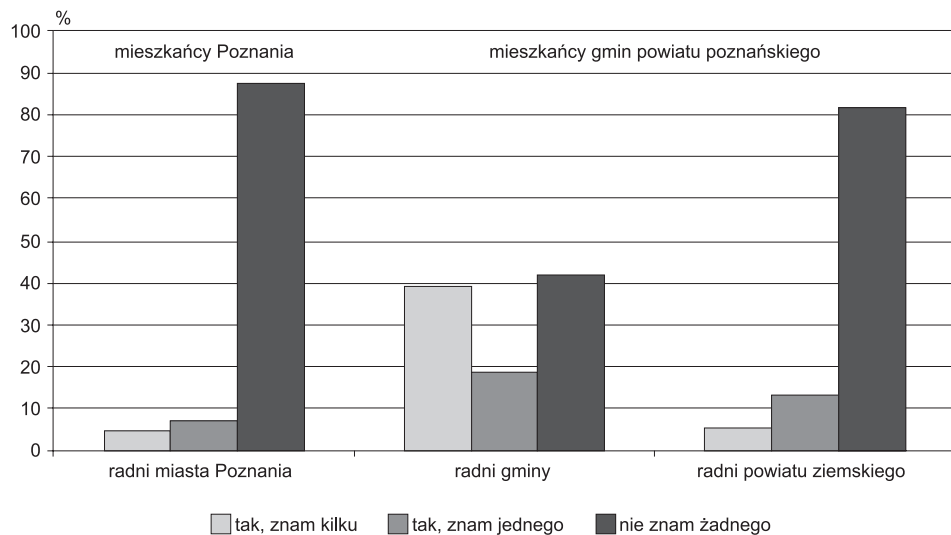
Ryc. 17. Deklarowany udział ankietowanych w wyborach samorządowych w 2006 r. a rzeczywista frekwencja wyborcza

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych. oraz danych Państwowej Komisji Wyborczej

Ryc. 18. Rozpoznawalność nazwisk polityków samorządowych poszczególnego szczebla wśród mieszkańców aglomeracji poznańskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

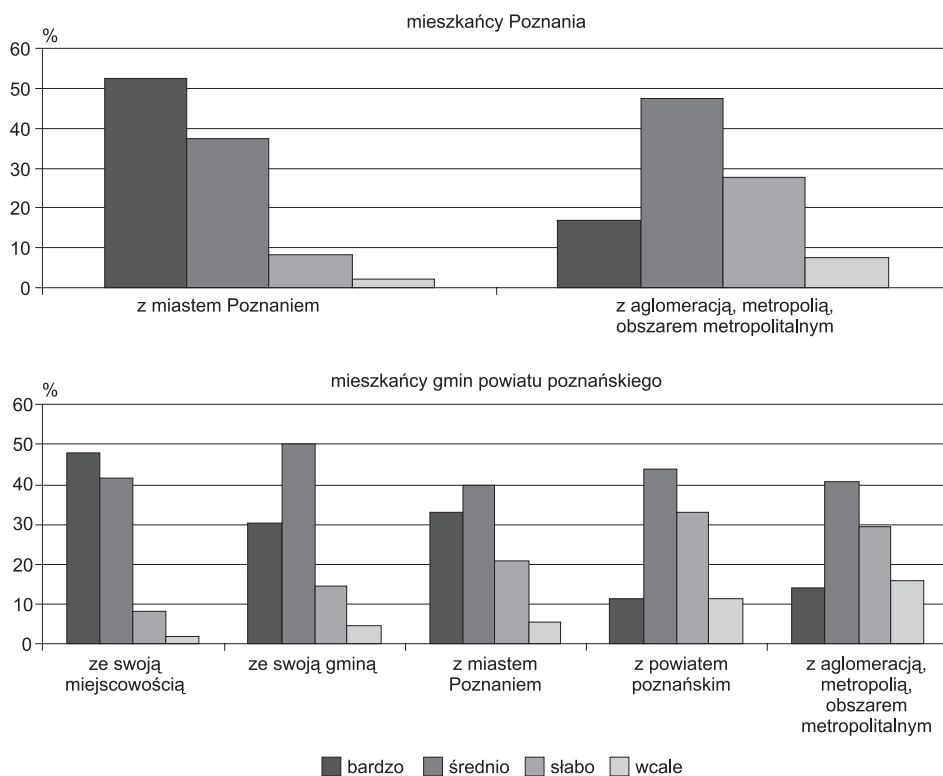

Ryc. 19. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: „Czy zna Pan/Pani osobiście radnych...?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wyniki badań stanowią potwierdzenie założeń koncepcji wyboru publicznego. W strefie podmiejskiej ponad połowa ankietowanych zna osobiście przynajmniej jednego radnego gminy. Tymczasem w przypadku miasta Poznania członkowie rady miasta pozostają poza bezpośrednim kontaktem dla blisko 90% mieszkańców. Co jednak równie istotne, radni powiatu ziemskiego są także osobami oddalonymi od obywateli. Odpowiedzi na zadane pytanie potwierdzają tezę, iż demokracja lokalna w dużych jednostkach ma charakter wybitnie przedstawicielski, podczas gdy w małych gminach możliwe jest zachowanie bezpośredniego kontaktu pomiędzy wyborcami a radnymi.

Ostatnie pytanie dotyczące społecznej legitymizacji władz i jednostek samorządowych odnosiło się do osobistej identyfikacji ankietowanych z jednostkami administracyjnymi. W przypadku strefy podmiejskiej podane zostało 5 stopni identyfikacji terytorialnej: miejscowość, gmina, powiat ziemski, miasto Poznań i aglomeracja/metropolia/obszar metropolitalny. Należy zaznaczyć, iż miejscowość i aglomeracja nie mają charakteru jednostki administracyjnej. Dla miasta Poznania, z uwagi na spłaszczoną strukturę terytorialną, przyjęto tylko 2 potencjalne szczeble identyfikacji: miasto i aglomerację (ryc. 20, tab. 8).

Ryc. 20. Osobista identyfikacja respondentów z poszczególnymi poziomami terytorialnymi – odpowiedzi na pytanie: „Do jakiego stopnia osobiście identyfikuje się Pan/Pani...”
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 8. Osobista identyfikacja respondentów z poszczególnymi poziomami terytorialnymi – wskaźnik syntetyczny

Kategoria respondentów	Do jakiego stopnia identyfikuje się Pan/Pani:	Średnia ważona odpowiedzi
Mieszkańcy powiatu poznańskiego	ze swoją miejscowością	2,35
	ze swoją gminą	2,06
	z miastem Poznaniem	2,00
	z powiatem poznańskim	1,55
	z aglomeracją, metropolią, obszarem metropolitalnym	1,53
Mieszkańcy miasta Poznania	z miastem Poznaniem	2,40
	z aglomeracją, metropolią, obszarem metropolitalnym	1,74

*bardzo = 3, średnio = 2, słabo = 1, wcale=0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Zarówno w przypadku mieszkańców Poznania, jak i strefy podmiejskiej najsilniejsze jest przywiązanie do poziomu najbardziej lokalnego – odpowiednio miasta i miejscowości. Dużym zaskoczeniem może być natomiast fakt, iż ankietowani z powiatu poznańskiego silniej identyfikują się z miastem centralnym niż z własnym samorządem powiatowym. Jest on jednostką administracyjną, do której przywiązanie mieszkańców jest najslabsze i porównywalne z dość wirtualnym jeszcze na razie poziomem aglomeracji.

Ostatnie z pytań związanych z omawianą w niniejszym podrozdziale tematyką dotyczyło oceny wpływu, jaki na rozwój aglomeracji i zarządzanie nią mają poszczególne władze, instytucje i podmioty. Na przedstawionej ankietowanym liście znalazły się:

- władze gmin (wójt/burmistrz, rada gminy/miasta),
- władze miasta Poznania (prezydent, rada miasta),
- władze powiatu poznańskiego (starosta, rada powiatu),
- samorząd województwa (marszałek, sejmik),
- rząd i administracja centralna,
- partie polityczne,
- urzędnicy w gminie i powiecie,
- prywatni przedsiębiorcy,
- deweloperzy (budujący osiedla mieszkaniowe),
- media lokalne i regionalne,
- lokalne organizacje społeczne,
- mieszkańcy.

Ankietowani mogli wybrać odpowiedzi, iż wpływ danego podmiotu jest „duży”, „średni”, „mały” i „żaden”. W opracowaniu wyników pytania kategoriom tym przydzielono odpowiednio punktację od 3 do 0, co pozwoliło na wyliczenie wskaźników syntetycznych dla oceny wpływu każdej instytucji. Zbiorcze rezultaty w rozbięciu na ankietowanych mieszkańców Poznania i powiatu poznańskiego przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9. Oceny wpływu poszczególnych podmiotów na rozwój i zarządzanie aglomeracją – wskaźniki syntetyczne

Ocena mieszkańców Poznania*		Ocena mieszkańców powiatu*	
Władze Poznania	2,34	władze Poznania	2,37
Władze powiatu	2,17	władze powiatu	1,97
Samorząd województwa	2,04	samorząd województwa	1,92
Rząd i administracja centralna	1,76	władze gmin	1,90
Władze gmin	1,59	media	1,55
Deweloperzy	1,40	deweloperzy	1,54
Urzednicy	1,40	partie	1,51
Partie	1,20	rząd i administracja centralna	1,46
Media	1,17	przedsiębiorcy	1,39
Przedsiębiorcy	1,15	urzednicy	1,24
Mieszkańcy	1,05	mieszkańcy	1,10
Organizacje	0,74	organizacje	0,83

* duży = 3, średni = 2, mały = 1, żaden = 0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Odpowiedzi respondentów z Poznania i strefy podmiejskiej są do siebie zasadniczo zbliżone. W obu przypadkach identyczna jest pierwsza trójka podmiotów mających w ocenie ankietowanych największy wpływ na zarządzanie aglomeracją i jej rozwój. Są to kolejno: władze Poznania, władze powiatu ziemskiego oraz organy samorządu województwa. Na uwagę zasługuje fakt, iż mieszkańcy Poznania wyżej oceniają znaczenie władz sąsiedniego powiatu ziemskiego niż sami mieszkańcy tej jednostki. Z kolei ankietowani ze strefy podmiejskiej w większym stopniu przypisują istotny wpływ na rozwój i zarządzanie aglomeracją władzom gminnym.

Wyniki ankiety negatywnie zweryfikowały ewentualne przekonanie, iż w powszechnej opinii aglomeracją rządzą podmioty niezwiązane z formalną władzą, takie jak np. przedsiębiorcy, media, deweloperzy, urzednicy czy partie polityczne. Ich wpływ określany był pomiędzy małym a średnim. Najbardziej niepokojącym zjawiskiem odnotowanym w odpowiedziach na analizowane pytanie jest powszechnie niska ocena realnego znaczenia samych mieszkańców oraz organizacji pozarządowych w rozwoju i zarządzaniu aglomeracją. W obu badanych grupach przypisane zostały im dwa ostatnie miejsca. Niska ocena sektora pozarządowego może wynikać także ze słabej świadomości jego aktywności i dokonań. Na pytanie: „Czy zna Pan/Pani organizacje społeczne i gospodarcze (stowarzyszenia, komitety, fundacje, izby itd.) zajmujące się działalnością na rzecz rozwoju Pana/Pani gminy lub całej aglomeracji poznańskiej/metropolii poznańskiej/poznańskiego obszaru metropolitalnego”, twierdząco odpowiedziało zaledwie 13% ankietowanych z Poznania i 11% z powiatu poznańskiego.

Podsumowując część badań związaną z identyfikacją i legitymizacją społeczną władz samorządowych poszczególnych szczebli, wskazać należy generalnie, że:

- 1) potwierdzone zostało założenie koncepcji wyboru publicznego, wskazujące, iż mniejsze jednostki samorządowe (gminy podmiejskie) wytwarzają silniejsze

- przywiązanie społeczne i sprzyjają bezpośrednim kontaktom między obywatelami a politykami,
- 2) powiat ziemski jest w aglomeracji jednostką administracyjną o najsłabszej identyfikacji społecznej,
 - 3) silnie zakorzeniona społecznie pozycja Poznania jako jednostki samorządowej będącej centrum aglomeracji nie wypływa tylko z przywiązania do niej samych mieszkańców miasta, ale także dużej identyfikacji i akceptacji rangi miasta przez osoby ze strefy podmiejskiej.

2.4. Perspektywy integracji aglomeracyjnej

Dotychczas przeanalizowane odpowiedzi na pytania ankiety wykazały istnienie w świadomości społecznej problemów wymagających współdziałania samorządów w skali całej aglomeracji oraz zróżnicowanie identyfikacji mieszkańców z poszczególnymi jednostkami administracyjnymi. W związku z tym niemal automatycznie nasuwa się kwestia preferowanego przez respondentów modelu integracji zarządzania terytorialnego w aglomeracji.

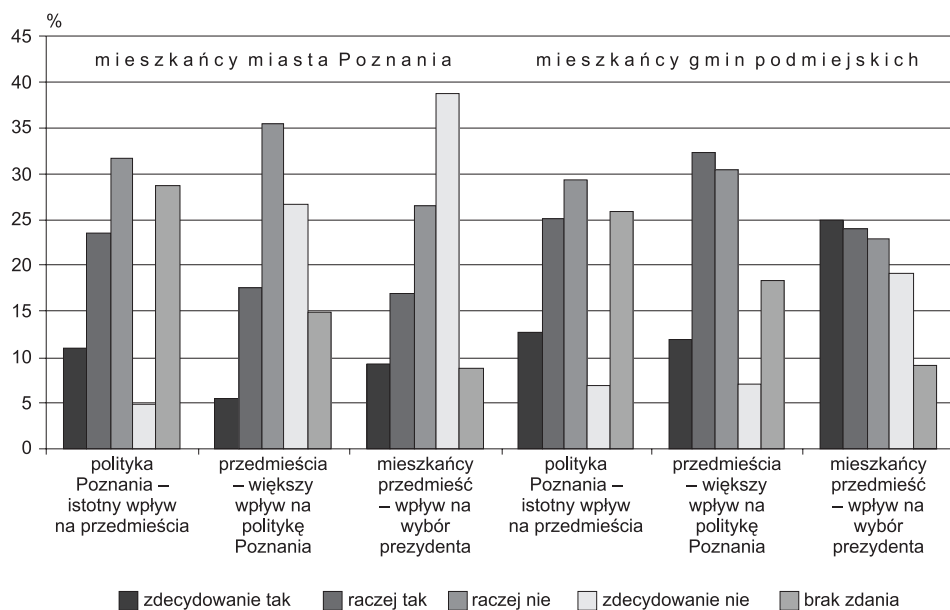
W pierwszej kolejności ankietowanych zapytano o wpływ polityki władz miasta Poznania (jako podmiotu najsilniej oddziałującego na całość aglomeracji, por. rozdział 2.2) na życie mieszkańców w gminach strefy podmiejskiej i ich rozwój. Pytanie to stanowiło wprowadzenie do dwóch dalszych pytań dotyczących postawionych ankietowanym problemów:

- 1) Czy mieszkańcy gmin podmiejskich powinni mieć większy niż obecnie wpływ na politykę władz miasta Poznania?
- 2) Czy mieszkańcy gmin podmiejskich chcieliby/powinni mieć wpływ na wybór prezydenta Poznania?⁴

Na wszystkie 3 pytania możliwe były odpowiedzi w skali pięciostopniowej od „zdecydowanie tak” do „zdecydowanie nie”. Przedstawiono je na rycinie 21 i w tabeli 10.

Opinie respondentów dotyczące wpływu polityki władz miasta Poznania na życie w gminach strefy podmiejskiej i ich rozwój były mocno zróżnicowane, a ich średnia ważona wyniosła około zera. Zwraça uwagę bardzo duży odsetek osób niemających wyrobionego zdania na ten temat. Odpowiedzi ankietowanych z miasta Poznania i gmin podmiejskich rozłożyły się w praktycznie identyczny sposób. Zdecydowanie większy kontrast dotyczy natomiast dwóch pozostałych pytań. Ankietowani z Poznania są wyraźnie przeciwni temu, aby mieszkańcy strefy podmiejskiej mieli większy wpływ na politykę miasta i wybór jego prezydenta. Respondenci z gmin podmiejskich są nastawieni do tych propozycji raczej neutralnie, bez wyraźnego poparcia dla przedstawionej idei. Warto wskazać, iż bardziej konkretne rozwiązanie ustrojowe w postaci bezpośredniego wyboru prezydenta Poznania, łącznie przez mieszkańców miasta i strefy podmiejskiej, budzi zdecydowanie więk-

⁴ W obecnym porządku konstytucyjnym jest możliwa różna konstrukcja ustrojowa pozycji organu wykonawczego miasta i powiatu (por. Mikuła 2011).

Ryc. 21. Odpowiedzi ankietowanych na pytania dotyczące powiązań politycznych miasta Poznania i strefy podmiejskiej
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

sze kontrowersje (wyższe odsetki zarówno zdecydowanych zwolenników, jak i zdecydowanych przeciwników) niż bardziej ogólnie sformułowana idea większego wpływu przedmieść na politykę miasta.

Tabela 10. Opinie na temat powiązań politycznych miasta Poznania i strefy podmiejskiej – wskaźnik syntetyczny

Grupa ankietowanych	Teza	Średnia ważona odpowiedzi*
Mieszkańcy Poznania	Polityka miasta Poznania ma istotny wpływ na życie mieszkańców w gminach podmiejskich i ich rozwój	0,06
	Mieszkańcy gmin podmiejskich powinni mieć większy niż obecnie wpływ na politykę władz miasta Poznania	-0,70
	Mieszkańcy gmin podmiejskich powinni mieć wpływ na wybór prezydenta miasta Poznania	-0,76
Mieszkańcy gmin podmiejskich	Polityka miasta Poznania ma istotny wpływ na życie mieszkańców w gminie ankietowanego i jej rozwój	0,10
	Mieszkańcy gmin podmiejskich powinni mieć większy niż obecnie wpływ na politykę władz miasta Poznania	0,14
	Ankietowany chciałby mieć wpływ na wybór prezydenta miasta Poznania	0,14

*zdecydowanie tak = 2, raczej tak = 1, brak zdania = 0, raczej nie = -1, zdecydowanie nie = -2
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

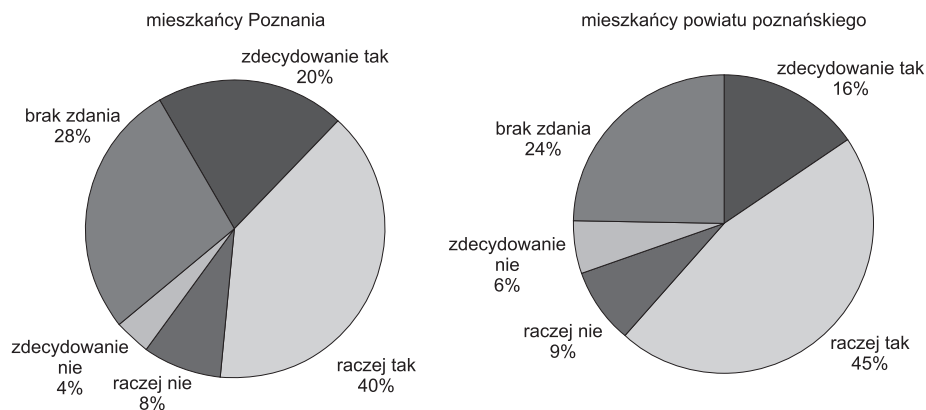
W kolejnym pytaniu dotyczącym zagadnień instytucjonalno-ustrojowych przedstawiono 3 kolejne tezy odnoszące się do organizacyjnych podstaw zintegrowanego zarządzania aglomeracją, na które ankietowani mieli odpowiedzieć również według schematu od „zdecydowanie tak” do „zdecydowanie nie”. Sformułowane zostały one w sposób następujący:

- 1) czy istnienie w Polsce powiatów jest uzasadnione?
- 2) czy dla sprawnego rozwiązywania wspólnych problemów miasta Poznania i gmin podmiejskich potrzebne jest powołanie nowej instytucji, która tym się zajmie (np. rada aglomeracji/metropolii, związek gmin itp.)?
- 3) czy miasto Poznań i powiat poznański powinny zostać połączone i stać się jednym powiatem aglomeracyjnym/metropolitalnym?

Interesująco wygląda rozkład odpowiedzi na pierwsze pytanie, dotyczące istnienia powiatowego szczebla administracji (ryc. 22). Pomimo że samorząd powiatowy nie cieszy się szczególnym zainteresowaniem i przywiązaniem mieszkańców (por. rozdział 2.2), to jednak poparcie dla radykalnych działań w rodzaju likwidacji powiatów ziemskich jest bardzo ograniczone. Co ciekawe, za utrzymaniem powiatów opowiadają się również mieszkańcy miasta Poznania (i to w tym samym stopniu co respondenci z gmin podmiejskich), którzy zasadniczo nie mają z tym szczeblem administracji w ogóle do czynienia.

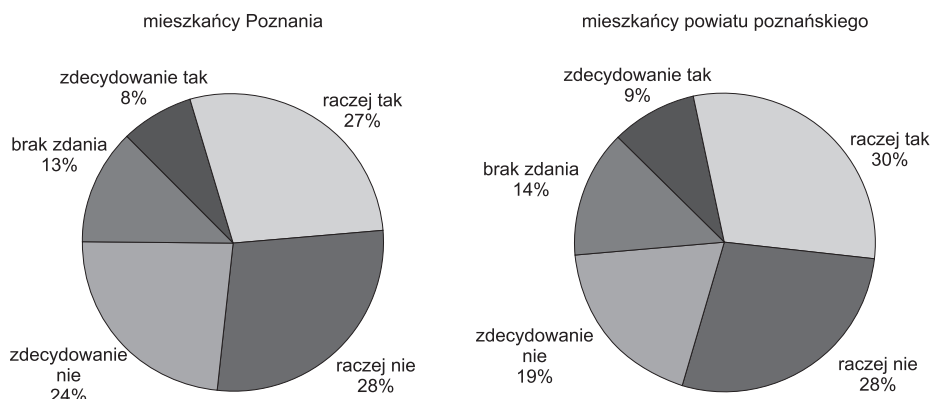
Widoczny jest natomiast wyraźny podział opinii w sprawie potrzeby powołania nowej instytucji dla zarządzania aglomeracją (ryc. 23). Około 50% ankietowanych sprzeciwia się takiej koncepcji, przy czym sceptycyzm ten jest nieco bardziej zauważalny w przypadku miasta Poznania. Pewnym wytłumaczeniem takich postaw może być np. generalnie nieprzychylnie nastawienie do rozrostu administracji publicznej lub też abstrakcyjność idei tworzenia nowych instytucji aglomeracyjnych/metropolitalnych przy braku nowych regulacji ustawowych.

Wyraźną rezerwę widać również w stosunku do koncepcji połączenia miasta Poznania ze strefą podmiejską na szczeblu powiatowym (ryc. 24). Głosy ankietowanych rozkładają się podobnie jak w przypadku poprzedniego pytania, z tym że nieco wyższy jest odsetek osób niezdecydowanych

Ryc. 22. Odpowiedzi na pytanie: „Czy istnienie w Polsce powiatów jest uzasadnione?”

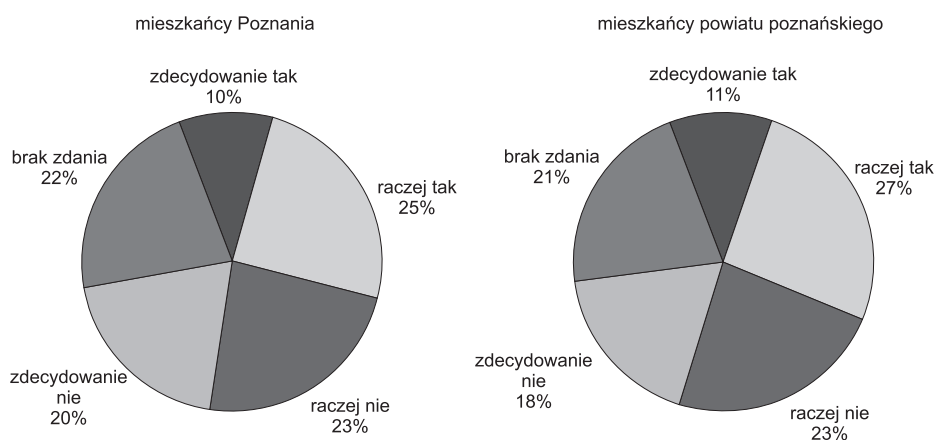
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ryc. 23. Odpowiedzi na pytanie: „Czy dla sprawnego rozwiązywania wspólnych problemów miasta Poznania i gmin podmiejskich potrzebne jest powołanie nowej instytucji?”
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jednym z podstawowych zagadnień zarządzania aglomeracyjnego jest kwestia finansowania instytucji i infrastruktury o charakterze ponadgminnym. Różnego rodzaju rozwiązania ustrojowe w krajach zachodnich mają często na celu doprowadzenie do sytuacji, w której koszty utrzymywania aglomeracyjnych funkcji publicznych są ponoszone solidarnie przez wszystkie jednostki lokalne (por. Kaczmarek, Mikuła 2007, Mikuła 2011). W Poznaniu znajdują się liczne instytucje i obiekty infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym, z których korzystają nie tylko mieszkańcy samego miasta. Są one jednak w obecnym stanie prawnym finansowane wyłącznie z budżetu miasta Poznania. Dotyczy to takich instytucji i obiektów infrastruktury, jak:

- ogród zoologiczny,
- palmiarnia,

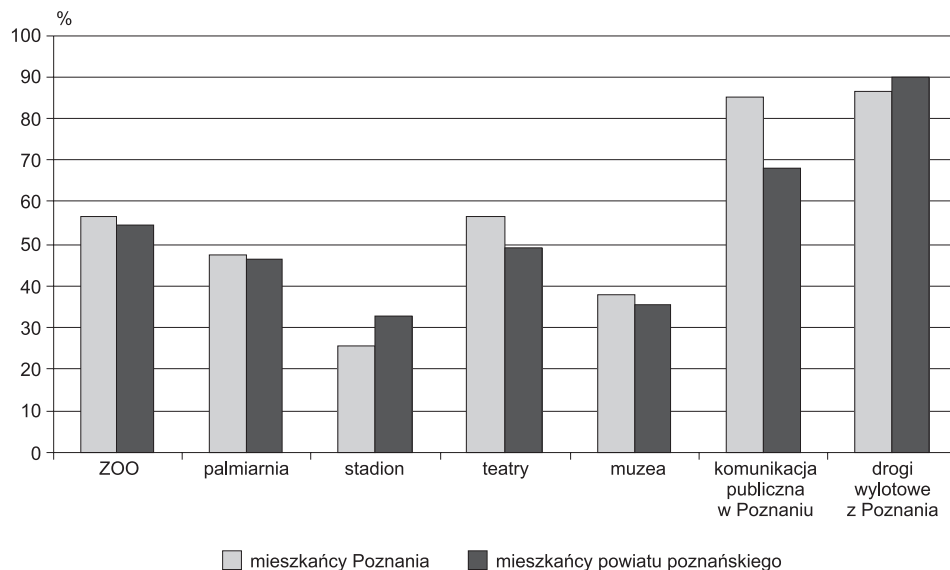

Ryc. 24. Odpowiedzi na pytanie: „Czy miasto Poznań i powiat poznański stać się jednym powiatem?”
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

- stadion miejski,
- teatry (Polski, Muzyczny, Animacji),
- muzea (Archeologiczne, Walk Niepodległościowych),
- komunikacja miejska w Poznaniu,
- budowa i utrzymanie głównych dróg wylotowych z Poznania (w obrębie miasta)⁵.

W związku z tym zasadne wydaje się pytanie, czy mieszkańcy gmin powiatu poznańskiego – najściślej związanych z miastem – także powinni uczestniczyć w utrzymywaniu tych instytucji i obiektów infrastruktury. O opinię na ten temat poproszono ankietowanych odrębnie w odniesieniu do wszystkich wymienionych wyżej kategorii instytucji i obiektów infrastruktury, łącząc tę kwestię z pytaniem dotyczącym tego, czy faktycznie z nich korzystają (ryc. 25).

Udzielone odpowiedzi wskazują na dość zbliżony poziom korzystania z poszczególnych kategorii instytucji i infrastruktury o charakterze ponadlokalnym zlokalizowanych w Poznaniu i finansowanych z jego budżetu, zarówno przez mieszkańców samego miasta, jak i osób ze strefy podmiejskiej. W przypadku stadionu to nawet mieszkańcy powiatu poznańskiego w wyższym stopniu zadeklarowali uczestnictwo w odbywających się tam imprezach. Odpowiedzi dotyczące korzystania z funkcji transportowych miasta są z kolei skorelowane z zachowaniami komunikacyjnymi, wykazanymi przy okazji analizy dojazdów do pracy (por. roz-

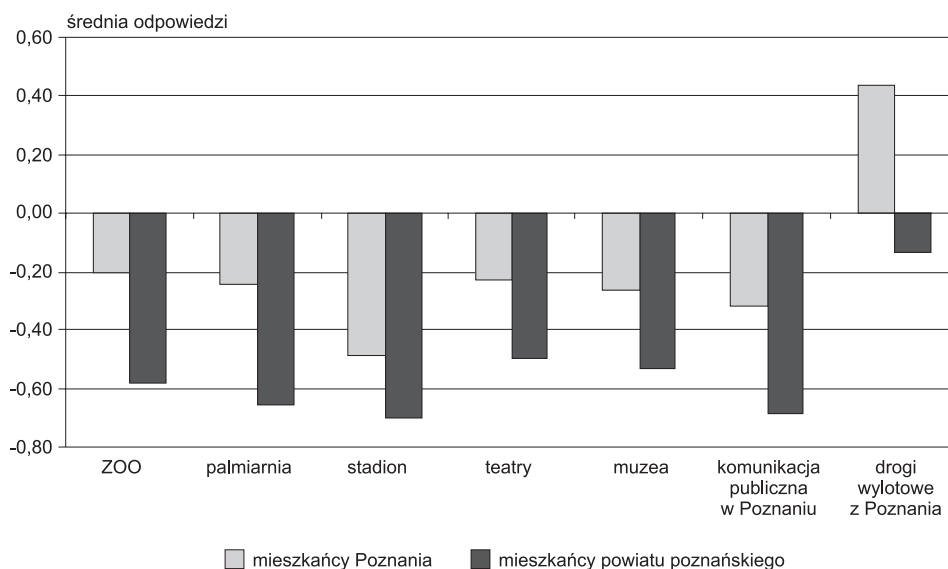

Ryc. 25. Odsetek ankietowanych korzystających z poszczególnych kategorii instytucji i infrastruktury o charakterze ponadlokalnym zlokalizowanych w Poznaniu
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

⁵ Poznań jako miasto na prawach powiatu jest zobowiązany do zarządzania wszystkimi kategoriami dróg w swoich granicach (w tym krajowymi, z wyjątkiem autostrady, i wojewódzkimi) oraz ich finansowania

dział 2.1). Wyższy udział transportu indywidualnego wśród mieszkańców powiatu ziemskiego przekłada się na wyższy stopień korzystania z dróg wylotowych łączących Poznań z otoczeniem i niższy z miejskiej komunikacji publicznej. W tym pierwszym przypadku różnica pomiędzy mieszkańcami miasta i strefy podmiejskiej nie jest jednak znacząca. Nawet poznaniacy korzystający w codziennych dojazdach z transportu publicznego często mogą wyjeżdżać poza miasto własnym samochodem.

Odpowiedzi na pytanie dotyczące współfinansowania przez gminy podmiejskie instytucji i infrastruktury o charakterze ponadlokalnym zlokalizowanych w Poznaniu układają się według dość jasnego i konsekwentnego wzoru (ryc. 26). Ankietowani mieszkańcy powiatu poznańskiego są bardziej sceptycznie nastawieni do idei współfinansowania, chociaż także respondenci z Poznania zachowują rezerwę wobec tego pomysłu. W poszczególnych kategoriach różnica w średniej ważonej odpowiedzi między mieszkańcami miasta i powiatu wynosi 0,2–0,4 punktu na rzecz bardziej negatywnych ocen ankietowanych z powiatu. Specyficznym przypadkiem jest natomiast kwestia finansowania miejskiej infrastruktury drogowej łączącej Poznań ze strefą podmiejską. Ankietowani z miasta są pozytywnie nastawieni do koncepcji dofinansowania tej dziedziny przez samorządy podmiejskie, a mieszkańcy powiatu wykazują najmniej rezerwy wobec takiej formy kooperacji. Wytłumaczeniem takich postaw może być wspomniany już wyżej model zachowań komunikacyjnych osób ze strefy podmiejskiej, bazujący na transporcie indywidualnym. Mieszkańcy Poznania wydają się zauważać dodatkowe obciążenie miejskich dróg samochodami z powiatu ziemskiego (łatwo identyfikowalne poprzez rejestrację

Ryc. 26. Odpowiedzi na pytanie dotyczące współfinansowania przez gminy podmiejskie instytucji i infrastruktury o charakterze ponadlokalnym zlokalizowanych w Poznaniu – wskaźnik syntetyczny

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

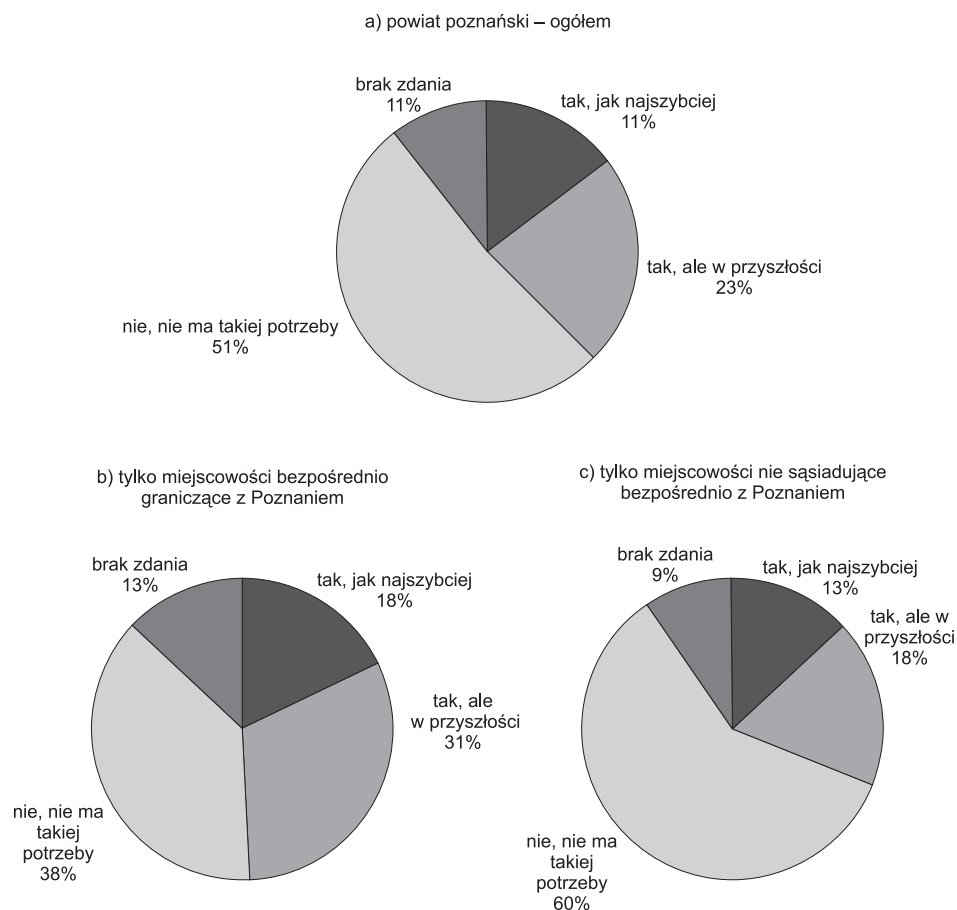
PZ). Z kolei sami mieszkańcy powiatu korzystający z miejskiej infrastruktury drogowej bardzo wyraźnie odczuwają jej deficyty na własnym przykładzie, toteż idea dofinansowania wylotowych odcinków tras komunikacyjnych z Poznania przez samorządy podmiejskie nie jest im tak odległa, jak w przypadku innych instytucji czy obiektów infrastruktury o charakterze ponadlokalnym.

Jednym z bardziej radykalnych sposobów zwiększenia integracji zarządzania terytorialnego w aglomeracji poznańskiej mogłoby być stopniowe poszerzanie granic administracyjnych Poznania. Tendencja do powiększania obszaru dużych miast została zahamowana w USA i Europie Zachodniej już kilka dekad temu (por. Kaczmarek, Mikuła 2007, Mikuła 2011), a w Polsce po 1990 r. wraz z odrodzeniem samorządu terytorialnego na poziomie gmin. W obecnych warunkach prawnych i politycznych taka operacja wydaje się bardzo trudna, choć jak wskazuje przykład Rzeszowa – możliwa. W związku z tym ankietowanym osobom zadano następujące pytania:

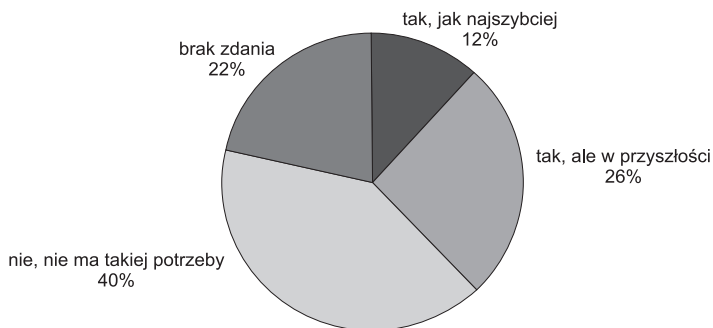
- „Czy Pana/Pani miejscowość powinna zostać włączona w obręb miasta Poznania?” (mieszkańcy strefy podmiejskiej);
- „Czy sąsiadujące z Poznaniem miejscowości powinny być Pana/Pani zdaniem sukcesywnie włączane w granice miasta Poznania?” (mieszkańcy Poznania).

Na oba pytania można było odpowiedzieć: „nie, nie ma takiej potrzeby”, „tak, ale dopiero w przyszłości (za kilkanaście lat)”, „tak, powinno się to stać jak najszybciej” lub wyrazić brak zdania. Dodatkowo ankietowani mieszkańcy Poznania mogli w pytaniu otwartym wskazać, jakie miejscowości powinny zostać przyłączone do Poznania w pierwszej kolejności.

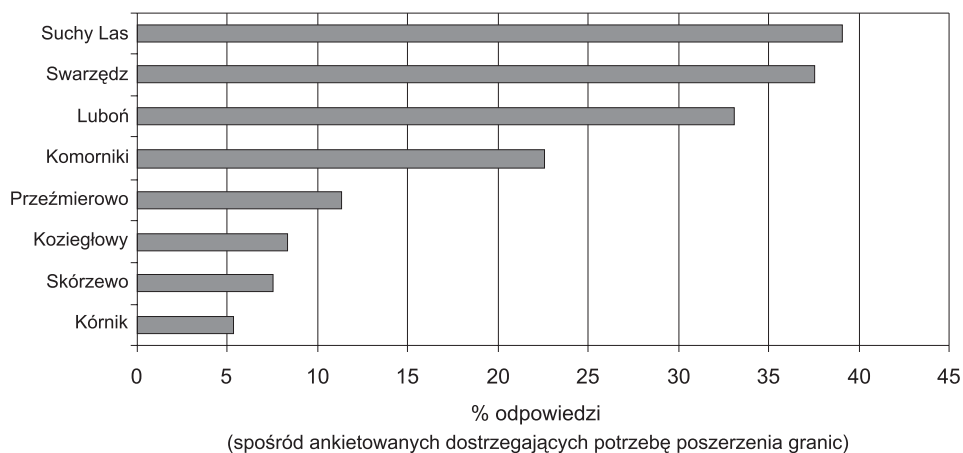
Przedstawione na rycinie 27 wyniki badań wskazują na generalnie sceptyczny stosunek ankietowanych mieszkańców strefy podmiejskiej do idei włączania ich miejscowości w granice miasta Poznania. W skali całego powiatu ponad połowa respondentów opowiedziała się przeciwko takiemu pomysłowi. Wyniki ulegają pewnej modyfikacji, jeżeli weźmie się pod uwagę tylko mieszkańców miejscowości bezpośrednio graniczących z Poznaniem, czyli takich, które miałyby realną przestrzenną możliwość przyłączenia się do miasta. W tym przypadku odsetek przeciwników przedstawionej koncepcji jest mniejszy, a udział osób dopuszczających generalnie takie rozwiązanie zwiększa się do blisko połowy badanych. Jednak respondenci pragnący szybkiego dokonania odpowiednich zmian terytorialno-administracyjnych nadal stanowią mniej niż 20% całości. Należy więc stwierdzić, iż aktualnie nie ma przestrzeni społecznej, a tym samym politycznej, do podjęcia działań na rzecz powiększenia obszaru miasta Poznania o przyległe miejscowości. Co wydaje się dodatkowo interesujące, również sami mieszkańcy miasta nie widzą szczególnej potrzeby przystąpienia do tego rodzaju próby (ryc. 28). Zwolennicy szybkiego poszerzenia granic miasta stanowią tylko 12% ankietowanych, dwukrotnie większa grupa dopuszcza natomiast takie rozwiązanie w przyszłości. Większość respondentów nie dostrzegła jednak takiej potrzeby lub nie miała wyrobionego zdania na ten temat. Wśród miejscowości, które najczęściej wskazywane były do włączenia w granice miasta, w pierwszej kolejności znalazły się Suchy Las, Swarzędz oraz Luboń (ryc. 29).

Ryc. 27. Odpowiedzi respondentów z powiatu poznańskiego na pytanie dotyczące potrzeby włączenia miejscowości ankietowanego w granice miasta Poznania
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

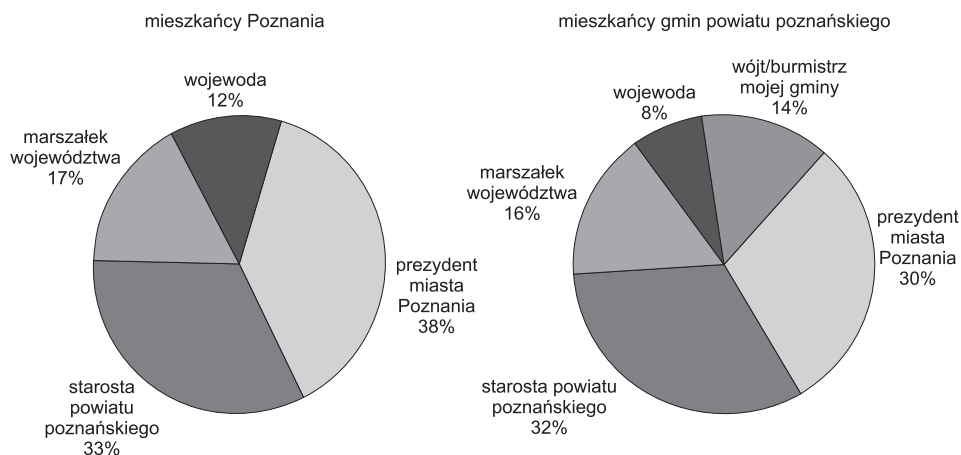
Ryc. 28. Odpowiedzi ankietowanych mieszkańców Poznania na pytanie dotyczące potrzeby poszerzenia granic miasta
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ryc. 29. Miejscowości wskazywane przez mieszkańców Poznania w pierwszej kolejności do włączenia w granice miasta

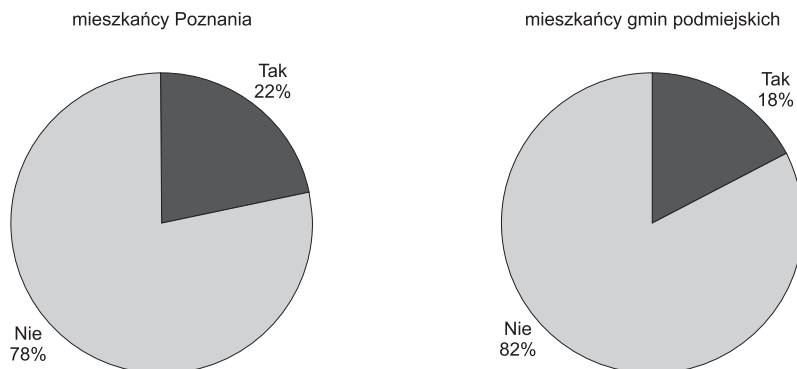
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Bardzo zaskakujące wyniki przyniosło pytanie o przywództwo w aglomeracji, czyli wskazanie preferowanego głównego inicjatora i koordynatora współpracy samorządowej (ryc. 30). W świetle odpowiedzi na poprzednie pytania i generalnie małego znaczenia samorządu powiatowego w świadomości mieszkańców zdziwienie może budzić wysoki odsetek wskazań na starostę poznańskiego jako lidera aglomeracji. Wydaje się rzeczą zaskakującą, że więcej osób przyznaje pozycję przywódczą staroście niż jest w stanie wymienić jego nazwisko. Co jeszcze bardziej paradoksalne, udział odpowiedzi wskazujących na starostę powiatu ziemskiego jest bardzo zbliżony zarówno wśród mieszkańców Poznania, jak i samego powiatu.

Ryc. 30. Przywództwo w obszarze metropolitalnym – odpowiedzi na pytanie: „Kto powinien być głównym inicjatorem i koordynatorem współpracy samorządowej na terenie miasta Poznania i okolicznych gmin?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

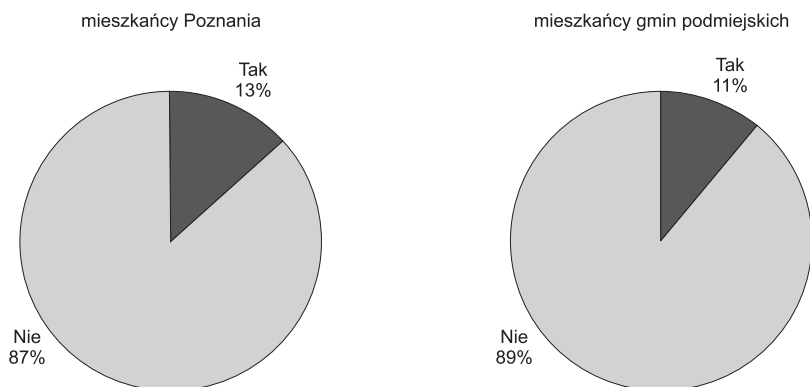

Ryc. 31. Odpowiedzi na pytanie: „Czy słyszał/a Pan/Pani o rządowym projekcie tzw. ustawy metropolitalnej?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W tym kontekście warta podkreślenia jest stosunkowo niewielka rola przyznawana przez mieszkańców marszałkowi województwa, pomimo iż w chwili obecnej miałby on pewne instrumenty, aby efektywniej włączyć się w mechanizmy zarządzania obszarem metropolitalnym (plan metropolitalny).

Należy również wskazać, że inicjatywy na rzecz pogłębienia współpracy w ramach aglomeracji podejmowane zarówno odgórnie przez administrację centralną (projekt ustawy metropolitalnej), jak i oddolnie przez samorządy lokalne (Rada Aglomeracji Poznańskiej) pozostają w dużej mierze nieznane mieszkańcom (ryc. 31, 32). Brak orientacji w sprawach aktualnych wydarzeń w zakresie integracji zarządzania w aglomeracji dotyczy zarówno mieszkańców miasta Poznania, jak i strefy podmiejskiej. Szczególnie słabo przebiła się do świadomości publicznej Rada Aglomeracji. Zastrzec jednak należy, że badania były przeprowadzone po półtora roku jej funkcjonowania, przed przystąpieniem do projektu tworzenia strategii aglomeracyjnej i związanej z nim promocji idei współpracy metropolitalnej.

Ryc. 32. Odpowiedzi na pytanie: „Czy słyszał/a Pan/Pani o powstałej w maju zeszłego roku Radzie Aglomeracji Poznańskiej?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Należałoby więc w tym zakresie powtórzyć badania po przyjęciu projektu gotowej strategii i zawiązaniu się Stowarzyszenia Metropolia Poznań. Warto podkreślić, iż respondenci, którzy zetknęli się z informacjami na temat Rady Aglomeracji i ustawy metropolitalnej, w odpowiedzi na pytanie otwarte oceniali te inicjatywy w znaczącej większości pozytywnie, choć w przypadku ustawy zaznaczali często także swój brak wiedzy na temat proponowanych konkretnych rozwiązań.

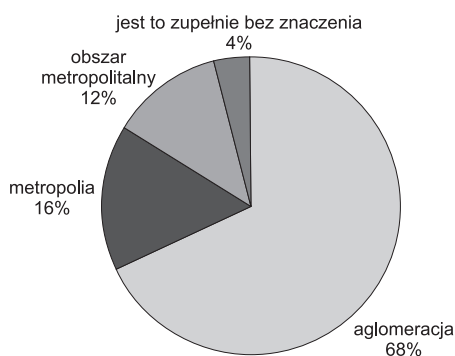
* * *

Przeprowadzone wśród mieszkańców miasta Poznania i gmin podmiejskich badania ankietowe pozwalają na sformułowanie następujących generalnych tez:

- 1) Istnieje dość duże przywiązanie społeczne do nazwy „aglomeracja poznańska”, choć przyjęta niedawno nazwa „metropolia Poznań” dysponuje również pewnym kapitałem rozpoznawalności i przy skutecznej promocji może zaistnieć w świadomości społecznej
- 2) Pomiędzy miastem centralnym a strefą podmiejską wytworzone są bardzo silne więzi funkcjonalne, choć nadal w dużej mierze jednokierunkowe, a wzajemne sąsiedztwo postrzegane jest raczej w kategoriach komplementarności niż konkurencji
- 3) Wśród mieszkańców aglomeracji pojawiła się stosunkowo wysoko rozwinięta świadomość wspólnych dla miasta i gmin podmiejskich problemów i wyzwań, a zdecydowany priorytet wśród spraw o charakterze aglomeracyjnym ma dla mieszkańców transport (komunikacja publiczna i infrastruktura drogowa).
- 4) W chwili obecnej najsilniej identyfikowany w świadomości mieszkańców jest samorząd miasta Poznania oraz gmin podmiejskich, jednak w dalszej perspektywie dostrzegają oni w pewnym zakresie integrującą rolę powiatu ziemskiego.
- 5) Opinie na temat wprowadzenia nowych sformalizowanych form instytucjonalnych zarządzania aglomeracją, a także mechanizmów współzarządzania i współfinansowania aglomeracji są mocno zróżnicowane.
- 6) Znajomość dotychczasowych inicjatyw rządowych i samorządowych na rzecz integracji aglomeracyjnej jest do tej pory ograniczona, jednak istnieje konieczność ponownego zbadania społecznego oddziaływania efektów pracy Rady Aglomeracji Poznańskiej po sfinalizowaniu kolejnych etapów procesu budowy i realizacji aglomeracyjnej strategii rozwoju.
- 7) W aglomeracji poznańskiej z całą pewnością istnieje przestrzeń społeczna do pogłębienia współpracy w zakresie zarządzania terytorialnego, ale wszelkie przedsięwzięcia w tej dziedzinie powinny być znacznie silniej promowane wśród mieszkańców.

3. Funkcjonowanie i integracja aglomeracji poznańskiej w opinii polityków

Struktura wywiadów z politykami lokalnymi z obszaru aglomeracji poznańskiej została zaprezentowana w rozdziale 1.2. Pierwsze pytanie wywiadu było wyjątkiem od generalnie otwartego charakteru całości wywiadu i dotyczyło preferowanej nazwy dla układu złożonego z miasta Poznania i strefy podmiejskiej (ryc. 33). Zdecydowana większość rozmówców wskazała termin aglomeracja, zastrzegając w niektórych przypadkach, że obszar metropolitalny kojarzy im się z zasięgiem przestrzennym wyznaczonym przez Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego i obejmującym szeroki zakres 44 gmin wokół Poznania. Wskazywano również, iż pojęcie metropolia odnosi się albo tylko do samego miasta, albo powinno być zastrzeżone tylko dla stolic państw.

Ryc. 33. Nazwa preferowana przez polityków dla łącznego określenia miasta Poznania i strefy podmiejskiej
Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów bezpośrednich.

3.1. Zarządzanie terytorialne a suburbanizacja i konkurencja samorządów

Strefa podmiejska Poznania, szczególnie w granicach powiatu poznańskiego, jest obszarem najintensywniejszej suburbanizacji w skali całego kraju. Wszyscy rozmówcy pytani o ocenę tego procesu dostrzegali jego dużą dynamikę, jednak różnili się poglądami na temat jego konsekwencji dla zarządzania terytorialnego. Pewnym zaskoczeniem może być fakt, iż rozmówcy zgodnie twierdzili, że suburbanizacja jest procesem naturalnym i żywiołowym, a władze gmin nie tyle ją stymulują, ile raczej tracą nad nią kontrolę. Większość samorządowców podkreślała, że ich zdaniem dynamiczny rozwój jednorodzinnej zabudowy podmiejskiej wynika bezpośrednio z potrzeb mieszkaniowych mieszkańców miasta, a działania gmin w zakresie polityki przestrzennej stanowią co najwyżej reakcję na ich oczekiwania. Zdaniem wójta Suchego Lasu, najważniejszym czynnikiem suburbanizacji jest brak warunków do realizacji zabudowy jednorodzinnej w granicach miasta Poznania. W jego opinii miasto popełniło duży błąd po 1990 r., nie otwierając dla tej

funkcji terenów na Morasku, co spowodowało, iż inwestorzy zaczęli masowo szukać lokalizacji w najbliższym sąsiedztwie miasta. „Jeżeli by ich tutaj nie znaleźli, to wyjechaliby poza aglomerację”, co odbyłoby się ze szkodą dla wszystkich zainteresowanych podmiotów. Z kolei jeden z radnych miasta Poznania przewiduje, iż proces suburbanizacji jest obecnie niezwykle dynamiczny, choć w niedługim czasie ulegnie zahamowaniu. Większość osób, które chciały się przenieść za miasto, już to zrobiła. Nie jest jednak możliwe całkowite zatrzymanie lub odwrócenie tego trendu.

Wójtowie Dopiewa i Suchego Lasu podkreślali, że skala procesu suburbanizacji w ostatnich latach stanowiła duże zaskoczenie i przerosła wszelkie oczekiwania⁶. Sytuacja przekroczyła przede wszystkim możliwości infrastruktury drogowej, która projektowana była w warunkach o wiele mniejszego natężenia indywidualnego transportu. Pojawiła się także bardzo negatywna całościowa ocena procesów rozwoju przestrzennego strefy podmiejskiej Poznania po 1990 r. (burmistrz Puszczykowa), zarzucająca władzom różnych szczebli (w tym też centralnego) brak wizji rozwoju obszarów metropolitalnych i dopuszczenie (m.in. poprzez wadliwe regulacje prawne) do chaotycznej i przypadkowej zabudowy przedmieść.

Co interesujące, parlamentarzyści i radni miasta Poznania wskazywali z kolei, iż suburbanizacja może być korzystna dla aglomeracji jako całości, gdyż wiąże się ona z większą dostępnością tańszych nieruchomości mieszkaniowych. Zastrzegają jednak również, że korzyści te mogą się ujawnić tylko przy wprowadzeniu zintegrowanego systemu transportu publicznego i mechanizmów strategicznego zarządzania. Suburbanizacja zmusza tym samym do ściślejszej współpracy, gdyż, jak stwierdził jeden z radnych, „cała aglomeracja staje się jedną wielką miejscowością”. Wyrażona przez przewodniczącego rady miasta Poznania opinia, iż „przy wspólnych celach aglomeracji miejsce zamieszkania jest bez znaczenia”, wskazuje, że miasto centralne niekoniecznie musi na siłę bronić się przed ujemnym saldem migracji. Z kolei jeden z poznańskich parlamentarzystów zauważył, że efektem suburbanizacji jest konieczność postawienia istotnych pytań: „jak rozliczać podatki lokalne? kto i dla kogo finansuje i buduje trasy komunikacyjne?” Stąd też kluczowym elementem nowego systemu zarządzania terytorialnego powinno być ponowne przeliczenie rachunku korzyści i kosztów dla poszczególnych jednostek samorządowych.

Interesujący jest fakt, że w subiektywnym odczuciu większości liderów samorządowych to właśnie ich jednostki lokalne ponoszą główne koszty procesu suburbanizacji. W opinii prezydenta Poznania wpływa on negatywnie na siłę podatkową miasta, zwiększa napięcia związane z zarządzaniem terytorialnym oraz podnosi koszty funkcjonowania aglomeracji (np. poprzez wyższe globalne wydatki na uzbrojenie nowych terenów w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną). Z kolei zdaniem starosty poznańskiego, to właśnie miasto Poznań jest beneficjentem spadku liczby swoich mieszkańców, ponieważ oznacza on zmniejszenie obowiązków związanych z obsługą administracyjną ludności. Przejmuje je powiat ziemski, który ma z tego powodu poważne problemy, szczególnie w zakresie zwiększonej

⁶ Co interesujące, faktycznie są to gminy o najwyższym relatywnym przyroście ludności w aglomeracji poznańskiej. W latach 1995–2008 w obu gminach wyniósł on aż 74%.

liczby wydawanych pozwoleń na budowę oraz rejestracji pojazdów. Aby utrzymać jakość obsługi administracyjnej w starostwie, powiat musi ponosić coraz większe koszty, a także m.in. tworzyć kolejne filie wydziału komunikacji.

Oceny dotyczące bezpośrednich skutków suburbanizacji dla poszczególnych gmin były zróżnicowane, jednak z wyjątkiem wójta Kleszczewa żaden rozmówca nie stwierdził jednoznacznie, że proces ten sprzyja rozwojowi jego gminy. W szczególności samorządowcy z Dopiewa i Lubonia podkreślali wynikające z suburbanizacji problemy związane z koniecznością szybkiej rozbudowy infrastruktury oświatowej. Z drugiej jednak strony, z uwagi na swoje położenie i brak terenów pod aktywizację gospodarczą, miasto Luboń nie ma innych możliwości rozwojowych niż funkcja mieszkaniowa. Dlatego, zdaniem burmistrza, polityka polegająca na próbie czasowego wstrzymania napływu nowych mieszkańców ulegnie po pewnym okresie zmianie. Z punktu widzenia wójtów Dopiewa i Rokietnicy, istotna jest nie tyle liczba nowych obywateli gminy, ile raczej forma organizacyjna budownictwa mieszkaniowego. Istnieje wyraźna preferencja dla działalności deweloperskiej, ponieważ można wówczas współpracować z inwestorem przy realizacji infrastruktury technicznej. Zaoszczędzone w ten sposób środki można kierować na przedsięwzięcia bezpośrednio korzystne dla dotychczasowych mieszkańców gminy. Nieco odmienne spojrzenie na proces suburbanizacji prezentowali burmistrzowie Buku i Kostrzyna, które znajdują się w drugim pierścieniu strefy podmiejskiej Poznania. Z ich perspektywy suburbanizacja nie jest bezpośrednim problemem dla gminy, ale powoduje negatywne konsekwencje dla aglomeracyjnego układu komunikacyjnego i przekłada się w ten sposób na utrudnienia dojazdu do Poznania mieszkańców bardziej oddalonych miejscowości.

Interesujące i zbieżne ze sobą spostrzeżenia dotyczące społecznych skutków suburbanizacji przedstawili burmistrzowie Kórnik i Puszczykowa oraz wójt Komornik. Są oni przekonani, że mieszkańcy Poznania osiedlający się na terenie ich gmin są nastawieni bardzo roszczeniowo wobec władz samorządowych w nowym miejscu zamieszkania. Z jednej strony domagają się natychmiastowego zapewnienia dostępu do odpowiedniej infrastruktury, z drugiej zaś próbują blokować inwestycje, które mogłyby doprowadzić do pojawienia się w ich miejscowościach większej liczby nowych mieszkańców. W przypadku Puszczykowa sprzeciw nowych rezydentów budzi także każda nowa inwestycja, która nie jest powiązana z funkcją mieszkaniową, podczas gdy jednym z tradycyjnych wyróżników tego niewielkiego miasta była niegdyś funkcja rekreacyjna. Z kolei w niektórych sołectwach gminy Kórnik nowi mieszkańcy stanowią już obecnie większość ludności i dzięki temu ich reprezentanci wygrywają wybory lokalne (do rady gminy i rady sołectkiej).

Zagadnienie suburbanizacji nierozzerwalnie wiąże się z problemem konkurencji pomiędzy jednostkami samorządowymi w aglomeracji, będącej m.in. jedną z centralnych kwestii koncepcji wyboru publicznego. Jak wskazano powyżej, wójtowie i burmistrzowie gmin podmiejskich odzegnują się od sugestii, iż pozyskiwanie nowych mieszkańców jest celem ich aktywnej i konkurencyjnej wobec Poznania polityki. Co więcej, poddają również w wątpliwość istnienie konkurencji w sferze walki o nowe inwestycje gospodarcze. Wójt Suchego Lasu stwierdził, iż „nie ma ścigania się, jest specjalizacja”.

Podobnie wicestarosta poznański wskazuje, że inwestycje w mieście różnią się od inwestycji w powiecie. W samym Poznaniu chętniej lokują się przedsiębiorcy z branż high-tech i takich, jak m.in. usługi finansowe. Tymczasem w powiecie jest znacznie więcej terenów pod inwestycje kubaturowe, działalność produkcyjną i logistykę. Jak podkreśla jednak wicestarosta, marka Poznań jest ważna dla firm, które mają siedzibę w powiecie i często używają jej we własnej nazwie.

Przedstawiciele samorządu miasta Poznania w nieco większym stopniu dostrzegają konkurencję ze strony gmin podmiejskich, a nawet pewne elementy konfliktu na tym tle, ale nie wyolbrzymiają ich skali. Jak stwierdził jeden z nich, lokalizacja nowej inwestycji w sąsiedniej gminie nie jest z pewnością porażką Poznania. Zwiększona konsumpcja wynikająca z inwestycji odbywa się i tak w dużej mierze w centrum aglomeracji. Delikatna konkurencja może być poza tym korzystna dla miasta, gdyż wymusza ciągle doskonalenie mechanizmów zarządzania i nie pozwala zadowolić się tylko i wyłącznie przewagą, jaką daje pozycja wielkiego miasta.

Jeszcze inaczej sprawę konkurencji ujął jeden z parlamentarzystów, który wskazał, iż konflikty istnieją, ale nierzadko przeważają w nich kwestie ambicjonalne, a nie merytoryczne. W wywiadach powtarzała się również teza, że konkurencja często dotyczy głównie promowania się niektórych osób w mediach. Czasami także większa rywalizacja panuje pomiędzy pracownikami odpowiednich urzędów niż wśród liderów politycznych.

3.2. Ocena dotychczasowych mechanizmów zarządzania terytorialnego w aglomeracji

W celu zdiagnozowania głównych problemów koordynacji zarządzania w aglomeracji poznańskiej postawiono pytanie dotyczące najważniejszych problemów wymagających współpracy miasta i samorządów strefy podmiejskiej. Odpowiedzi przedstawiono na rycinie 34.

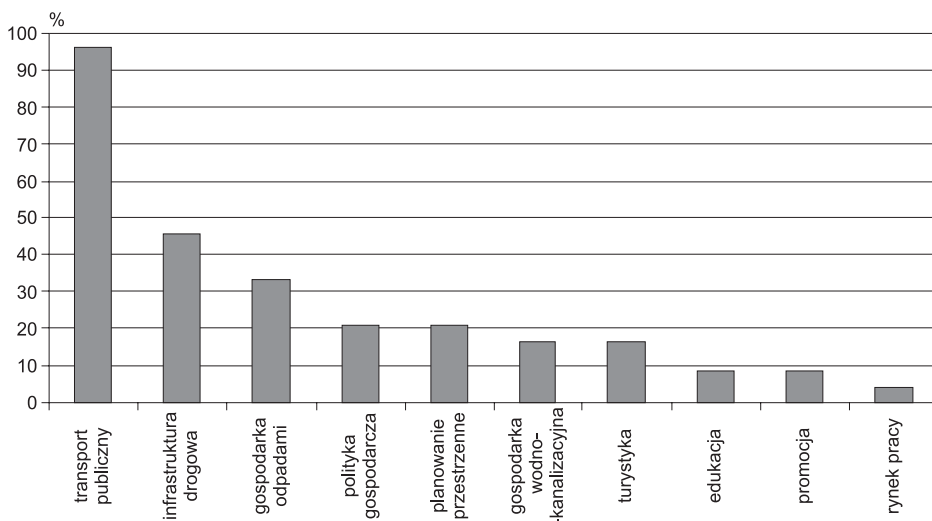
Istnieje w zasadzie powszechna zgoda, że najważniejszą dziedziną współpracy powinien być transport publiczny. Warto zauważyć, iż samorządowcy z gmin podmiejskich bardzo często zastrzegali, że chodzi im w tym przypadku tylko o koordynację zarządzania (w tym m.in. wspólny bilet), a nie utworzenie jednego przedsiębiorstwa komunikacyjnego, obsługującego cały obszar. Znacząca część rozmówców wskazywała także na sfery infrastruktury drogowej oraz gospodarki odpadami, na którą to dziedzinę zwracali uwagę przede wszystkim wójtowie i burmistrzowie gmin podmiejskich. Mniejsze znaczenie (ok. 20%) rozmówcy przywiązywali do współpracy w zakresie polityki gospodarczej, gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz planowania przestrzennego. Na kluczowe znaczenie tej ostatniej dziedziny wskazał jednak m.in. prezydent miasta Poznania. Tylko sporadycznie wśród najważniejszych problemów wymagających współpracy wymieniano kwestie turystyki, edukacji, promocji i rynku pracy.

Na podstawie udzielonych odpowiedzi można stwierdzić, że priorytety lokalnych polityków w zakresie dziedzin wymagających koordynacji zarządzania są co do zasady zgodne ze wskazaniami mieszkańców. Stosunkowo mała liczebność gru-

py rozmówców wywiadów (24 osoby wobec 1147 ankietowanych mieszkańców) uniemożliwia dokonywanie dalszych szczegółowych porównań.

Należy przyznać, iż rozmówcom nastrożczała dużych problemów odpowiedź na kolejne pytanie, dotyczące oceny dotychczasowej współpracy miasta Poznania i gmin podmiejskich, a także występujących w tym zakresie problemów i barier. W kontekście poprzedniego pytania szczególnie istotne było uzyskanie od rozmówców informacji, dlaczego w dziedzinach, w których, ich zdaniem, współpraca jest najbardziej potrzebna, osiągnięto do tej pory tak niewiele rezultatów. Konkretne przyczyny były wskazywane dopiero po dłuższym zastanowieniu. Na podstawie tych wypowiedzi można jednak zrekonstruować katalog podstawowych barier i problemów dobrowolnej współpracy samorządowej w aglomeracji poznańskiej:

- 1) Różnorodność systemów organizacji usług publicznych w poszczególnych gminach (zwłaszcza w zakresie komunikacji publicznej i gospodarki odpadami), która narastała od 1990 r.
 - a) W aglomeracji funkcjonują 3 modele organizacyjne komunikacji publicznej: brak własnej komunikacji gminnej i oparcie się na PKP i PKS (np. Buk, Kostrzyn, Pobiedziska), organizowanie komunikacji przez gminę przy pomocy przedsiębiorstw zewnętrznych wylanianych w przetargu (np. Murowana Goślina, Mosina, Puszczykowo), jednoczesne pełnienie przez gminę funkcji organizatora i wykonawcy przewozów – właściciela przedsiębiorstwa komunikacyjnego (Poznań oraz m.in. Czerwonak, Luboń, Suchy Las, Tarnowo Podgórne) – integracja tych 3 modeli w ramach jednego systemu zarządzania i rozliczeń jest bardzo trudna, głównie dlatego, iż gminy podmiejskie postrzegają poznańskie MPK jako firmę znacznie droższą w funkcjonowaniu niż ich własne przedsiębiorstwa. Problemem jest również podwójna rola

Ryc. 34. Najważniejsze dziedziny wymagające w opinii polityków lokalnych współpracy samorządowej w aglomeracji poznańskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów bezpośrednich.

- niektórych gmin jako organizatora przewozów i właściciela przedsiębiorstwa – koordynacja jest korzystna z organizacyjnego punktu widzenia, ale może stanowić zagrożenie dla dotychczasowego przewoźnika, mającego obecnie pozycję monopolisty i obawiającego się otwarcia na konkurencję.
- b) W przypadku gospodarki odpadami wiele gmin weszło w związki celowe i porozumienia międzygminne, zanim pojawiła się ze strony Poznania oferta stworzenia związku o charakterze metropolitalnym/aglomeracyjnym. Wcześniejsze zaangażowanie się w inny system gospodarki odpadami sprawia, że trudno nagle z niego się wycofać i przystąpić do współpracy z miastem centralnym.
- 2) Złe doświadczenia dotychczasowej współpracy gmin podmiejskich z Poznaniem, szczególnie w dziedzinach:
- a) komunikacji publicznej – polityka miasta Poznania polega na ograniczaniu wjazdu przewoźników podmiejskich (m.in. z Kórnik, Lubonia i Suchego Lasu) do centrum miasta i powoduje niechęć przede wszystkim ze strony mieszkańców tych gmin (oczekują oni, że do centrum miasta dojadą jednym kursem);
- b) gospodarki odpadami – interesujący jest przykład gminy Kórnik, która zamknęła własne wysypisko i chciała przez jakiś czas wywozić część odpadów do zakładu zagospodarowania odpadów miasta Poznania; brak zgody władz miasta centralnego (zdaniem burmistrza Kórnik – nieuzasadniony) spowodował, iż Kórnik przystąpił do konkurencyjnego systemu gospodarki odpadami, prowadzonego przez gminę Jarocin;
- c) gospodarki wodno-kanalizacyjnej – niektóre gminy są rozczarowane sposobem funkcjonowania spółki Aquanet, w której są co prawda akcjonariuszami mniejszościowymi, jednak w momencie przystępowania do ich grona otrzymywały obietnice, iż ich interesy będą właściwie zabezpieczone. Tymczasem w praktyce wpływ gmin podmiejskich na stanowienie kierunków rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej i polityki taryfowej w tym zakresie okazał się bardzo ograniczony i mają one poczucie, że władze spółki działają głównie w interesie akcjonariusza większościowego – miasta Poznania.
- 3) Niska sprawność organizacyjna urzędów miast i gmin – w okresie przeprowadzania wywiadów tylko połowa członków Rady Aglomeracji Poznańskiej wyznaczyła konkretnych urzędników odpowiedzialnych za koordynowanie współpracy w ramach Rady. Współpraca na poziomie liderów (wójtowie, burmistrzowie gmin, prezydent miasta, starosta) przebiega stosunkowo harmonijnie, jednak mają oni stosunkowo mało czasu na zajmowanie się sprawami aglomeracyjnymi, stąd wiele cennych inicjatyw hamowanych jest przez niesprawność procedur urzędniczych na niższym szczeblu.
- Do listy ogólnych barier współpracy metropolitalnej dodać należy jeszcze katalog zarzutów pod adresem obecnych uregulowań prawnych, dotyczących współpracy w formie związków celowych. Są nimi m.in.:
- 1) niedostosowanie przepisów o związkach do rzeczywistych relacji wielkościowych w aglomeracjach – przepisy o związkach zakładają co do zasady równość wszystkich podmiotów (jedna gmina – jeden głos), tymczasem niektóre gminy

- (w szczególności miasta centralne) mają faktycznie silniejszą pozycję niż pozostałe, co zresztą nie jest kwestionowane; w obecnych warunkach prawnych istnieje możliwość zwiększenia siły głosu poszczególnych gmin, jednak odbywa się to poprzez delegowanie dodatkowych przedstawicieli do zgromadzenia związku przez radę gminy; w konkretnym przypadku aglomeracji poznańskiej, gdzie w Radzie Aglomeracji uzgodniono wstępnie, iż Poznań powinien mieć w związkach celowych tyle samo delegatów, co wszystkie pozostałe gminy razem wzięte, oznaczałoby to w skrajnym przypadku konieczność wyłonienia przez radę miasta Poznania aż 20 dodatkowych przedstawicieli miasta w zgromadzeniu związku, co spowodowałoby rozrost tego organu do absurdalnych rozmiarów – 42 członków (argument podnoszony przez prezydenta miasta Poznania);
- 2) brak możliwości tworzenia struktur o charakterze strategicznym i wielozadaniowym poprzez wykluczenie w obecnych przepisach prawnych rozwiązań gminno-powiatowych – tego rodzaju współpraca nie jest możliwa ani w formie związku, ani w postaci spółki handlowej (argument podnoszony przez prezydenta miasta Poznania i starostę poznańskiego);
 - 3) niemożliwe jest przekazanie związkowi międzygminnemu kluczowej dziedziny o charakterze metropolitalnym – planowania przestrzennego, gdyż jest ono zastrzeżone ustawowo dla samorządu województwa (argument podnoszony przez prezydenta miasta Poznania);
 - 4) procedura tworzenia związków jest bardzo długotrwała z uwagi na konieczność podjęcia odpowiednich uchwał przez rady wszystkich zainteresowanych gmin – niektóre z nich trzeba bardzo długo przekonywać do poparcia tego rodzaju form współpracy, a sytuacja jest szczególnie trudna, gdy większość rady jest nastawiona opozycyjnie wobec wójta lub burmistrza (argument podnoszony przez wicestarostę poznańskiego i niektórych wójtów i burmistrzów).

W przypadku pytania pomocniczego, dotyczącego możliwości rozwiązywania najważniejszych problemów obszaru metropolitalnego w obecnych uwarunkowanych prawnych, odpowiedzi były stosunkowo podzielone. Część rozmówców twierdziła, iż przy dobrej woli jest to możliwe, niezależnie od obiektywnie istniejących ograniczeń prawnych. Prawo jest potrzebne dopiero wtedy, kiedy pojawiają się konflikty. Z drugiej strony wskazywano również, że tego rodzaju różnice zdań realnie się pojawiają, a przepisy rangi ustawowej mogłyby je pogodzić np. poprzez stworzenie jednoznacznego algorytmu finansowania i rozliczania systemu komunikacji publicznej w aglomeracji. Dlatego większość rozmówców przedstawiała opinię, iż zmiany w prawie ułatwiające współpracę samorządową są jednak konieczne.

Kolejne dwa pytania dotyczyły oceny dwóch konkretnych elementów systemu zarządzania terytorialnego w aglomeracji poznańskiej, tj. relacji pomiędzy gminami podmiejskimi a powiatem poznańskim ziemskim oraz funkcjonowania powołanej w 2007 r. Rady Aglomeracji Poznańskiej.

W pierwszej kwestii z oczywistych względów najbardziej interesujące wydają się opinie z jednej strony przedstawicieli samorządu powiatowego, z drugiej zaś wójtów i burmistrzów gmin podmiejskich. Większość rozmówców podkreślała, że od strony formalnoprawnej podział kompetencji pomiędzy gminy a powiat jest

przeprowadzony w ustawach w sposób dosyć ścisły, co teoretycznie uniemożliwia pojawienie się konfliktów na tym tle. Nieco inaczej sprawa ta wygląda w praktyce.

Dla przedstawicieli powiatu poznańskiego podstawową kwestią dezorganizującą zarządzanie terytorialne w strefie podmiejskiej aglomeracji są niewielkie kompetencje powiatu w sferze planowania przestrzennego. Jest on co prawda upoważniony do uzgadniania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w zakresie dróg powiatowych, jednak ma ono charakter przede wszystkim techniczny (głównie sprawdzanie, czy linie rozgraniczające dróg powiatowych pokrywają się z granicami geodezyjnymi, i opiniowanie ich ewentualnego poszerzenia). Tymczasem rozstrzygnięcia planistyczne podejmowane samodzielnie przez gminę (plany miejscowe, decyzje o warunkach zagospodarowania i zabudowy terenu), zwłaszcza prowadzące do zwiększenia ilości terenów pod zabudowę, mają bardzo istotne przełożenie na wydolność aglomeracyjnej sieci drogowej, opartej w dużej mierze właśnie na drogach powiatowych. Nawet jeżeli gmina uwzględni w swoich planach konieczność rozbudowy i modernizacji tej sieci, to pojawia się problem wykupu odpowiednich gruntów przez powiat. Z perspektywy starosty i wicestarosty gminy przejmują główne korzyści wynikające z przyrostu nowych mieszkańców (udziały w PIT, podatek od nieruchomości), natomiast powiat staje przed nowymi trudnymi problemami do rozwiązania (m.in. rozbudowa sieci dróg powiatowych, przystosowanie starostwa do obsługi coraz większej liczby interesantów), które nie są wystarczająco rekompensowane przez zwiększone dochody z podatku PIT⁷. Stąd też integracja planowania przestrzennego na poziomie aglomeracyjnym i dopuszczenie samorządu powiatowego do współdecydowania o jego kształcie jest z punktu widzenia starosty najważniejszym elementem przyszłej ustawy metropolitalnej.

Odmienne spojrzenie na relacje pomiędzy gminami a powiatem prezentuje grupa wójtów i burmistrzów. Ich najważniejsze zastrzeżenia pod adresem samorządu powiatowego można sformułować następująco, grupując je w porządku od najbardziej radykalnych do łagodniejszych:

- 1) powiaty są zupełnie niepotrzebnym szczeblem administracji, a gminy mogłyby sobie bez problemu poradzić ze wszystkimi jego obecnymi zadaniami (ewentualnie wspomagając się w tym zakresie formułą związków celowych),
- 2) szczebel powiatu jest za bardzo upolityczniony i nastawiony na promocję swoich liderów,
- 3) samorządowcy szczebla powiatowego nie czują problemów lokalnych, a reprezentacja interesów gmin na tym poziomie nie jest właściwa (co wynika m.in. z układu okręgów wyborczych, który umożliwia sytuację, że w radzie powiatu nie ma żadnego mieszkańca z danej gminy) – w radzie powiatu powinni zasiadać wójtowie i burmistrzowie,
- 4) system zarządzania drogami w strefie podmiejskiej jest nieefektywny⁸, szczególnie w zakresie podziału na drogi gminne i powiatowe – mieszkańcy ich nie rozróżniają, a wszelkie pretensje pod adresem ich jakości i tak kierują do wójta lub burmistrza,

⁷ Udział gminy w dochodach z PIT wynosi 36,72%, a powiatu 10,25%.

- 5) kształt terytorialny powiatu poznańskiego jest dyskusyjny, a gminy leżące na jego przeciwległych krańcach mają mało wspólnych interesów (być może lepszy byłby podział np. na powiat wschodni i zachodni – sugestia jednego z wójtów),
- 6) powiat powinien pełnić dla mieszkańców funkcje usługodawcze w zakresie obsługi administracyjnej, natomiast nie powinien zajmować się bezpośrednio zarządzaniem w poszczególnych dziedzinach (ewentualnie z wyjątkiem szpitali – jest to jedyna instytucja o realnym charakterze ponadgminnym)

Odpowiedzi wójtów i burmistrzów na pytanie o potrzebę dalszego funkcjonowania powiatu poznańskiego w strukturze zarządzania terytorialnego w aglomeracji poznańskiej przedstawione zostały na rycinie 35.

Jedyną formą współpracy w aglomeracji poznańskiej obejmującą zarówno miasto centralne, jak i wszystkie samorządy strefy podmiejskiej jest Rada Aglomeracji Poznańskiej. Stąd też niezwykle istotna jest ocena funkcjonowania tego gremium dokonana przez bezpośrednio zainteresowanych. Najczęstsze odpowiedzi na zadane na ten temat pytanie przedstawiono na rycinie 36.

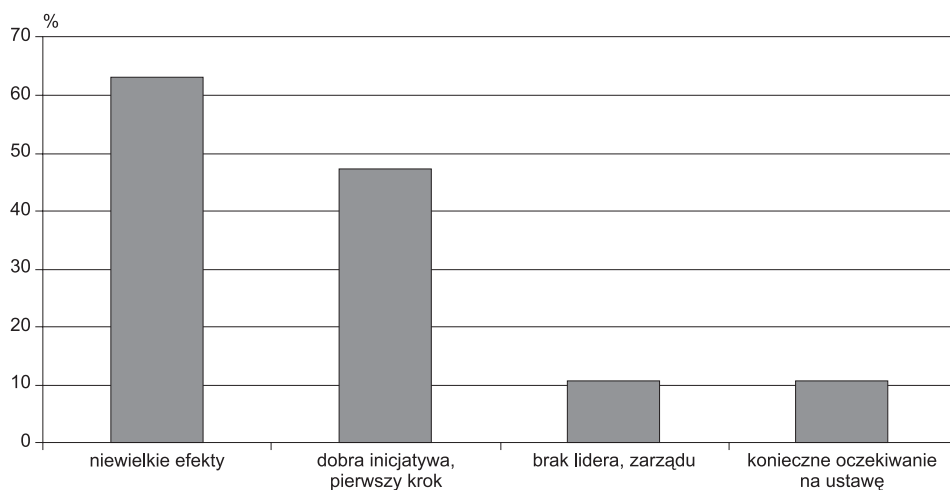
Odpowiedzi na pytanie o Radę Aglomeracji: „niewielkie efekty” (czasami nawet „mierne” lub „nikłe”) oraz „dobra inicjatywa” (nierzadko też „dobry pomysł, idea, kierunek”) wskazują na duże oczekiwania wobec tej formy integracji metropolitalnej, ale jednocześnie rozczarowanie wobec jej dotychczasowych efektów. Interesującą propozycją jednego z burmistrzów było powołanie kilkusobowego zarządu Rady, który wzięłyby na siebie w większym stopniu funkcje koordynujące i przywódcze. W wywiadach pojawiały się również wątpliwości wokół formuły prac Rady, opartej na cyklicznych posiedzeniach liderów poszczególnych jednostek, natomiast braku stałej współpracy na poziomie wykonawczym pomiędzy spotkaniem

Ryc. 35. Odpowiedzi wójtów i burmistrzów gmin podmiejskich na pytanie: „Czy powiat ziemski powinien zostać utrzymany w strukturze zarządzania terytorialnego w aglomeracji poznańskiej?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów bezpośrednich.

⁸ Cztery poziomy zarządzania: krajowy – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, wojewódzki – Zarząd Dróg Wojewódzkich, powiatowy – Zarząd Dróg Powiatowych i gminny – urzędy gmin. Dla kontrastu w miastach na prawach powiatu wszystkie 4 kategorie dróg mają jednego zarządcę – prezydenta miasta.

Ryc. 36. Odpowiedzi polityków na pytanie o ocenę dotychczasowego funkcjonowania Rady Aglomeracji Poznańskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów bezpośrednich.

mi. Jeden z rozmówców zauważył natomiast, że zaprzepaszczono medialny aspekt powstania Rady i jest ona słabo zakorzeniona w świadomości społecznej. Spostrzeżenie to koresponduje z wynikami badań ankietowych zamieszczonymi w rozdziale 2.4.

3.3. Perspektywy integracji aglomeracyjnej

Ocenę perspektyw integracji zarządzania w aglomeracji poznańskiej, a także jej preferowanych kierunków umożliwia analiza odpowiedzi udzielonych przez rozmówców na pytania dotyczące:

- możliwości powiększania granic administracyjnych miasta Poznania,
- ogólnej wizji docelowego modelu zarządzania aglomeracją poznańską,
- roli samorządu województwa w zarządzaniu aglomeracją,
- lidera współpracy samorządowej w aglomeracji,
- krajowych i zagranicznych modeli zarządzania aglomeracjami,
- oceny prezentowanych dotychczas projektów tzw. ustawy metropolitalnej,
- docelowego zasięgu przestrzennego zintegrowanego zarządzania w aglomeracji poznańskiej.

Wszyscy rozmówcy zgodnie potwierdzili, iż w najbliższej przyszłości nie istnieją realne możliwości włączenie w obręb Poznania miejscowości z sąsiednich gmin. Uważa tak nawet prezydent miasta, który wskazuje jednocześnie, że byłoby to rozwiązanie racjonalne. Szczególne korzyści przyniosłoby połączenie się którejs z gmin w całości z Poznaniem, co w praktyce mogłoby dotyczyć wyłącznie Lubonia. Efektem takiego połączenia byłoby podwyższenie wskaźnika udziału we wpływach z PIT o pięć punktów procentowych w okresie kolejnych 5 lat (art. 41 ust. 1 ustawy

o dochodach jednostek samorządu terytorialnego). Uzyskane w ten sposób dodatkowe dochody pozwoliłyby, za cenę utraty samodzielności, bardzo szybko zrealizować wszystkie niezbędne inwestycje na terenie Lubonia, których samodzielne sfinansowanie przekracza możliwości budżetu tego miasta przez kilkanaście lat. W opinii prezydenta miasta Poznania i przewodniczącego rady miasta ofertą skierowaną do gmin podmiejskich mogłaby być reforma jednostek pomocniczych Poznania. Stworzenie silnych i wysoce samodzielnych dzielnic z własną administracją mogłoby rozwiązać część obaw mieszkańców podmiejskich miejscowości przed marginalizacją w ramach olbrzymiej centralnej gminy miejskiej.

Bardzo sceptyczni wobec tego rodzaju planów są wójtowie i burmistrzowie z jednostek strefy podmiejskiej. Ich zdaniem, nie ma żadnych powodów dla zmiany granic miasta Poznania, a w małych jednostkach demokracja lokalna lepiej funkcjonuje. Wskazują oni na kluczową z punktu widzenia mieszkańców cechę gmin podmiejskich, tj. bardzo łatwy i bezpośredni dostęp do wójta i burmistrza. Wraz ze wzrostem wielkości jednostki dostępność ta istotnie spada, a kontakty administracji z mieszkańcami w większym stopniu opierają się na urzędnikach. Dlatego małe gminy są bardziej wyczulone na potrzeby mieszkańców i przez to efektywniej zarządzane.

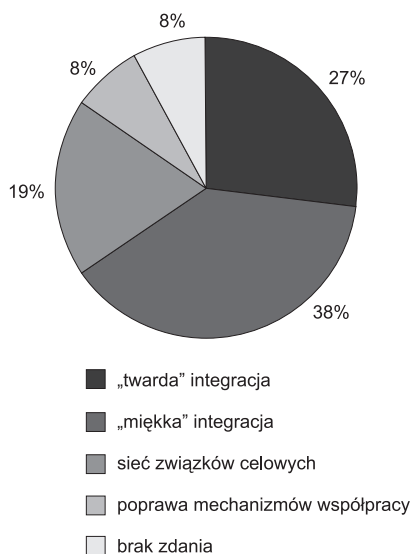
Z tego rodzaju tezę polemizowali przedstawiciele samorządu miasta Poznania oraz powiatu poznańskiego którzy wskazywali, iż wielkość jednostki lokalnej nie ma bezpośredniego przełożenia na sprawność zarządzania. Liczą się bowiem przede wszystkim umiejętności liderów i podległych im urzędników. Zdaniem prezydenta Poznania, optymalna wielkość gminy to 30–40 tys. mieszkańców. Większość gmin w strefie podmiejskiej znajduje się poniżej tego progu. Prezydent sugeruje również, iż powinien istnieć ogólnokrajowy program zmniejszania liczby gmin i powiatów w celu racjonalizacji administracji publicznej, choć jednocześnie zdaje sobie sprawę, że byłby to postulat mało popularny politycznie.

Odpowiedzi na pytanie dotyczące docelowego modelu ustrojowego aglomeracji, z uwagi na jego otwarty charakter, były bardzo zróżnicowane, jednak wyróżnić można wśród nich trzy możliwe spójne rozwiązania (ryc. 37):

- 1) model „twardej” integracji – obligatoryjny wielozadaniowy związek gmin, który mógłby całkowicie zastąpić szczebel powiatu ziemskiego,
- 2) model „miękkiej” integracji – ciało o charakterze koordynującym i doradczym (być może także „centrum rozliczeń”), wspierające współpracę w bardziej skonkretyzowanych formach prawnych,
- 3) model „policentryczny” – sieć dobrowolnych związków celowych i porozumień bez dodatkowego zbędnego szczebla ogólnej koordynacji.

Należy dodać, iż część rozmówców nie sprecyzowała swojej wizji, mówiąc tylko ogólnie o „poprawie mechanizmów współpracy” lub też w ogóle nie mając zdania na ten temat.

Poglądy rozmówców w kwestii roli samorządu województwa w zarządzaniu aglomeracją są niezwykle istotne w obliczu toczony debaty o kształcie tzw. ustawy metropolitalnej. Większość rozmówców sceptycznie oceniła potencjalny bezpośredni udział samorządu regionalnego w zarządzaniu aglomeracją. Odmienne zdanie wyraził tylko jeden z wójtów, który podkreślił, że marszałek jest predestynowa-

Ryc. 37. Preferowane modele integracji aglomeracyjnej w opinii liderów politycznych

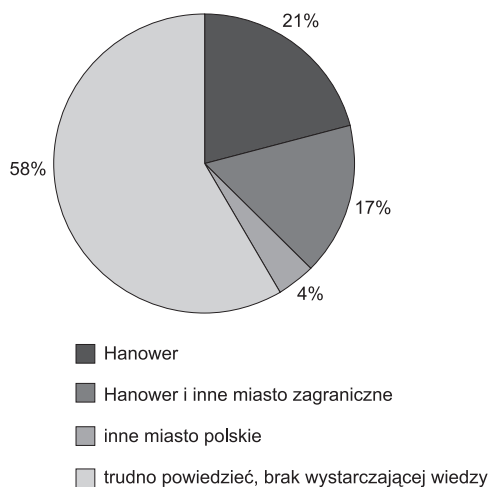
Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów bezpośrednich.

ny do roli arbitra w sporach pomiędzy gminami w dziedzinie planowania przestrzennego. Dominował natomiast pogląd, iż władze województwa zarządzają o wiele większym obszarem niż Poznań i jego najbliższe otoczenie, dlatego ich rola powinna się koncentrować raczej na powiązaniu centrum regionu z jego peryferiami. Problemy planistyczne na szczeblu lokalnym należy rozwiązywać w drodze wzajemnych uzgodnień, a nie poprzez odgórną interwencję władz województwa. Prezydent miasta Poznania wyraził opinię, iż planowanie metropolitalne powinno zostać jak najszybciej wyłączone z kompetencji samorządu regionalnego, a sam fakt, iż znalazło się tam przy okazji uchwalenia ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w 2003 r., uważa za całkowite nieporozumienie. Najważniejszą dziedziną zaangażowania władz województwa w funkcjonowanie

obszaru metropolitalnego powinno być zarządzanie kolejowymi przewozami pasażerskimi, na co zwracali głównie uwagę samorządowcy z gmin, gdzie ten środek transportu odgrywa dużą rolę (Buk, Dopiewo, Puszczykowo). Z uwagi na uwarunkowania organizacyjne nie jest bowiem możliwe w tej chwili wyłączenie przewozów metropolitalnych z systemu kolei regionalnych i oddanie ich w ręce administracji lokalnej.

Większych kontrowersji nie wzbudziło pytanie o lidera współpracy samorządowej w aglomeracji. Pomimo nie zawsze dobrych doświadczeń w dotychczasowych relacjach rola miasta Poznania i jego prezydenta (w znaczeniu funkcji, a nie konkretnej osoby) nie została przez żadnego z rozmówców zakwestionowana. Warto jednak podkreślić, że przy okazji odpowiedzi na to pytanie pojawiały się istotne uwagi. W opinii wójtów i burmistrzów miasto Poznań (nie tylko sam prezydent, ale także, a być może przede wszystkim, jego urzędnicy) powinno bardziej liczyć się z sąsiednimi gminami i uważać przy tym na formę wzajemnych relacji. Niektórzy samorządowcy ze strefy podmiejskiej są bowiem bardzo wrażliwi i czuli na punkcie swojej samodzielności i podmiotowości, przy czym, co interesujące, rozmówcy wskazywali z reguły w tym kontekście nie siebie, ale innych wójtów i burmistrzów. Także jeden z parlamentarzystów pokreślił, iż prezydent miasta Poznania będzie mógł być liderem tylko, jeżeli stanie się reprezentantem interesów całej aglomeracji, w tym również gmin podmiejskich. Umiejętne pełnienie podwójnej funkcji: przywódcy aglomeracji oraz organu wykonawczego jednej z gmin może okazać się w praktyce skomplikowane.

Odpowiedź na pytanie o wskazanie ewentualnych polskich i zagranicznych rozwiązań ustrojowych, które mogłyby zostać zaadaptowane dla Poznania i jego najbliższego otoczenia, była dla większości rozmówców dość trudna (ryc. 38). Wskazywali oni często na brak wystarczającej wiedzy, aby jej udzielić. Ponad 1/3 rozmówców jako wzór podawała natomiast model regionu Hanoweru. Inne rozwiązania ustrojowe wskazywane były sporadycznie. Otwarte pozostaje pytanie, na ile formuła funkcjonowania regionu Hanoweru faktycznie uznawana jest za najlepszy wzorzec dla aglomeracji poznańskiej, na ile zaś jej wskazanie wynika z dobrej znajomości tego rozwiązania, związanej z ożywionymi kontaktami pomiędzy środowiskami samorządowymi obu aglomeracji⁹.

Ryc. 38. Krajowe i zagraniczne wzory zarządzania aglomeracjami właściwe dla Poznania i jego najbliższego otoczenia

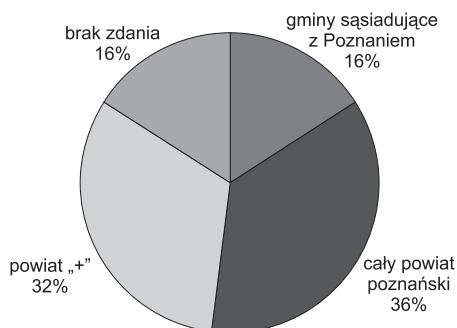
Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów bezpośrednich.

Największe oczekiwania wobec projektu ustawy metropolitalnej wyrażają przedstawiciele samorządu miasta Poznania i powiatu poznańskiego. W ich opinii stanowi on krok w dobrym kierunku, choć krytycznie oceniają oni zamieszczenie wokół liczby i nazw ewentualnych obszarów metropolitalnych. Z tej perspektywy dobrze oceniane jest przez nich rozwiązanie polegające na ustaleniu jedynie kryteriów wyodrębnienia obszarów metropolitalnych i pozostawieniu możliwości ubiegania się o ten status jako uprawnienia fakultatywnego. Liderzy miasta Poznania i powiatu poznańskiego wyrażają gotowość szybkiego złożenia odpowiednich wniosków w tej sprawie.

Jednocześnie wyrażane jest zaniepokojenie przebiegiem prac nad projektem ustawy. Jeden z radnych miasta Poznania stwierdził, że cały proces na razie „kręci się w kółko” i jest to jak dotąd tylko „pomysł dla pomysłu”. Również prezydent miasta Poznania ocenia kolejne wersje projektu ustawy jako coraz gorsze, krytykując szczególnie odejście od jednoznaczności zapisów na rzecz ich większej fakultatywności, wycofanie się z koncepcji zachęt finansowych dla współpracy samorządowej oraz włączenie do systemu zarządzania obszarem metropolitalnym marszałków województw.

Opinie wójtów i burmistrzów w sprawie projektu ustawy są najczęściej mało konkretne, co wynika przede wszystkim, jak sami przyznają, z ich niewielkiej wiedzy na temat jego szczegółowych zapisów. Dwoje z nich (Kleszczewo, Puszczyko-

⁹ Jest to partnerstwo na kilku poziomach: miasta Poznania i miasta Hanoweru, powiatu poznańskiego i regionu Hanoweru, a także województwa wielkopolskiego i Dolnej Saksonii.

Ryc. 39. Opinie na temat zasięgu przestrzennego pogłębionej integracji zarządzania w aglomeracji poznańskiej
 Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów bezpośrednich.

wo) wyraziło jednak zdecydowany sceptycyzm wobec koncepcji instytucjonalizacji obszaru metropolitalnego drogą ustawową. Wójt Kleszczewa krytycznie ocenia w projekcie zbyt duży wpływ miasta Poznania oraz silną pozycję prezydenta miasta i starosty. W jego opinii ustawa stanowi raczej zagrożenie dla samodzielności gmin niż szansę na poprawę jakości zarządzania. Tego rodzaju „twarda” integracja wiąże się ze zbyt dużymi kosztami. Z kolei burmistrz Puszczkowa uważa, że na obecnym etapie rozwoju ustawa metropolitalna jest przedwczesna. Właściwszym rozwiązaniem byłoby budowanie

„kapitału” współpracy poprzez związki i stowarzyszenia gmin. Zamiast ustawowej instytucjonalizacji obszarów metropolitalnych należy skupić się na tworzeniu konkretnych projektów, najlepiej przy wykorzystaniu funduszy z Unii Europejskiej.

Pytanie o zasięg przestrzenny struktur zintegrowanego zarządzania aglomeracyjnego znalazło się dopiero na samym końcu wywiadu, zgodnie z zasadą, że rozstrzygnięcia dotyczące modelu ustrojowego obszaru metropolitalnego powinny nastąpić przed jego ostateczną delimitacją. Udzielone odpowiedzi można pogrupować w 3 zasadnicze kategorie (ryc. 39):

- 1) integracja ograniczona tylko do Poznania i gmin bezpośrednio z nim sąsiadujących (przynajmniej na obecnym etapie rozwoju przestrzennego),
- 2) formuła „miasto + powiat ziemski”,
- 3) formuła „powiat +”, czyli włączenie w struktury metropolitalne także wybranych gmin z drugiego pierścienia powiatów (od jednej do czterech, najczęściej Oborniki, Szamotuły, Śrem).

Dość dużym zaskoczeniem mogą być odpowiedzi sugerujące, iż integracja aglomeracyjna nie musi obejmować wszystkich gmin powiatu poznańskiego. Jednocześnie pojawiały się często opinie, iż poszerzenie Rady Aglomeracji o 3 kolejne gminy w 2008 r. było przedwczesne.

* * *

Przeprowadzona na podstawie wywiadów bezpośrednich analiza postrzegania problemów integracji metropolitalnej przez liderów politycznych aglomeracji poznańskiej prowadzić może do sformułowania następujących wniosków:

- 1) Konsekwencje suburbanizacji dla mechanizmów zarządzania terytorialnego w aglomeracji są wyraźnie dostrzegane, choć różnie interpretowane, przede wszystkim w zakresie korzyści i kosztów dla poszczególnych jednostek administracyjnych.
- 2) Konkurencja pomiędzy jednostkami samorządowymi w aglomeracji, szczególnie w wymiarze miasto centralne–gminy podmiejskie, może być racjonalizowa-

na poprzez określenie specjalizacji funkcji poszczególnych jednostek. Samo w sobie nie ograniczy to jednak konfliktów wynikających z przyczyn politycznych i ambicjonalnych.

- 3) Istnieje wyraźnie wyodrębniona grupa 3 najważniejszych dziedzin integracji metropolitalnej: komunikacja publiczna, gospodarka odpadami, infrastruktura drogowa.
- 4) Współpraca samorządowa w aglomeracji napotyka na szereg barier, z których tylko niektóre wynikają z niedoskonałości przepisów prawnych. Zasadnicze przyczyny braku współpracy w niektórych dziedzinach wynikają często z bagażu dotychczasowych doświadczeń i niesprawności organizacyjnej.
- 5) Relacje kompetencyjne pomiędzy gminami podmiejskimi a powiatem poznańskim nie są w pełni poprawne i ten element struktury zarządzania terytorialnego w aglomeracji wymaga pewnych modyfikacji.
- 6) Ocena dotychczasowej działalności Rady Aglomeracji Poznańskiej wskazuje na duże oczekiwania wobec tej formy integracji i jednocześnie rozczarowanie osiągniętymi do tej pory efektami. Rozważenia wymaga formuła funkcjonowania tego gremium, w tym w szczególności jego działalność pomiędzy kolejnymi posiedzeniami liderów jednostek samorządowych.
- 7) Istnieje duże zróżnicowanie koncepcji docelowego modelu ustrojowego aglomeracji: od obligatoryjnego związku gmin z zadaniami powiatu po policentryczną sieć jednozadaniowych związków celowych.
- 8) Przedstawiciele samorządów lokalnych niechętnie odnoszą się do ewentualnego zaangażowania władz regionalnych w bezpośrednie zarządzanie aglomeracją.
- 9) Pozycja miasta Poznania jako lidera współpracy w ramach aglomeracji jest niekwestionowana, jednak jego działania powinny przebiegać w taki sposób, aby nie budzić obaw znacznie mniejszych gmin podmiejskich.
- 10) Istnieją duże oczekiwania wobec ustawy metropolitalnej, ale dotychczas prezentowane projekty nie są w pełni akceptowane. Część samorządów podmiejskich uważa, iż stanowić mogą one zagrożenie dla ich pozycji.
- 11) Docelowy zasięg przestrzenny struktur pogłębionej integracji aglomeracyjnej pozostaje nierozstrzygnięty. Możliwe są 3 potencjalne zakresy terytorialne w strefie podmiejskiej: tylko gminy sąsiadujące z Poznaniem, cały powiat poznański lub dodatkowo także kilka gmin z drugiego pierścienia powiatów.

4. Społeczne i polityczne aspekty integracji aglomeracji poznańskiej – analiza SWOT i wnioski

Tabela 11. Analiza SWOT społecznych i politycznych aspektów integracji aglomeracji poznańskiej

Silne strony	Słabe strony
1) Stosunkowo wysoka popularność nazwy „aglomeracja poznańska”	1) Słaba znajomość Rady Aglomeracji Poznańskiej wśród mieszkańców
2) Przewaga opinii wskazujących na komplementarność Poznania i gmin podmiejskich niż wzajemną konkurencję	2) Niewielkie zainteresowanie mieszkańców Poznania działalnością samorządów strefy podmiejskiej
3) Postrzeganie przez mieszkańców ewentualnej konkurencji między Poznaniem i gminami podmiejskimi w kategoriach pozytywnego wpływu na jakość zarządzania	3) Rezerwa mieszkańców wobec bardziej zaawansowanych zmian instytucjonalnych w aglomeracji
4) Coraz wyraźniejsze dostrzeganie przez polityków negatywnych skutków żywiołowej i niekontrolowanej suburbanizacji	4) Brak wyraźnego wskazania przez mieszkańców lidera procesu integracji
5) Wysoka i wspólna dla mieszkańców i polityków miasta oraz strefy podmiejskiej świadomość istnienia wyzwań i problemów o skali aglomeracyjnej oraz konieczności nawiązania w tym zakresie współpracy samorządowej	5) Odmierna interpretacja skutków procesu suburbanizacji przez polityków miasta Poznania i strefy podmiejskiej
6) Spójność pomiędzy opiniami mieszkańców i polityków w zakresie określenia priorytetowych dziedzin współpracy aglomeracyjnej	6) Sygnalizowane przez niektórych polityków strefy podmiejskiej złe doświadczenia dotychczasowej współpracy z Poznaniem.
7) Wysoki stopień identyfikacji mieszkańców strefy podmiejskiej z Poznaniem	7) Stosunkowe rozczarowanie polityków dotychczasowymi osiągnięciami Rady Aglomeracji jako mniejszymi od ich oczekiwań
8) Stosunkowo wysoka akceptacja dla przywództwa prezydenta miasta Poznania w procesie integracji ze strony innych polityków	8) Różnice zdań wśród polityków na temat docelowego zasięgu integracji aglomeracyjnej
9) Akceptacja polityków dla Rady Aglomeracji Poznańskiej jako pierwszego kroku ku dalszej integracji	

Szanse	Zagrożenia
1) Ponowne ożywienie ogólnokrajowej debaty publicznej na temat ustawy metropolitalnej i związany z tym wzrost świadomości „aglomeracyjnej” mieszkańców	1) Wygaszenie debaty publicznej na temat ustawy metropolitalnej
2) Polepszający się klimat społeczny dla współpracy (oddolne naciski społeczne) w przypadku potęgowania się zjawisk problemowych, związanych głównie z suburbanizacją i zatłoczeniem komunikacyjnym	2) Pojawienie się projektu ustawy metropolitalnej w wersji sprzecznej z oczekiwaniami niektórych polityków lokalnych
3) Wzrost poparcia społecznego i politycznego dla integracji aglomeracyjnej po pojawieniu się jej pierwszych pozytywnych efektów	3) Zniechęcenie mieszkańców i polityków do procesu integracji w razie braku efektów podjętej współpracy
4) Zwycięstwa polityków silnie wspierających ideę integracji aglomeracyjnej w wyborach lokalnych	4) Zwycięstwa polityków sceptycznych wobec idei integracji aglomeracyjnej w wyborach lokalnych
5) Lepsze rozpoznanie ocen mieszkańców na temat kierunków i priorytetów integracji dzięki systemowi stałego i regularnego monitoringu opinii społecznej	5) Pominięcie opinii mieszkańców w procesie integracji

Źródło: opracowanie własne.

* * *

W aglomeracji poznańskiej z całą pewnością pojawiła się wśród mieszkańców i polityków stosunkowo wysoko rozwinięta świadomość wspólnych dla miasta i gmin podmiejskich problemów i wyzwań. Istnieje więc przestrzeń społeczna do pogłębienia współpracy w zakresie zarządzania terytorialnego, jednak, na co wyraźnie wskazują wyniki badań, wszelkie przedsięwzięcia w tej dziedzinie powinny być znacznie silniej promowane wśród mieszkańców.

W sferze politycznej specyficzna w skali całej Polski konsolidacja rozwiniętej gospodarczo strefy podmiejskiej w ramach jednego silnego powiatu ziemskiego stanowi istotną przewagę aglomeracji poznańskiej i sprawia, że łatwiej jest dążyć do oparcia relacji przedmieść z miastem centralnym na zasadach partnerstwa i równowagi (Mikuła 2008). Kluczowym elementem decydującym o przyszłości integracji zarządzania aglomeracją będzie chęć współpracy ze strony lokalnych liderów samorządowych i ich determinacja w dążeniu do wyznaczonych celów.

Istnieje wyraźna potrzeba stałego i regularnego monitoringu opinii społecznej na temat zagadnień aglomeracyjnych, w tym w szczególności:

- oceny zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych i przestrzennych w aglomeracji oraz ich konsekwencji dla codziennego życia mieszkańców,
- „świadomości aglomeracyjnej”,
- poziomu poparcia dla działań w celu integracji zarządzania w aglomeracji wraz z oceną ich rezultatów.

Stworzenie systemu takiego monitoringu oraz opracowanie metodyki dla prowadzonych w jego ramach analiz i badań będzie jednym z istotnych zagadnień realizacji Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej „Metropolia Poznań 2020”.

Literatura

- „Aglomeracja poznańska” w opinii mieszkańców powiatu poznańskiego – wyniki badań Research International Pentor dla Starostwa Powiatowego w Poznaniu, maj 2007.
- Brenner N., 2002. Decoding the Newest Metropolitan Regionalism in the USA: A Critical Overview. *Cities*, 19, 1: 3–21.
- Gainsborough J.F., 2001. Bridging the city-suburb divide: States and the Politics of Regional Cooperation. *Journal of Urban Affairs*, 23, 5: 497–512.
- Hamilton D.K., 2000. Organizing government structure and governance functions in metropolitan areas in response to growth and change: A critical overview. *Journal of Urban Affairs*, 22, 1: 65–84.
- Heinelt H., Kübler D. (red.), 2005, *Metropolitan Governance. Capacity, democracy and the dynamics of place*. Routledge, London.
- Jouve B., Lefevre C. (red.), 2002. *Local Power, Territory and Institutions in European Metropolitan Regions*. Frank Cass, London.
- Kaczmarek T., Mięka Ł., 2007. *Ustroje terytorialno-administracyjne obszarów metropolitalnych w Europie*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kaczmarek U., Mięka Ł., 2010. Mobilność siły roboczej na rynku pracy aglomeracji poznańskiej. [W:] P. Churski (red.), *Rynek pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej*. Centrum Badań Metropolitalnych UAM, Poznań, s. 131–150.
- Łodyga B., 2011. Potencjał demograficzny i społeczny aglomeracji poznańskiej. Centrum Badań Metropolitalnych UAM, Poznań.
- Mięka Ł., 2008. W kierunku integracji zarządzania w aglomeracji poznańskiej. [W:] T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 399–413.
- Mięka Ł., 2011. Zarządzanie terytorialne w obszarach metropolitalnych w Polsce. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Nelson A.C., Foster K.A., 1999. Metropolitan governance structure and income growth. *Journal of Urban Affairs*, 21, 3: 309–324.
- Norris D., 2001. Whither metropolitan governance? *Urban Affairs Review*, 36: 532–550.
- Reese L.A., 2004. Same Governance, Different Day: Does Metropolitan Reorganisation Make a Difference? *Review of Policy Research*, 21,4: 595–611.

Niniejsza ankieta jest całkowicie **anonimowa** i posłuży wyłącznie do badań naukowych prowadzonych przez Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przemysłowej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Ankieta na temat związków powiatu poznańskiego z Poznaniem oraz oceny funkcjonowania samorządu terytorialnego

1. Powiązania funkcjonalne – jak często jeździ Pan/Pani do Poznania?

W jakim celu?	Częstość*	Forma dojazdu**
Zakupy		
Biznes, działalność gospodarcza (jeżeli na stałe prowadzona poza Poznaniem)		
Kultura (np. kino, teatr, muzyka, wystawy itp.)		
Rozrywka (np. pub, restauracja, spotkania towarzyskie itp.)		
Sport, rekreacja, turystyka, wypoczynek		
Edukacja (np. studia zaoczne, kursy, szkolenia)		
Usługi zdrowotne (lekarz, dentysta itp.)		
Dowóz dzieci na zajęcia pozalekcyjne		
Wizyty u rodziny		

*wpisać: 1 – codziennie, 2 – kilka razy w tygodniu, 3 – raz w tygodniu, 4 – raz na 2 tygodnie, 5 – raz w miesiącu, 6 – kilka razy w roku, 7 – raz w roku, 8 – rzadziej, 9 – nigdy

**wpisać: A – samochód jako kierowca, B – samochód jako pasażer, C – kolej, D – autobus MPK, E – autobus podmiejski, F – autobus PKS, G – rower, H – pieszo, I – inne (wpisać co)

2. Powiązania administracyjne – jak często Pan/Pani lub ktoś z najbliższej rodziny załatwia sprawę?

	Częstość*	Forma dojazdu**
w urzędzie swojej gminy?		
w urzędach znajdujących się w Poznaniu?		
w starostwie powiatowym w Poznaniu?		

*, ** jw.

3. W jakim urzędzie lub innej instytucji publicznej najczęściej musi Pan/Pani załatwić sprawę w Poznaniu?.....

4. Czy Pana/Pani zdaniem istnieją problemy, które powinny być rozwiązywane wspólnie dla miasta Poznania i gmin podmiejskich? Tak, Nie, Nie mam zdania

a) Jeśli tak, to jaki problem jest aktualnie najważniejszy?.....

 (pierwsza odpowiedź spontaniczna)

b) Proszę wybrać dziedziny, które wg Pana/Pani zdecydowanie wymagają nawiązania silnej współpracy miasta Poznania i gmin podmiejskich:

szkolnictwo (np. ustalanie sieci szkół ponadgimnazjalnych)	
komunikacja publiczna (np. koordynacja rozkładów i taryf, wspólny bilet)	
infrastruktura drogowa (budowa i utrzymanie dróg)	
budowa infrastruktury technicznej (sieci podziemne)	
służba zdrowia, ratownictwo medyczne	
bezpieczeństwo publiczne (np. policja, straż pożarna)	
promocja gospodarcza, wspieranie inwestycji	
promocja i rozwój turystyki	
ochrona środowiska (np. oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami)	

5. Jak Pan/Pani ocenia:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	słabo	bardzo słabo	brak zdania
funkcjonowanie komunikacji publicznej pomiędzy Pana/Pani gminą a Poznaniem?						
drogi dojazdowe z Pana/Pani gminy do Poznania (przepustowość, łatwość dojazdu)?						

6. Jaka jest, Pana/Pani zdaniem, najlepsza nazwa dla łącznego określenia miasta Poznania i gmin podmiejskich (powiatu poznańskiego)?

metropolia poznańska, poznański obszar metropolitalny, aglomeracja poznańska, inna, np., wszystkie są równie dobre, nie ma to żadnego znaczenia, trudno powiedzieć

7. Czy brał/a Pan/Pani udział w ostatnich wyborach samorządowych w swojej gminie: tak, nie

8. Czy interesuje się Pan/Pani pracami:

	Bardzo się interesuję	Interesuję się umiarkowanie	Wcale mnie to nie interesuje
władz Pana/Pani gminy ?			
władz powiatu poznańskiego?			
władz miasta Poznania?			
samorządu województwa wielkopolskiego?			

9. Czy wie Pan/Pani kto jest:

	Tak (wpisać nazwisko)	Nie
wójtem/burmistrzem Pana/Pani gminy?		
starostą powiatu poznańskiego?		
prezydentem miasta Poznania?		
marszałkiem województwa wielkopolskiego?		

10. Czy zna Pan/Pani osobiście:

	Tak, znam kilku z nich	Tak, znam jednego	Nie znam w ogóle
radnych Pana/Pani gminy?			
radnych powiatu poznańskiego?			

11. Jakie jest, Pana/Pani zdaniem, aktualnie najważniejsze zadanie:

- a) władz gminy (wójt/burmistrz, rada miasta/gminy)?.....

 b) władz powiatu (starosta, rada powiatu)?.....

 c) samorządu województwa (marszałek, sejmik)?.....

12. Do jakiego stopnia osobiście identyfikuje się Pan/Pani:

	bardzo	średnio	słabo	wcale
ze swoją miejscowością?				
z gminą (nazwa gminy ankietowanego)?				
z miastem Poznaniem?				
z powiatem poznańskim?				
z aglomeracją/metropolią/obszarem metropolitalnym (Poznań + powiat)				

13. Czy Pana/Pani miejscowość powinna zostać włączona w obręb miasta Poznania?

- nie, nie ma takiej potrzeby, tak, ale dopiero w przyszłości (za kilkanaście lat), tak, powinno się to stać jak najszybciej, nie mam zdania

14. Konkurencja między Poznaniem a gminami podmiejskimi:

Czy Pana/Pani zdaniem:	zdecydowa- nie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowa- nie nie	brak zdania
stwierdzenie, że w ostatnich latach gminy podpoznańskie rozwijają się szybciej od samego miasta Poznania jest prawdziwe? Jeśli tak, to które w szczególności i dlaczego?.....					

sąsiedztwo miasta Poznania jest dla Pana/Pani gminy korzystne?					
miasto Poznań i gminy powiatu poznańskiego (w tym Pana/Pani gmina) są dla siebie konkurentami w walce o nowych mieszkańców i nowe inwestycje?					
konkurencja między miastem Poznaniem a gminami podmiejskimi:					
a) sprzyja podniesieniu jakości życia mieszkańców?					
b) wymusza na władzach samorządowych lepszą jakość zarządzania?					
c) utrudnia rozwój aglomeracji/metropolii/obszaru metropolitalnego?					

15. Czy, Pana/Pani zdaniem, jednym z głównych celów polityki władz Pana/Pani gminy powinno być:

	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
przyciąganie jak największej liczby nowych mieszkańców?					
przyciąganie jak największej liczby nowych inwestycji w sferze gospodarczej?					
ograniczenie przeznaczania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i ochrona krajobrazu naturalnego?					

16. Jak ocenia Pan/Pani sytuację swojej gminy w porównaniu do miasta Poznania w poszczególnych dziedzinach?

Dziedzina	zdec. lepiej w mojej gminie	raczej lepiej w mojej gminie	na tym samym poziomie	raczej lepiej w Poznaniu	zdec. lepiej w Poznaniu	brak zdania
aktywność władz samorządowych						
wpływ mieszkańców na działania władz samorządowych						
odporność władz samorządowych na korupcję i nieformalne naciski						
uczciwość i przejrzystość działania władz samorządowych						
warunki życia mieszkańców						
rozwój budownictwa mieszkaniowego						
rozwój gospodarczy (napływ inwestycji, powstawanie nowych przedsiębiorstw)						
rozwój infrastruktury technicznej (wodociąg, kanalizacja, energetyka, gaz, telekomunikacja)						

stan dróg lokalnych						
stan środowiska przyrodniczego						
poziom edukacji						
poziom służby zdrowia						
poziom dochodów budżetu gminy						
przeciętny poziom zamożności mieszkańców						

17. W Poznaniu znajdują się instytucje i obiekty infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym, z których korzystają nie tylko mieszkańcy samego miasta. Są one jednak w tej chwili finansowane wyłącznie z budżetu miasta Poznania.

Czy Pana/Pani zdaniem gminy podmiejskie (w tym także Pana/Pani gmina) powinny uczestniczyć w finansowaniu takich instytucji i obiektów infrastruktury, jak:	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania	Czy ankietowany korzysta (T/N)
Ogród Zoologiczny						
Palmiarnia						
Stadion Lecha						
Teatry (Polski, Muzyczny, Animacji)						
Muzea (Archeologiczne, Walk Niepodległościowych)						
Komunikacja miejska w Poznaniu						
Budowa i utrzymanie głównych dróg wylotowych z Poznania (w obrębie miasta)						

18. Polityka miasta Poznania a gminy podmiejskie:

	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
Czy Pana/Pani zdaniem polityka miasta Poznania ma istotny wpływ na życie w Pana/Pani gminie i jej rozwój? Jeżeli tak, to w jaki sposób:.....					
Czy mieszkańcy gmin podmiejskich powinni mieć większy niż obecnie wpływ na politykę władz miasta Poznania?					
Czy chciałby/chciałaby Pan/Pani mieć wpływ na wybór prezydenta Poznania?					

19. Czy słyszał/a Pan/Pani o powstałej w maju zeszłego roku Radzie Aglomeracji Poznańskiej?

Nie, Tak, Jeśli tak, to jak Pan/Pani ocenia tę inicjatywę:

.....
.....

20. Czy zna Pan/Pani organizacje społeczne i gospodarcze (stowarzyszenia, komitety, fundacje, izby itd.) zajmujące się działalnością na rzecz rozwoju Pana/Pani gminy lub całej aglomeracji poznańskiej/metropolii poznańskiej/poznańskiego obszaru metropolitalnego?

nie, tak, np.

21. Instytucje miasta i powiatu – czy Pana/Pani zdaniem:

	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
istnienie w Polsce powiatów jest uzasadnione?					
dla sprawnego rozwiązywania wspólnych problemów miasta Poznania i gmin podmiejskich potrzebne jest powołanie nowej instytucji, która się tym zajmie (np. rada aglomeracji/metropolii, związek gmin itp.)?					
miasto Poznań i powiat poznański powinny mieć wspólne instytucje i urzędy? Jeżeli tak, to jakie:.....					
miasto Poznań i powiat poznański powinny zostać połączone i stać się jednym powiatem (aglomeracyjnym/metropolitalnym)?:					

22. Jaki, Pana/Pani zdaniem, wpływ na rozwój i zarządzanie aglomeracją/metropolią/obszarem metropolitalnym w chwili obecnej mają:

	duży	średni	mały	żaden
władze gmin (wójt/burmistrz, rada gminy/miasta)				
władze miasta Poznania (prezydent, rada miasta)				
władze powiatu poznańskiego (starosta, rada powiatu)				
samorząd województwa (marszałek, sejmik)				
rząd i administracja centralna				
partie polityczne (jeśli tak, to jakie.....)				
urzędnicy w gminie i powiecie				
prywatni przedsiębiorcy (jeśli tak, to jacy)				
deweloperzy (budujący osiedla mieszkaniowe)				
media lokalne i regionalne (jeśli tak, to jakie.....)				
lokalne organizacje społeczne (jeśli tak, to jakie)				
mieszkańcy				

23. Kto, Pana/Pani zdaniem, powinien być głównym inicjatorem i koordynatorem współpracy samorządowej na terenie miasta Poznania i okolicznych gmin?

prezydent Poznania, starosta powiatu poznańskiego, marszałek województwa wielkopolskiego, wójt/burmistrz mojej gminy, rząd/ministrowie, wojewoda wielkopolski, ktoś inny, np.

24. Czy słyszał/a Pan/Pani o rządowym projekcie tzw. ustawy metropolitalnej (utworzenie w Polsce obszarów metropolitalnych)? Nie, Tak
Jeśli tak, to jak Pan/Pani ocenia tę inicjatywę:.....

.....

Miejsce zamieszkania (miejscowość):.....

Płeć: K M Wykształcenie: podstawowe, zawodowe, średnie, wyższe

Zawód wykonywany (źródło utrzymania):

.....

Dojazdy do pracy i szkoły ankietowanego i jego rodziny:

Osoba*	Wiek	Miejsce pracy (P) lub nauki (N) (jeżeli Poznań, to również dzielnica)	Forma dojazdu do pracy lub szkoły**	Orientacyjny czas dojazdu w min
1. Ankietowany				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				

*wpisać: małżonek/dziecko/rodzic/rodzeństwo

** wpisać: A – samochód jako kierowca, B – samochód jako pasażer, C – kolej, D – autobus MPK, E – autobus podmiejski, F – autobus PKS, G – rower, H – pieszo, I – inne (wpisać co)

Mieszkam w gminie: od urodzenia, powyżej 10 lat, 5–10 lat, 1–4 lata, poniżej roku

Poprzednie miejsce zamieszkania: inna miejscowość w tej samej gminie, Poznań, inna gmina powiatu poznańskiego, woj. wielkopolskie (miejscowość), inne województwo lub zagranica (miejscowość)

Zameldowanie: w miejscu faktycznego zamieszkania, w innym miejscu:

.....

Niniejsza ankieta jest całkowicie **anonimowa** i posłuży wyłącznie do badań naukowych prowadzonych przez Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przemysłowej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Ankieta na temat związków miasta Poznania z sąsiednimi gminami oraz oceny funkcjonowania samorządu terytorialnego

1. Powiązania funkcjonalne – jak często jeździ Pan/Pani z Poznania do gmin podmiejskich (17 gmin powiatu poznańskiego)?

W jakim celu?	Częstość*	Forma dojazdu**
Zakupy		
Wypoczynek, rekreacja, sport, turystyka		
Biznes, działalność gospodarcza		
Kultura (np. kino, teatr, muzyka, wystawy itp.)		
Rozrywka (np. pub, restauracja, spotkania towarzyskie itp.)		
Edukacja (np. studia zaoczne, kursy, szkolenia)		
Usługi zdrowotne (lekarz, dentysta itp.)		
Sprawy urzędowe, administracyjne		
Dowóz dzieci na zajęcia pozalekcyjne		
Wizyty u rodziny		

*wpisać: 1 – codziennie, 2 – kilka razy w tygodniu, 3 – raz w tygodniu, 4 – raz na 2 tygodnie, 5 – raz w miesiącu, 6 – kilka razy w roku, 7 – raz w roku, 8 – rzadziej, 9 – nigdy

**wpisać: A – samochód jako kierowca, B – samochód jako pasażer, C – kolej, D – autobus MPK, E – autobus podmiejski, F – autobus PKS, G – rower, H – pieszo, I – inne (wpisać co)

2. Czy w najbliższym czasie chciałby/chciałaby Pan/Pani wyprowadzić się z miasta Poznania (jeżeli kwestie finansowe nie stanowiłyby przeszkody)?

Tak, Nie, Nie mam zdania

a) Jeżeli tak, to dokąd: okolice Poznania, np. (miejscowość/-ci), inne miejsce w Polsce, np. (miejscowość/-ci), zagranica

b) Czy realnie planuje Pan/Pani tego rodzaju zmianę miejsca zamieszkania:

Tak, Nie, Trudno powiedzieć

3. Czy Pana/Pani zdaniem istnieją problemy, które powinny być rozwiązywane wspólnie dla miasta Poznania i gmin podmiejskich?: Tak, Nie, Nie mam zdania

a) Jeśli tak, to jaki problem jest aktualnie najważniejszy?

.....

(pierwsza odpowiedź spontaniczna)

b) Proszę wybrać dziedziny, które wg Pana/Pani zdecydowanie wymagają nawiązania silnej współpracy miasta Poznania i gmin podmiejskich:

szkolnictwo (np. ustalanie sieci szkół ponadgimnazjalnych)	
komunikacja publiczna (np. koordynacja rozkładów i taryf, wspólny bilet)	
infrastruktura drogowa (budowa i utrzymanie dróg)	
budowa infrastruktury technicznej (sieci podziemne)	
służba zdrowia, ratownictwo medyczne	
bezpieczeństwo publiczne (np. policja, straż pożarna)	
promocja gospodarcza, wspieranie inwestycji	
promocja i rozwój turystyki	
ochrona środowiska (np. oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami)	

4. Jak Pan/Pani ocenia:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	słabo	bardzo słabo	brak zdania
funkcjonowanie komunikacji publicznej pomiędzy Poznaniem a gminami podmiejskimi?						
drogi dojazdowe z Poznania do gmin podmiejskich (przepustowość, łatwość dojazdu)?						

5. Jaka jest, Pana/Pani zdaniem, najlepsza nazwa dla łącznego określenia miasta Poznania i gmin podmiejskich (*powiatu poznańskiego*)?

metropolia poznańska, poznański obszar metropolitalny, aglomeracja poznańska, inna, np., wszystkie są równie dobre, nie ma to żadnego znaczenia, trudno powiedzieć

6. Czy brał/a Pan/Pani udział w ostatnich wyborach samorządowych w Poznaniu?: Tak, Nie

7. Czy interesuje się Pan/Pani pracami:

	Bardzo się interesuję	Interesuję się umiarkowanie	Wcale mnie to nie interesuje
władz miasta Poznania?			
samorządów podpoznańskich (17 najbliższych gmin wokół miasta i skupiający je powiat poznański ziemski)?			
samorządu województwa wielkopolskiego?			

8. Czy wie Pan/Pani kto jest:

	Tak (wpisać nazwisko)	Nie
prezydentem miasta Poznania?		
starostą powiatu poznańskiego?		
marszałkiem województwa wielkopolskiego?		

9. Czy zna Pan/Pani osobiście:

	Tak, znam kilku z nich	Tak, znam jednego	Nie znam w ogóle
radnych Rady Miasta Poznania?			

10. Jakie jest, Pana/Pani zdaniem, aktualnie najważniejsze zadanie:

a) władz miasta Poznania (prezydent, rada miasta/gminy)?.....

.....

b) samorządu województwa (marszałek, sejmik)?.....

.....

11. Do jakiego stopnia osobiście identyfikuje się Pan/Pani:

	bardzo	średnio	slabo	wcale
z miastem Poznaniem?				
z aglomeracją poznańską/metropolią poznańską/poznańskim obszarem metropolitalnym jako całością obejmującą Poznań i strefę podmiejską (powiat poznański)				

12. Czy sąsiadujące z Poznaniem miejscowości powinny być Pana/Pani zdaniem sukcesywnie włączane w granice miasta Poznania?

nie, nie ma takiej potrzeby, tak, ale dopiero w przyszłości (*za kilkanaście lat*),

tak, powinno się to stać jak najszybciej, nie mam zdania

Jeżeli tak, to jakie miejscowości powinny zostać przyłączone do Poznania w pierwszej kolejności:.....

.....

13. Konkurencja między Poznaniem a gminami podmiejskimi:

Czy Pana/Pani zdaniem:	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
stwierdzenie, że w ostatnich latach gminy podpoznańskie rozwijają się szybciej od samego miasta Poznania jest prawdziwe? Jeśli tak, to które w szczególności i dlaczego?.....					
szybki rozwój gmin wokół miasta jest korzystny dla samego Poznania?					
miasto Poznań i otaczające gminy podmiejskie powiatu poznańskiego są dla siebie konkurentami w walce o nowych mieszkańców i nowe inwestycje?					
konkurencja między miastem Poznaniem a gminami podmiejskimi:					
a) sprzyja podniesieniu jakości życia mieszkańców?					
b) wymusza na władzach samorządowych lepszą jakość zarządzania?					
c) utrudnia rozwój aglomeracji/metropolii/obszaru metropolitalnego?					

14. Czy, Pana/Pani zdaniem, jednym z głównych celów polityki władz miasta Poznania powinno być:

	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
dążenie do utrzymania jak największej liczby dotychczasowych mieszkańców i ograniczenia ich migracji do gmin podmiejskich?					
przyciąganie jak największej liczby nowych inwestycji w sferze gospodarczej, nawet kosztem gmin podpoznańskich?					
ograniczenie przeznaczania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i ochrona terenów otwartych (zielonych, rekreacyjnych itd.)					

15. Jak ocenia Pan/Pani sytuację miasta Poznania w porównaniu do gmin podmiejskich w poszczególnych dziedzinach?

Dziedzina	zdec. lepiej w gminach podmiejskich	raczej lepiej w gminach podmiejskich	na tym samym poziomie	raczej lepiej w Poznaniu	zdec. lepiej w Poznaniu	brak zdania
aktywność władz samorządowych						
wpływ mieszkańców na działania władz samorządowych						
odporność władz samorządowych na korupcję i nieformalne naciski						
uczciwość i przejrzystość działania władz samorządowych						
warunki życia mieszkańców						
rozwój budownictwa mieszkaniowego						
rozwój gospodarczy (napływ inwestycji, powstawanie nowych przedsiębiorstw)						
rozwój infrastruktury technicznej (wodociąg, kanalizacja, energetyka, gaz, telekomunikacja)						
stan dróg lokalnych						
stan środowiska przyrodniczego						
poziom edukacji						
poziom służby zdrowia						
poziom dochodów budżetu miasta/gminy						
przeciętny poziom zamożności mieszkańców						

16. W Poznaniu znajdują się instytucje i obiekty infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym, z których korzystają nie tylko mieszkańcy samego miasta. Są one jednak w tej chwili finansowane wyłącznie z budżetu miasta Poznania.

Czy Pana/Pani zdaniem gminy podmiejskie powinny uczestniczyć w finansowaniu takich instytucji i obiektów infrastruktury, jak:	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania	Czy ankietowany korzysta (T/N)
Ogród Zoologiczny						
Palmiarnia						
Stadion Lecha						
Teatry (Polski, Muzyczny, Animacji)						
Muzea (Archeologiczne, Walk Niepodległościowych)						
Komunikacja miejska w Poznaniu						
Budowa i utrzymanie głównych dróg wylotowych z Poznania (w obrębie miasta)						

17. Polityka miasta Poznania a gminy podmiejskie:

	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
Czy Pana/Pani zdaniem polityka miasta Poznania ma istotny wpływ na życie mieszkańców w gminach podmiejskich i ich rozwój? Jeżeli tak, to w jaki sposób:.....					
Czy mieszkańcy gmin podmiejskich powinni mieć większy niż obecnie wpływ na politykę władz miasta Poznania?					
Czy mieszkańcy gmin podmiejskich powinni mieć wpływ na wybór prezydenta miasta Poznania?					

18. Czy słyszał/a Pan/Pani o powstałej w maju zeszłego roku Radzie Aglomeracji Poznańskiej?

Nie, Tak, Jeśli tak, to jak Pan/Pani ocenia tę inicjatywę:

.....

19. Czy zna Pan/Pani organizacje społeczne i gospodarcze (stowarzyszenia, komitety, fundacje, izby itd.) zajmujące się działalnością na rzecz rozwoju miasta Poznania lub całej aglomeracji poznańskiej/metropolii poznańskiej/poznańskiego obszaru metropolitalnego?

nie, tak, np.

.....

.....

20. Instytucje miasta i powiatu – czy Pana/Pani zdaniem:

	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
istnienie w Polsce powiatów jest uzasadnione?					
dla sprawnego rozwiązywania wspólnych problemów miasta Poznania i gmin podmiejskich potrzebne jest powołanie nowej instytucji, która się tym zajmie (np. rada aglomeracji/metropolii, związek gmin itp.)?					
miasto Poznań i powiat poznański ziemski powinny mieć wspólne instytucje i urzędy? Jeżeli tak, to jakie:.....					
miasto Poznań i powiat poznański ziemski powinny zostać połączone i stać się jednym powiatem (<i>aglomeracyjnym/metropolitalnym</i>)?					

21. Jaki, Pana/Pani zdaniem, wpływ na rozwój i zarządzanie *aglomeracją/metropolią/obszarem metropolitalnym* w chwili obecnej mają:

	duży	średni	mały	żaden
władze miasta Poznania (prezydent, rada miasta)				
władze gmin podmiejskich (wójt/burmistrz, rada gminy/miasta)				
władze powiatu poznańskiego ziemskiego (starosta, rada powiatu)				
samorząd województwa (marszałek, sejmik)				
rząd i administracja centralna				
partie polityczne (jeśli tak, to jakie.....)				
urzędnicy w gminie i powiecie				
prywatni przedsiębiorcy (jeśli tak, to jacy)				
deweloperzy (budujący osiedla mieszkaniowe)				
media lokalne i regionalne (jeśli tak, to jakie.....)				
lokalne organizacje społeczne (jeśli tak, to jakie)				
mieszkańcy				

22. Kto, Pana/Pani zdaniem, powinien być głównym inicjatorem i koordynatorem współpracy samorządowej na terenie miasta Poznania i okolicznych gmin?

- prezydent Poznania,
 starosta powiatu poznańskiego,
 marszałek województwa wielkopolskiego,
 wójtowie/burmistrzowie gmin podmiejskich,
 rząd/ministrowie,
 wojewoda wielkopolski,
 ktoś inny, np.

23. Czy słyshał/a Pan/Pani o rządowym projekcie tzw. ustawy metropolitalnej (utworzenie w Polsce obszarów metropolitalnych)? Nie, Tak, Jeśli tak, to jak Pan/Pani ocenia tę inicjatywę:

Miejsce zamieszkania (osiedle/dzielnica Poznania):

Płeć: K M Wykształcenie: podstawowe, zawodowe, średnie, wyższe

Zawód wykonywany (źródło utrzymania):

Dojazdy do pracy i szkoły ankietowanego i jego rodziny:

Osoba*	Wiek	Miejsce pracy (P) lub nauki (N) (jeżeli Poznań, to również dzielnica)	Forma dojazdu do pracy lub szkoły**	Orientacyjny czas dojazdu w min.
1. Ankietowany				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				

*wpisać: małżonek/dziecko/rodzic/rodzeństwo

** wpisać: A – samochód jako kierowca, B – samochód jako pasażer, C – kolej, D – tramwaj/autobus MPK, E – autobus podmiejski, F – autobus PKS, G – rower, H – pieszo, I – inne (wpisać co).....

Mieszkam w Poznaniu: od urodzenia, powyżej 10 lat, 5–10 lat, 1–4 lata, poniżej roku

Poprzednie miejsce zamieszkania: jedna z gmin powiatu poznańskiego, woj. wielkopolskie (miejscowość.....), inne województwo lub zagranica (miejscowość.....)

Zameldowanie: w Poznaniu, w innym miejscu:.....

Ankieta na temat związków miasta i gminy Śrem z Poznaniem oraz oceny funkcjonowania samorządu terytorialnego

Miejsce zamieszkania: miasto Śrem, inna miejscowość gminy Śrem:

.....

1. Powiązania funkcjonalne – jak często jeździ Pan/Pani do Poznania?

W jakim celu?	Częstość*	Forma dojazdu**
Zakupy		
Wizyty w urzędach, sprawy administracyjne		
Biznes, działalność gospodarcza		
Kultura (np. kino, teatr, muzyka, wystawy itp.)		
Rozrywka (np. pub, restauracja, spotkania towarzyskie itp.)		
Sport, rekreacja, turystyka, wypoczynek		
Edukacja (np. studia zaoczne, kursy, szkolenia)		
Usługi zdrowotne (lekarz, dentysta itp.)		
Dowóz dzieci na zajęcia pozalekcyjne		
Wizyty u rodziny		

*wpisać: 1 – codziennie, 2 – kilka razy w tygodniu, 3 – raz w tygodniu, 4 – raz na 2 tygodnie, 5 – raz w miesiącu, 6 – kilka razy w roku, 7 – raz w roku, 8 – rzadziej, 9 – nigdy

**wpisać: A – samochód jako kierowca, B – samochód jako pasażer, C – kolej, D – autobus MPK, E – autobus podmiejski, F – autobus PKS, G – rower, H – pieszo, I – inne (wpisać co)

2. W jakim urzędzie lub innej instytucji publicznej najczęściej musi Pan/Pani załatwić sprawę w Poznaniu?

.....

3. Czy Pana/Pani zdaniem istnieją problemy, które powinny być rozwiązywane wspólnie dla miasta Poznania, gmin wokół Poznania oraz miasta i gminy Śrem? Tak, Nie, Nie mam zdania

a) Jeśli tak, to jaki problem jest aktualnie najważniejszy?.....

.....

(pierwsza odpowiedź spontaniczna)

b) Jeśli tak, to proszę wybrać dziedziny, które wg Pana/Pani zdecydowanie wymagają nawiązania silnej współpracy miasta Poznania, gmin wokół Poznania oraz miasta i gminy Śrem:

szkolnictwo (np. ustalanie sieci szkół ponadgimnazjalnych)	
komunikacja publiczna (np. koordynacja rozkładów i taryf, wspólny bilet)	
infrastruktura drogowa (budowa i utrzymanie dróg)	
budowa infrastruktury technicznej (sieci podziemne)	
służba zdrowia, ratownictwo medyczne	

bezpieczeństwo publiczne (np. policja, straż pożarna)	
promocja gospodarcza, wspieranie inwestycji	
promocja i rozwój turystyki	
ochrona środowiska (np. oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami)	

4. Jak Pan/Pani ocenia:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	słabo	bardzo słabo	brak zdania
funkcjonowanie komunikacji publicznej pomiędzy Śremem a Poznaniem?						
drogi dojazdowe ze Śremu do Poznania (przepustowość, łatwość dojazdu)?						

5. Czy interesuje się Pan/Pani pracami:

	Bardzo się interesuję	Interesuję się umiarkowanie	Wcale mnie to nie interesuje
władz miasta i gminy Śrem?			
władz powiatu śremskiego?			
władz miasta Poznania?			
władz powiatu poznańskiego?			
samorządu województwa wielkopolskiego?			

6. Czy wie Pan/Pani, kto jest:

	Tak (wpisać nazwisko)	Nie
burmistrzem Śremu?		
starostą powiatu śremskiego?		
starostą powiatu poznańskiego?		
prezydentem miasta Poznania?		
marszałkiem województwa wielkopolskiego?		

7. Czy zna Pan/Pani osobiście:

	Tak, znam kilku z nich	Tak, znam jednego	Nie znam w ogóle
radnych miasta i gminy Śrem?			
radnych powiatu śremskiego?			

8. Czy, Pana/Pani zdaniem, miasto i gmina Śrem stanowią część aglomeracji poznańskiej:

Tak, Nie, Trudno powiedzieć

9. Do jakiego stopnia osobiście identyfikuje się Pan/Pani:

	bardzo	średnio	slabo	wcale
ze Śremem				
ze swoją miejscowością (<i>tylko jeżeli zamieszkanie poza samym Śremem</i>)?				
z powiatem śremskim?				
z miastem Poznaniem?				
z aglomeracją poznańską?				

10. Jak bardzo zgadza się Pan/Pani z następującymi stwierdzeniami:

	zdec. tak	raczej tak	raczej nie	zdec. nie	brak zdania
Gminy znajdujące się wokół Poznania rozwijają się szybciej niż sam Poznań					
Gminy bezpośrednio sąsiadujące z Poznaniem rozwijają się szybciej niż Śrem					
Relatywna bliskość miasta Poznania jest dla Śremu korzystna					
Śrem powinien dążyć do jak najściślejszego związania się z Poznaniem					
Miasto i gmina Śrem powinny zostać przyłączone do powiatu poznańskiego					
Śrem powinien być przede wszystkim samodzielnym i niezależnym od Poznania ośrodkiem swojego mikroregionu – powiatu śremskiego					

11. Czy słyszał/a Pan/Pani o instytucji pod nazwą Rada Aglomeracji Poznańskiej?

Tak, Nie *Jeżeli odpowiedź nie, to przejście do pyt. 12*

a) Jeżeli **tak**, to czy według Pana/Pani wiedzy Śrem jest już członkiem Rady Aglomeracji Poznańskiej?

Tak, Nie, Nie wiem

b) *Jeżeli na pyt. 11 a) odp. nie lub nie wiem*, to: czy Pana/Pani zdaniem Śrem powinien w najbliższym czasie przystąpić do Rady Aglomeracji Poznańskiej?

Tak, Nie, Nie mam zdania

c) *Jeżeli na pyt. 11 a) odp. tak*, to jak Pan/Pani ocenia fakt przystąpienia Śremu do Rady:

12. Czy słyszał/a Pan/Pani o rządowym projekcie tzw. ustawy metropolitalnej (utworzenie w Polsce obszarów metropolitalnych)?

Tak, Nie *Jeżeli odpowiedź nie, to przejście do metryczki*

Jeśli tak, to czy Pana/Pani zdaniem miasto i gmina Śrem powinny być objęte tą ustawą i wejść w skład poznańskiego obszaru metropolitalnego?

Tak, Nie, Nie mam zdania

Płeć: K M Wykształcenie: podstawowe, zawodowe, średnie, wyższe
Zawód wykonywany (źródło utrzymania):

Dojazdy do pracy i szkoły ankietowanego i jego rodziny:

Osoba*	Wiek	Miejsce pracy (P) lub nauki (N) (jeżeli Poznań, to również dzielnica)	Forma dojazdu do pracy lub szkoły**	Orientacyjny czas dojazdu w min
1. Ankietowany				
2.				
3.				
4.				
5.				

* wpisać: małżonek/dziecko/rodzic/rodzeństwo

**wpisać: A – samochód jako kierowca, B – samochód jako pasażer, C – kolej, D – autobus MPK, E – autobus podmiejski, F – autobus PKS, G – rower, H – pieszo, I – inne (wpisać co)

Mieszkam w gminie Śrem: od urodzenia, powyżej 10 lat, 5–10 lat, 1–4 lata, poniżej roku

W serii Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej ukazały się dotychczas:

2010

1. Leśnictwo i gospodarka leśna na obszarze aglomeracji poznańskiej
2. Zasoby przyrodnicze i ich ochrona w aglomeracji poznańskiej
3. Krajobraz i dziedzictwo kulturowe wsi w aglomeracji poznańskiej
4. Wyzwania i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej
5. Rynek pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej
6. Marketing terytorialny w aglomeracji poznańskiej
7. Sport w aglomeracji poznańskiej
8. Transport w aglomeracji poznańskiej

2011

9. Strategie rozwoju wybranych obszarów metropolitalnych w Europie. Rekomendacje dla aglomeracji poznańskiej
10. Infrastruktura techniczna i usługi komunalne w aglomeracji poznańskiej
11. Potencjał gospodarczy aglomeracji poznańskiej
12. Spójność terytorialno-administracyjna aglomeracji poznańskiej
13. Procesy demograficzne w aglomeracji poznańskiej w latach 1999–2009
14. Organizacja przestrzenna i funkcjonowanie usług edukacyjnych w aglomeracji poznańskiej
15. Funkcjonowanie i integracja aglomeracji poznańskiej w opinii mieszkańców i polityków lokalnych
16. Gospodarka rolna w aglomeracji poznańskiej
17. Usługi zdrowotne i socjalne w aglomeracji poznańskiej
18. Założenia i proces budowy strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej